

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

V. Rauer Bergstrøm

En christianitter før Christiania

*Et nostalgisk møde med
det gamle Christianshavn*

Berlingske Forlag

V. Rauer Bergstrøm født 1909 og opvokset på Christianshavn, det Christianshavn, der skildres i denne bog. Femten år gammel gik han til søs og sejlede verden over op mod en halv snes år med mindre sejlskibe, damp- og motorskibe til han gik i land med en idé om at ville skrive. Kom ad mærkelige veje ind på journalistik. Var løst ansat ved forskellige dagblade og bureauer og kom så til Berlingske Tidende, hvor han, til han blev pensioneret, var politireporter.

Har bl.a. udgivet »Kølvand«, »S/S-mand og terrorist Henning Brøndum«.

En christianitter før Christiania

© 1981 by Berlingske Forlag, Copenhagen

Omslag: Kjeld Brandt

Bogen er sat med Baskerville og trykt hos

Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg

Printed in Denmark 1981

ISBN 87-19-10157-0

Mangfoldiggørelse af indholdet i denne bog – helt eller delvis – er i
henhold til gældende dansk lov om ophavsret forbudt uden aftale
med Berlingske Forlag.

Indhold

Forord	7
Et kig ind i Fristaden	9
Et hus på Christianshavn	12
Bombebøssen og Bessefar	29
Ud med kanonerne	37
En Don Juan toner frem	46
Ad den grønne kanal	56
Et kig ind i fængslet for damer	62
En forhærdet klokketyv	70
Sparekassen til gjensidige skovture	78
I den hårde skole	89
Pressens magt	99
En håndfuld lærere	101
Spiren til en stor kunstner	114
Guds røst i Dronningensgade	128
Som volden var dengang	132
Til kamp mod polakkerne	146
Fastelavn er mit navn	150
Cowboyfilm i „Loppen“	155
En håndfuld nittere	165

Forord

... *En nostalgisk længsel* efter at gense skuepladsen for den tidlige barndom og ungdom tilskyndede en dag Villy til at besøge og gennemvandre Christianshavn.

Denne trang til endnu en gang at opsøge og betræde barndommens stier opstår vel på et eller andet tidspunkt hos de fleste. I almindelighed bringer den dog kun skuffelse og en bekræftelse af sentensen – Evtigt ejes kun det tabte. Stierne er fladtrampede af mange fødder, barndommens frodige grøftekanter belagt med cement.

Det, Villy så, havde ikke megen lighed med det billede af Christianshavn, der i mange år havde levet i hans erindring. Der opstod rod og uorden i mosaiken. Kun hist og her dukkede en gammelkendt brik op og genkaldte noget af den tabte tid, men helheden og ånden var forstyrret, omtrent som ville man påmale et landskabsbillede af en gammel mester et moderne højhus med en service-station fornedet på fortovet.

Men ud af de få brudstykker, der var levnet, dukkede alligevel noget af det svundne frem, forlangte ligefrem at blive nedfældet ... Det er det, der her er forsøgt ... Det har imidlertid ikke været muligt at samle stykkerne i kronologisk orden efter årstal og alderstrin. De bringes i den orden eller rettere uorden, i hvilken de trængte sig på, fremkaldte af en gade hist,

et hus her og måske navnlig af Christianshavns Kanal, der som en livsåre løb gennem barndommen, og af den grønne Christianshavns Vold, deres barndoms have, der hver dag gav nye indtryk og oplevelser ... Villy er et af de heldige mennesker, der ligesom soluret kun tæller de lyse timer, altså når han erindrer og genkalder sig årene, der gik. I erindringen om barndommen er det derfor næsten altid solskin, hver dag. Trods de skyer og regnvejrskage, der må have været, står det svundne som en lykkelig tid.

Denne skildring vil næppe kunne anvendes som en turistguide, hverken historisk eller arkitektonisk, begge disse emner er der skrevet udmærkede bøger om. I denne begrænser det historiske og det arkitektoniske sig alene til den atmosfære, der lå over denne bydel ... Ungerne skænkede selvsagt aldrig disse to begreber en tanke. Hvorfor skulle de det? De færdedes blot mellem skønne, gamle palæer og elendige rønner, furede og vejrbidte af århundreder, hvis skønhed og historie lå i selve den atmosfære, der udgik fra dem, og som børnene indåndede. De *var* Christianshavn, var børnenes liv, deres hele tilværelse. Børnene selv var Christianshavn.

Under denne lille pilgrimsvandring styrede hans ben ham også ned ad Bådsmannsstræde, der, hvor den store kaserne lå, den, der nu har vejet pladsen for Fristaden Christiania, som har været genstand for så mangan en hed disput i blade, bøger og aviser. Ja, selv ministre på tinge har beskæftiget sig med den sommetider i en grad, der kunne bringe en til at tro, at det var landets eneste og største problem, at selve

nationens velfærd afhang af, om fristaden blev bevaret og opmuntret, eller om den skulle rives ned og dens indvånere jages ud. „Yd mæ' skavlen“ som Glistrup vil ha det.

Et kig ind i fristaden

„Et sundt ungdommens oprør mod et forbenet samfund“ lød det fra en side ... Samfundssnyltere! Narkomaner! En rede til udklækning af forbrydere og asociale individer! Riv det ned! Smid dem ud! fra den modsatte side ... Og igen fra første hold: „Giv dem dog en rimelig tid til at gennemføre deres tanker og ideer“ ... Og endelig fra aller, aller højeste sted: „Et virkeligt interessant socialt eksperiment“.

Nå, men der lå i Bådsmandsstræde så Fristaden Christiania udbredt for Villy i al sin uhyrlighed, for ham at se – en ghetto – en hærget by, som var en krig fare over den, et indtryk der forstærkedes ved synet af alle de mere eller mindre saneringsfremskredne ejendomme i den nederste del af Prinsessegade. Eller – en fortrampet markedsplads uger efter, at den er forladt og kun de falmede, forrevne plakater, viftende i vinden, er tilbage ... Store, grå bygninger, der har tabt deres mening fordi alt, hvad der før gav dem deres berettigelse, er forsvundet uden at være erstattet af andet, der kan motivere deres beståen.

Plankeværket udenom, det som tidligere i kasernens tid hver aften, trods pigtråd, blev forceret af Jensen, der under orlov havde dvælet for længe hos deres

madkæresten, nu delvist nedbrudt og som plankeværk uden mening, resterne bemalet med farver, der engang har været skrigende, men som vind og vejr nu nådigt har neddæmpet. „*Make love not war*“ malet med kæmpebogstaver over et helt tag, måske i en naiv drøm om, at en eventuel fjendtlig flyver vil se det og afstå fra at smide sin bombelast, flyve hjem og overtale alle sit store lands krigsgale generaler til at indstille krigen ... Slagord om formand Mao, om Vietnam, om de hvide i Afrika og al deres ondskab mod de sorte, om Che Guevarra og om Cuba, om kvind frigørelse, om børnemagt, eller inskriptioner, der priser hash'ens velsignelser og kræver den frigivet, for findes der større lykke end en god „fed“ gang chillum? Jo, måske, for en anden inskription kræver også LSD frigivet med ikke mindre energi, altsammen malet med skrævende bogstaver, hvorfra malingen driver som tårer i et sminket ansigt. Over en hel stor gavlmur fra jorden og helt op til tagryggen er malet et kæmpemæssigt træ med masser af blomster, baggrunden er en snedækt vulkan, den rene glarmesterkunst.

Rundt omkring over hele det græsafbidte areal – skruld, skruld af enhver art. Værkbrudne møbler med betræk hvorfra fjedre og regnopblødt indmad vælter ud, værkbrudne cykelstel og havarerede barnevogne, kasser, brædder, papir, sammenkrøllede aviser og plasticlaser, der af vinden fejes over hele pladsen, flaprer videre fra hushjørner og hænger fra grene af forkrøllede buske ... En defekt toiletkumme troner midt på pladsen, hvor der før herskede den pinligste orden, en pissekumme er, hvor morsomt, fastgjort til en udven-

dig mur. Brugsgenstand eller dekoration? Hunde strejfer om, tilsyneladende herreløse, en snavset gedebuk gumler melankolsk løs på en avis. En lille, forpjusket pony med filtret, vilter manke nipper resigneret til de få græstotter, som mange fødders trampen har efterladt i det plørede landskab ... Rod og kaos ... Har der engang ligget en idealistisk tanke til grund for oprettelsen af denne fristad, synes den forlængst gået fløjten.

Og beboerne, der kalder sig christianitter, en hån mod det man før forstod ved denne betegnelse, vidner de så i deres holdning om foretagsomhed, gå-på-mod og vilje til at gennemføre „dette interessante eksperiment“? Lyser deres øjne af den idealisme, som i hvert fald Christianias ophavsmænd hævdes at have været i besiddelse af? Ikke dem, Villy så.

Sjokkende og ludende med langt, uplejet fedtet hår og skæg og, for at sige det mildt, nussede i tøjet ... Lad så dette være så sælsomt i snit og farve, som hver enkelt nu har smag og lyst til, men soignerede er de sandelig ikke ... Ingen ungdommelig ild i øjet. Blikket sløvt uden udtryk tomt rettet mod det store intet. Hash? LSD?

– Du, makker. Kan du ikke hjælpe mig med en krone? En snavset let dirrende hånd rækkes ud, da Villy forlader fristaden, og trækker sig resigneret tilbage ind i en ankellang kappe eller slag, der tilsyneladende er fremstillet af en gammel portiere. To andre på vejen gennem Prinsessegade synes at mangle nøjagtigt samme beløb og får nøjagtigt samme svar.

Nej, væk fra denne atmosfære af tomhed og opløsning, ned til den grønne kanal, hvor man endnu kan

indånde et frisk pust, ned til huset, der var rammen om barndommen.

Er der gjort enkelte beboere af fristaden uret med denne beskrivelse, bedes de undskylde, men det her skildrede var altså det indtryk, der mødte Villy på vandringen gennem fristaden.

Et hus på Christianshavn

... Huset på Christianshavn, ja, ikke det hus, der i en fornøjelig TV-serie blev vist i fjernsynet, men et vist lige så gammelt og næsten lige så forfaldent og forsømt som det i fjernsynet. Det var også beboet af mennesker, men de var ikke så hyggelige og lystspilsfornøjelige som de i „Huset på Christianshavn“, mere grå og hverdagsagtige, men dog mennesker med de glæder, sorger og trængsler, der nu kunne tilfalde hver enkelt. Der var også et værtshus i ejendommen, det lå i kælderen, men der var ingen Emma med glade smil og et altfavnende væsen. Der var bare en fed værts-husholder.

Huset var dengang nærmest saneringsmodent. Det havde kun én trappe på hvilken man af og til, ja, ikke sjældent i grunden, kunne møde rotter for op eller nedadgående. De var så hjemmevante, at de ikke gad gemme sig, når de mødte mennesker, medmindre at børn jagede efter dem, så hvædede de ondt, og så var det børnene, der flygtede. Men stort set lod mennesker og rotter som om de ikke så hinanden.

Som sagt, der var kun een trappe, og hvis en brand skulle opstå her, ville brandvæsenet aldrig kunne få en stige bakset ind i gården, beboerne ville været hjælpeløst fortabte. Nå, men huslejen var selv efter den tids forhold ret beskeden ... Nu er det en hel fornem ejendom, restaureret fra kælder til kvist, for nu har huskere opdaget fidusen med at modernisere gamle huse, for de er jo romantiske, har man pludselig opdaget, og dette var en smuk gammel ejendom fra 17-hundredetallet, altså bevaringsværdig. Huslejen er i dag ikke til at tænke på for almindelige mennesker, ikke sådanne, som dengang boede der. I dag vil der sikkert være opløb for at få en lejlighed der, skulle der blive en ledig. Der er en idyllisk udsigt til kanalen. Ja udsigt var der jo også dengang, men det var en helt anden kanal, meget mere interessant og levende.

Der lå sommetider endog ret store sejlskibe, endogså skibe med ræer, ikke bare det småkravl, man nu kan se. Der var liv og foretagsomhed på dens grønne vand. Det var en levende trafikåre, der blev arbejdet, svedt, bandet og drukket øl langs bolværkerne, hvor skibene lå ... Drukke øl bliver der også nu, men af langhårede driverter uden sund arbejdssved med samt deres sjaskede piger ... De bare hænger der og drikker øl, og engang imellem smadres en flaske mod gadens brolægning, det er jo altid lidt afveksling.

Nå, men det var huset. Øverst på kvisten i hovedbygningen ud til Overgaden oven Vandet, boede Villy med sin mor, som, da han var elleve tolv år, blev skilt fra hans far, og som derfor måtte supplere det beskedne underholdsbidrag ved at sy, snart privat snart for

de store modehuse, som tog store priser og betalte deres syersker elendigt ... Villys far var journalist, og Villy så ham sjældent, for han arbejdede om natten og sov det meste af dagen. „Bladet“ tog al hans tid, sagde han, hvadenten det nu var rigtigt eller løgn. Villys mor troede nærmest det sidste.

Lejligheden var de rykket ind i efter kunstmaleren Edward Weie, som først mange år senere fik et navn, måske for sent til, at han virkelig havde glæde af det, sådan går det jo ofte kunstnere. Men lejligheden må have været ideel for en kunstmaler, fyldt med sol som den var. Om morgenen og noget af formiddagen ud til gaden og kanalen, om eftermiddagen til hele gård-siden, der vendte ud mod Jensens & Møllers Kiks-fabriks bagside der dog ikke spærrede for solen, så højt oppe lå kvisten. Til den side kunne man også se et godt stykke af Frelsers kirketårn og noget af kirke-pladsen.

Fra taget af et skur, der hørte til fabrikken, ragede et tyndt rør op. Her sad fabriksfløjten, der med store skyer af damp fløjtede hvinende mange gange om dagen. Klokkeren fem minutter i syv, klokken syv, for nu skulle de begynde, fem minutter før frokost og klokken tolv, fem minutter i fire og endelig tilsidst klokken fire, når det omsider var fyraften ... På de hele timer blandedes dens infernalske fløjten med timeslagene fra Frelsers kirketårn, der som en stærkt tilspidset snoet konkylie, endende i et gyldent spir med en gylden kugle ovenpå og på den en statue af frelseren, ragede højt op i himlen.

Villy blev meget forbavset, da han på en grund-

lovsdag, hvor der mod forevisning af en billet fra grundlovshæftet var adgang til tårnet, fik et begreb om, hvor stor statuen egentlig var. Den grundlovsdag var han nær styrtet ned fra toppen øverst oppe hvor den udvendige, snoede trappe endte. Han havde efterhånden fået maset sig godt frem, til han endte med gelænderet presset ind i brystet, presset af de mange mennesker, der masede på for at komme helt op, og som ikke syntes at forstå, at tårntrappen på et vist tidspunkt måtte høre op. De bare masede, som han selv havde gjort det, og efterhånden mærkede han, at hans ben ikke længere fandt støtte på det sidste trappe-trin. Længere og længere opefter blev han løftet, kunne næsten ikke trække vejret. Og dybt, dybt nede kunne han se gaden, hvor menneskene, der ventede på at komme op i tårnet, lignede myrer, og biler og hestekøretøjer var så små, så de lignede en udstilling fra en legetøjsbutik. Hans sidste vejr udløstes i et skrig, så blev der så megen plads, at han kunne lade sig synke ned på trappetrinet aldeles ligeglad med, om man trådte på ham.

Man kunne også høre fløjten fra skrå- og tobaksfabrikken i Prinsessegade og fra Burmeister & Wains Flydedok og fra dens maskinfabrik i Strandgade. Jo, man var skam godt orienteret om tiden på Christianshavn, uden at man dog af den grund følte sig forjaget.

På tredie sal boede familien Sørensens. Manden og den syttenårige søn arbejdede på B & W. Det var en stille og agtværdig familie, så stilfærdige og agtværdige, at de nærmest virkede selvudslettende. Skete der et eller andet i ejendommen af hvad art, det nu kunne

være, så holdt de sig altid udenfor – endelig ikke blande sig. Villy nåede aldrig at få noget rigtigt indtryk af dem udover det, at de havde en motorbåd nede i kanalen og af og til sejlede en søndagstur. Villy og hans mor var med en gang, men det regnede hele tiden og blæste koldt, så de måtte sidde i cockpilotet med en presenning over hovederne, og de ønskede bare, at turen var forbi. Der gik lang tid, før Villy igen tænkte på at blive sømand.

Derimod var der farve over fru Jacobsen, som boede på anden sal. Hun var viceværtinde i ejendommen og bornholmer, hvad man tydeligt, trods hendes mange år i København, kunne høre. Hun var sandelig ikke bange for at blande sig, gjorde det gerne og mente, at hun som viceværtinde ligefrem havde pligt til det. Hun var en central figur i huset og almindelig frygtet af ungerne, ja, for den sags skyld også af de voksne. Villys mor sagde, at hun i sin ungdom måtte have været meget smuk og stadig var en statelig dame. Det forstod børnene ikke, for dem var hun en drage, ofte en ildsprudende, og hun forbød alle støjende lege i gården, for, som hun sagde, man måtte erindre sig, at det var en respektabel ejendom. Børnene anede ikke, hvad respektabel var. Hun plejede at sige, når hun f.eks. havde haft et af sine hyppige sammenstød med ungerne og disses mødre beklagede sig over, at hun havde dasket til en og anden af dem og ligefrem, og det var det værste, havde kaldt dem snottede proletarunger. Ja, snottede var måske ikke så slemt, men proletarunger, det var det værste:

– Jamen fru Ditdat, skingrede hun så – De må hu-

ske, at alt her i ejendommen hviler på mig stakkels kvinde. Hvis jeg ikke tog hånd i hanke, ville det hele gå i skudder-mudder ... Og så skød hun sin omfangsrige barm udfordrende frem. Den var som to spærreballoner. Villy så vurderende på dem og fandt, at der sagtens var plads til en masse byrder på dem, tonsvis ... Hendes store trumfkort i kampen for sin autoritet i huset var, at hun havde en politibetjent boende som logerende, sådan en rigtig en med hjelm og rene hvide bomuldshandsker, som politibetjente dengang havde. Han kom aldrig i aktion mod ungerne, men de havde skam stor respekt for ham alligevel, når fru Jacobsen halede ham frem fra rekvisitskabet, og hans blotte tilstedeværelse virkede vist også på beboerne, for man havde dengang stor respekt for politiet. Det var noget man helst skulle styre udenom. Men til gengæld for den til underdanighed grænsende respekt, man ydede ham, forventede man sandelig også, at han stod på husets og beboernes side og varetog deres interesser overfor naboer under eventuelle stridigheder ... Det skete aldrig, hans virke lå helt ude på Vesterbros politistation, og derved lod han det blive.

– Næh, der har vi det. Hvad gør politiet egentlig for borgerne, som dog betaler dem, sagde de forurettede beboere.

På første sal, stadig i hovedbygningen, boede indehaveren af værtshuset i kælderen. „Soldatens gamle Hjem“ hed det oprindeligt, indtil bogstaverne på facaden var helt udviskede af vejr og vind og blev overmalede med et andet navn. Værtshusholderen var en stor, blegfed mand med en umådelig hængemave og

vist nok ret skikkelig, men for Villys mor og for mange andre kvinder i nabolaget repræsenterede han og hans næsten lige så omfangsrige kone, væsner, der fremmede drukkenskab og ruin, vampyrer, der udsugede de fattige arbejdere og stjal maden ud af deres børns mund. Og vist var det, at på fredag aftener, hvor arbejdere fik deres løn udbetalt, var værtshuset stuvende fyldt med mænd, så snavsede som de havde forladt arbejdet. De larmede og drak, og på sådanne aftener stod der ofte klynger af dårligt klædte kvinder omgivet af deres afkom oppe på fortovet og tryglede deres mænd om at komme med hjem eller i det mindste aflevere nogle af pengene, så der kunne blive til mad og andre fornødenheder i hjemmene.

Af og til sendte de et frygtsomt barn ned for at rykke faderen i trøjeærmet: Jeg skulle sige fra mor, at du skulle komme hjem ... En indtrængende bøn, der dog sjældent fremkaldte anden reaktion end en grov bemærkning og nogle eder: Sig til den satans kælling ... o.s.v. Men det skete også, at en eller anden af konerne blev så opbragt, at hun ladende hånt om mulige øretæver, styrtede ned i kælderen og overfaldt manden. Det fremkaldte altid stor munterhed hos hans kammerater. Det kunne gå så voldsomt til, at politibilen fra stationen i Strandgade måtte tilkaldes, og politibetjentene lagde skam ikke fingrene imellem. Tju! Bang! Chokolademand! Der blev aldrig dengang skrevet lange artikler om politiets rå overfald på borgere. – Det manglede bare, så'n en skidefuld stodder tog sandelig ikke skade af en gang høvl. Var det en halv voksen knægt, politiet tog sig af, hed det – Ja, de trænger til

nogle rigtige bank, de lømler ... Unge mennesker var altid lømler dengang.

Når så en ægtemand var blevet indbragt på stationen, slog det sjældent fejl, at konen stillede en times tid efter og tryglede om at få manden med sig hjem – For han er i grunden så'n en go' mand, når han bare ikke er fuld ... Politiet var skikkelige på deres facon. Hvis der var noget tilbage af ugelønnen, inden fyren blev smidt i detentionen, fik konen overladt pengene, og havde hun ikke lidt for stærk overlast i kampen, kunne det endog ske, at hun fik manden med sig, hvis der f.eks. den aften var overfyldt i detentionen. Men det kunne også ske at ægtefællen i stedet for at være sin kone taknemmelig, sagde – Hold du kæft, kælling. Det er noget overbetjent Hansen og mig ordner. Han er min ven. Bare forsvind.

Men „Soldatens gamle Hjem“ var så'mæn hverken værre eller bedre end alle de andre værtshuse på Christianshavn på den tid, og der var mange ... Der var „Røde Lygte“ på hjørnet af Torvegade og Amagergade med musik og dans på et par kvadratmeter gulv og fyndige slagord malet på loftsbjælkerne som: „Gud velsigne din indgang, når du er tørstig. Gud velsigne din udgang, når du har betalt“ ... eller ... „Absalon var så gæv en kæmpe. Han sloges med list og drak med lempe“ ... Der ligger stadig en „Røde Lygte“ i Torvegade, men ikke på samme sted, og nu vist med et lidt pænere klientel.

Overfor lå „Det grønne Træ“ med et stort løvrigt træ malet på facaden. I disse to værtshuse var der på grund af musikken og dansegulvet mange piger, både

ludere og små hæderlige fabrikspiger, der bare søgte lidt livsglæde og en opvartende kavalier, der ville spendere lidt på dem efter dagens slid. Længere oppe ad Torvegade mod Knippelsbro lå indtil for få år siden „Chr. d. 4“ og på hjørnet af Torvegade og den forlængst sløjfede Knippelsbro lå „Hyttedefadet“, og der gik mange torsk i det. Der var faldgruber nok for arbejdere på vej hjem fra „B & W“ eller de andre af Christianshavns arbejdspladser. Der var således „Høvlen“ i Prinsessegade i nærheden af Orlogsværftet, og længere opefter „Slukefter“ på hjørnet af Skt. Annagade og mange andre, som nu ikke længere eksisterer.

Navnet „Soldatens gamle Hjem“ var en invitation beregnet på soldaterne fra Bådsmadsstrædes Kaserne, trænsoldater var det dengang. Trænsoldaterne var fortrinsvis rekrutteret fra landbougdommen, som oftest stærkt krogede af den tids umenneskelige slid på landet. Det var ligesom, deres arme var længere end andre menneskers, måske af at skubbe tunge trillebøre fyldt med møg, men mere om dem hen ad vejen.

I stueetagen boede fattigforstanderen for Christianshavn. Kontoret lå helt for enden af den lange trappegang i et indhug. På døren skiltet med – *Fattigkontoret* samt kontortiden. Den øvrige del af lejligheden beboede han privat.

Han var en kraftig, firskåren mand med et mørkt, velplejet fuldskæg og velsoigneret. Over vestens runding en guldurkæde af tykkelse som en mindre ankerkæde. Rank og myndig holdning. Myndigheden var sikkert også nødvendig af hensyn til klientellet, der ikke altid udtrykte sig i sarte sprog vendinger. På bestemte

dage i ugen kunne de trængende henvende sig mellem kl. 10 og 2, og på de dage stod der en lang kø af ventende i god tid, inden kontoret lukkede op. Det var ikke blomsterduft, der emanerede fra denne forsamling. Der kunne ligefrem stå en hørm af fattigdommens karakteristiske lugt omkring dem, særlig på regnvejrsdage, når det våde tøj dampede ... De stakkels mennesker var ikke velsete af husets beboere, hvoraf enkelte måske ikke var så farlig mange trin fra de andres niveau. En periode med arbejdsløshed kunne meget nemt bringe dem ned i køen. Det skete dog vist ikke, næh, de var skam agtværdige, modtog ikke fattighjælp. De lå ikke stat og kommune til byrde, sådan som „det ros“, som sandelig skulle skamme sig, særlig de hvis mænd, man vidste om fredagen var at finde blandt de højst syngende, tættest drikkende i „Soldatens gamle Hjem“. Jo farisæere findes allevegne.

Men skammen syntes nu ikke at trykke disse ventende forhutlede sjæle. Den havde de forlængst kastet overbord, eller den var simpelthen slidt op ... De talte, inden de blev lukket ind, højt og djærvt om, hvordan de skulle give den ski'e forstander tørt på, hvis han afslog deres rimelige anmodninger om hjælp, bare en rent midlertidig hjælp. – Vi kan sgu da ikke gøre for, at vi er kommet lidt ned med nakken, vel? Vi er sgu da borgere i dette land så godt som alle andre, ikke? Men det var de nu ikke helt, for folk, der modtog fattighjælp, havde dengang ikke stemmeret. I flokken herskede der almindelig enighed om, at den ski'e forstander sgu vågede over den pengekasse, som var den hans egen. Det skulle sandelig ikke undre, om han selv

sugede godt til sig af den, svinet!

Men når så døren blev åbnet og forstanderen med sit myndige blik mønstrede forsamlingen, så sank hovederne som ved et trylleslag ned i skuldrene, og de høje stemmer dalede ned til en utydelig, ynkelig klyngen ... Var „standeren“ tilfældigt i godt humør og kom med en spøgefuld bemærkning, så fnisede hele den forhutlede skare – Åh, ja, han var da en mageløs morsom mand, hr. forstanderen, en rigtig spasenmager. Åh Gud ja! Var alle mennesker da blot som ham.

Genkendte forstanderen så under mønstringen en og anden, som ikke kunne forvente nogen hjælp den uge og sendte vedkommende bort, så kunne stemmerne stige til et hyl. Ydmygheden forvandlede til grovhed, den mest hæmmingsløse grovhed. Særlig kvinderne, der var i flertal, mistede beherskelsen, blev til hvæsende, spyttende furier, glemte helt den ydmyghed, som fattiglemmer anstændigvis burde bære til skue.

– Så'n en fed, forædt slavepisker. Man skulle fa'ne tro, han var Zaren af Rusland, så'n knejser han. Hvad rager det ham om en anden en dør af sult eller bliver smidt på gaden, bare han kan dampe på sine dyre cigarer, men dem betaler fattigkassen vel. Møjdyr! Villy hørte en gang en af disse furier skringe:

– Hvis du var lige så stiv i bukserne, som du er det i nakken, var der endda noget ved dig, men den kan vel ikke komme frem for hængevommen, dit svin! ... Villy rødmede, for han forstod meget godt, hvad hun mente, men fattigforstanderen stod blot solid som en klippe i en sydende malstrøm og sagde – De kan prøve at høre her hen igen på næste torsdag ...

Når så furierne var skilt ud blev de tilbageværende i reglen enige om – at så'n kunne man vækkelig ikke opføre sig, så'n nogle tarvelige kællinger! Og de lagde hovederne indsmigrende på skakke og så på forstanderen med et blik, der lovede fuld underkastelse i håb om at bedre deres egen sag på bekostning af med-søstrenes. Ak ja, det er aldrig nemt at være fattig, og slet ikke dengang, hvor fattigdom ofte mere eller mindre var parret med sult.

Sidehusets eller baghusets lejligheder var på et lidt billigere plan, dels fordi de ikke havde W.C. oppe og dels fordi, de kun havde udsigt til gården og fabrikken. W.C.et, der bare hed lokummet, måtte de dele med værtshusets gæster, der tit lavede et farligt svineri dernede. Op ad det var pissehuset hvorfra der altid, især om sommeren, stod en stank af ammoniak og tjære ... Resten af gården var cykel- eller koksskure, en overgang var der også kaninbure med en snes kaniner og en hønsegård, hvor en halv snes forpjuskede høns førte en kummerlig tilværelse uden sol og hvor fabriksfløjten, når den skingrede de mange gange om dagen, fik dem til at flagre forvildede rundt. Kyllinger fik de aldrig, og det er tvivlsomt om der nogen sinde blev æg til ejeren. Det skulle rotterne nok sørge for, men kani-ner og høns, det var da altid noget at se på.

Der var kun tre etager i sidehuset. Øverst boede en familie Holgersen, mand, kone og to sønner. Manden arbejdede i kødbyen. Han var stor, tung og skæv og haltede fordi det ene ben var for kort. Bump! Bump! Bump! sagde det, når han gik op eller ned ad trappen. „Helhesten“ kaldte Villys mor ham.

Under dem boede familien Jensen, moderen, som var enke efter en jernbanemand, der var blevet dræbt ved en ulykke på en lille stationsby i Nordsjælland, en voksen søn og datter, en halvvoksen søn og datter samt Martin, Eli og lille Inga, som vistnok var en adoptivdatter. Hvorledes denne talrige familie fandt plads i den lille lejlighed, der var som en lang smal kanal med tre værelser og et lille køkken, var en gåde. Men på en eller anden forunderlig måde var der altid pinligt rent og orden.

De to, Martin og Eli, var Villys foretrukne legekammerater i gården. Martin var den fødte leder, dominerende uden dog at være brutal, men alene i kraft af sin bidende tunge, som alle børn i ejendommen frygtede. Han var desuden altid igangsætter af alle lege og aktiviteter. Lille Eli var en køn, lille og blid dreng og meget musikalsk. Altid havde han sin „mumlegøg“, den populære betegnelse for en mundharmonika, med i lommen, og han kunne et væld af melodier, hvor han så lærte dem, for det var før radioens tid.

Han plejede at sidde på trappen ud til gaden og kanalen og med et fjernt blik i de store blå øjne med de lange vipper spillede han drømmende og med stor følsomhed og variation sine melodier, sæsonens mest populære ... Gamle damer plejede at svømme hen i rørelse over den lille kønne, ensomme dreng, der sad på trappen, og meget ofte gav de ham penge ... Var dette tilfældet var storebror Martin over ham som en høg og inkasserede kunstnerhonoraret, konstaterede beløbets størrelse og stak så lillebror ca. en trediedel, uden at Eli blev forarget, lagde måske ikke engang

mærke til det. Han spillede for musikkens skyld alene, var på sin vis en lille kunstner. Men hvis de rare damer søgte at indsmigre sig yderligere hos ham, og spurgte ham ud om hans far, hans mor eller andre ting, som han mente berørte hans familie- og privatliv, så fik de en gang røg af den anden verden, store vandrette løgne, som det var ham en åbenbar fryd at fortælle, eller måske han bare fantaserede, endnu en facet af hans lille kunstnersjæl, hvem ved, ingen kunne rigtigt lodde hvad der foregik i den lille fyr.

– Min far? kunne han sige. Nåh, han er skudt i krigen, helt smadder ihjel.

– Min Gud, lille ven, er han skudt?

– Ja, hele hovedet røg af, og det blødte, men han fik en fin medalje, vistnok af en konge. Min mor har den deroppe i en skuffe.

– Jamen dog. Hvad var det for en krig, lille søde?

– Det ved jeg sgu ikke. Det var bare en eller anden krig, sagde Eli blot og begyndte igen at spille for at antyde, at interwievet var forbi ... Fa'ens osse! De gamle strigler skal altid rave en i håret. Bare jeg havde lus, så kunne de få nogle stykker med hjem i sengen, sagde han indædt.

Under Jensens boede Hvid og hans kone. Han var en lille mand, en zigøjnertype, måske *var* han zigøjner, med gnistrende, blåsorte krøller, mørkebrune næsten sorte øjne. Det var ham, der havde kaninburene nede i gården. Bestanden blev jævnlig fornyet, så åbenbart spiste han og konen ofte kaninsteg eller også solgte dem. Han var vinduespudser. Til hverdag bar han vinduespudsernes blå lærredsbluse med et flettet

tov med karabinhager omkring livet, men om søndagen var han i stadsen med en flot fanden i voldsk elegance. Blåt tøj med hvide striber, et spraglet, som regel ildrødt halstørklæde af silke og store similiguld-ringe med store stærkt farvede sten på fingrene, gule sko og en ekstra gang brillantine i håret. Konen havde han vist „samlet op“ et eller andet sted, sagde konerne i ejendommen med let hævede øjenbryn, der antydede et meget lavt og tvivlsomt miljø. En gang imellem fik hun et tilbagefald til dette lave niveau og kom sjinglende hjem til huset med hatten forsorent på sned som en skude uden styring på sig, kort sagt, godt pyntet ...

Så fik hun læst og påskrevet af lille Hvid, der vist aldrig selv nød spiritus, og på et vist tidspunkt af den alvorlige forelæsning lød der fra stuelejligheden nogle forsvarlige klask, som blev modtaget i, måske brødebetyngt, tavshed, for man hørte ikke en lyd fra hende. Næste dag promenerede hun med et ordentligt sæveøje, til tider endda to, som hun ikke gjorde mindste forsøg på at skjule. Måske var hun inderst inde helt stolt af dem, for så kunne folk da se, at hun var gift med en mand, som, omend lille, havde hår på brystet. Eller var sæveøjet et led i en slags pønitense?

Den lejlighed, de beboede, havde før deres tid været forfatteren og digteren Jørgen Vibes, forfatterforeningens formand gennem mange år, da han var en ung ukendt digter. Måske levede han dengang, som en rigtig digter jo skal, på kærlighed og kildevand. Han var i hvert fald meget slank, ja, nærmest hjerteskerende mager. Nå, men alting ændrer sig jo, han blev senere ganske godt ved huld. Det var her, han skrev

sin digtsamling „De røde sejl“, digte fra hans hjemstavn Bornholm, fru Jacobsen var forresten hans tante.

I kælderen under Hvids, hvor der også var vaskekælder, havde i årenes løb mange skiftende virksomheder haft til huse. Fælles for dem alle var, at de efter en kort tids forløb sygnede ynkeligt hen. Der var således en overgang et propskæreri, og kork flød da overalt i gården. Af de større stumper, ungerne stjal, lavede de skibe med fantasifulde rigninger, som de med større eller mindre held søsatte på Christianshavns Vold. Propskæreriet blev efterfulgt af et cykelværksted. Det blomstrede livligt i nogle måneder at dømmen efter den mængde cykler, der stod overalt i gården. Lige til en dag, politiet hentede indehaveren, som vel ikke helt har kunnet gøre rede for, hvorfra han havde de mange cykler. Han kom i hvert fald aldrig tilbage, og en stor lastbil hentede alle cyklerne ... Så kom der en virksomhed, der, skønt den ikke på nogen måde annoncerede eller skiltede med sine produkter, alligevel i løbet af ganske kort tid oparbejdede en vældig kundekreds. Mærkelige fyre, der altid, når de kom ind i gården, spejdede vagtsomt omkring, inden de bankede på kælder døren. De bankede alle på en mærkelig måde, først en række korte slag og tilsidst to med langt mellemrum, før de blev lukket ind. Drengene var overbeviste om, at det måtte dreje sig om en hemmelig forening med et bestemt løsen, og de prøvede at kigge ind gennem de støvede vinduer, men der var altid tætte gardiner for ... Så kom politiet atter, og efter hvad ungerne kunne forstå, var det værtshusholderen, der havde tilkaldt dem. Efter hvad de voksne udtalte,

drejede det sig om et ulovligt hjemmebrænderi. Det vidste de ikke rigtigt, hvad var, men Villy og Martin forestillede sig, at de havde lavet bål i kælderens, der lugtede sommetider så underligt.

Så forsøgte en mand sig med op- og ompolstring af møbler. Det blev også lukket, denne gang ikke af politiet, men af Kongens Foged ... Det lød flot, men ham, der var fogeden, viste sig bare at være en mand i blå cheviottøj, og han havde en ung mand med, som bare stod og skrev op i en protokol. Jo, ungerne blev ret fortrolige med disse to myndigheders besøg både i ejendommen og i andre på Christianshavn. Det kunne ske, at man kunne se et helt lille opløst hjem stablet op i en gade, til der kom en vogn og hentede skramlet. Af de to myndigheders besøg foretrak ungerne så absolut politiets. Det var mest dramatisk og gav næring for alle mulige vilde fantasier. Det andet var bare almindelig fattigdom.

Ved siden af huset lå en fornem, gammel patricierejendom, „Oliemøllerens Hus“. Der boede de bedre stillede i „splendid isolation“ bag en stor, herskabelig, smukt udskåren port. Kun en gang imellem, når porten blev åbnet, forundtes de nysgerrige unger et kortvarigt kig ind i herligheden. Det var som et kig ind i en paradises have. Der var blomster og hvidmalede træbænke og vildvin groede op ad de gulmalede mure. Og så stille der var, man kunne tydeligt høre alle fuglene i træer og buske, der herskede en næsten klosteragtig stemning derinde. Der var vistnok også en portner, og denne kerub har nok været den væsentligste årsag til, at ungerne fra deres og de andre naboejen-

domme i gaden aldrig fik udforsket den nærmere. Godt det samme for den skønne have.

Bombebøssen og Bessefar

... Men efter dette terra incognita kom „*Bombebøssen*“. Hjem og fribolig for gamle sømænd og oprettet af Peter Norden Sølling i 1819, meddelte inskriptionen på det relief af ham, der var indsat i muren. I den røde mur ovenover porten var indmuret en af de bomber, der stammede fra englændernes bombardement af København i 1807, og som var blevet brugt som indsamlingsbøsse med det smukke formål, at sikre de gamle søulke læ på deres gamle dage. „Ophugningsbeddingen“ kaldte nogle af de gamle den selv.

Når den første forårssol for alvor begyndte at gøre sig gældende, kom de ud af deres vinterhi de gamle gutter, nogle rokkende som sindige skildpadder over gaden for at slå sig ned på de tre bænke, der var opsat langs bolværket og beregnet til dem. Her havde de en smuk og for dem passende baggrund af kanalen med de oplagte sejlskibe, som endnu ikke var kommet ud, finske og svenske trælastere, mest slettoppedede tremastere med klipperstævn eller jagtbyggede skonnerter og barkentiner fra Svendborg, Marstal eller Thurø. Skibene blev hvert forår indgående synet, bedømt og kommenteret af de gamle, som oftest dog lidt nedladende, for det var jo kun småkravl sammenlignet med de store fuldriggere og barkskibe de selv i deres ung-

dom havde befaret verdenshavene med.

Der var herlige typer mellem disse gamle „Shell-backs“, der, som de selv sagde, var fra den tid, da der var træskibe og jernmatroser, ikke som nu, hvor det jo var lige omvendt, høh! høh! og phtøj! Der herskede en streng rangforordning mellem de gamle, eller snarere hakkeorden. Øverst stod de, som havde været skibsførere på langfart og på store skibe f.eks. i kornfarten på Australien eller Sydamerika, salpeterfarten på Chilekysten, hudefarten på Californien, de to sidste med farlige ture rundt Kap Horn, hvor de ofte kunne ligge månedsvis og hugge for at komme rundt hornet, hvor der næsten altid var dårligt vejr, og hvor mangt et skib havde fundet sin grav, for det var før Panama-kanalens tid. Når disse havets koryfæer havde ordet, havde de andre bare at ligge underdrejet, til de fik lov at sige noget, især hvis de i deres tid aldrig havde været andet end bådsmand, tømmermand, sejlmagere eller, som det hed, kun havde „sejlet foran masten“ d.v.s. havde sejlet hele deres tid i mandskabslukafet, der jo lå foran i skibet ... Men alligevel – en kinamatros, en rigtig „deep water sailor“ var jo alligevel noget mere estimeret end en Galeaseskipper på en kartoffelskude.

Det første de gamle stabejser gjorde, når de kom ud i solen og over på bænken, var at tage et vue over og en indbyrdes sammenligning med, hvilke skader vinteren havde anrettet på de andres og deres egne skrog. Det var i reglen gigten, der var faret hårdest frem imod dem.

– Ja, det vil jeg nu ligodt sige, kunne en af dem her-

under bemærke – til tider er det som om mine knæ og håndled blev gennemstukne med sejlmagernåle, de grove ... Pause blandt de andre for at vurdere denne sammenligning.

– Høh! Hos mig er det især over skuldrene og over ryggen, siger en anden – det er som om der blev slået syvtommers søm i mig helt ned til røven ... Et triumferende blik over til ham med sejlmagernålene. Ny eftertænksom pause mellem tilhørerne – Syvtommers søm? Jovist, det lod sig høre.

– Tjaeh, det kan jo være slemt nok begge dele, kommer det så sindigt fra „Bessefar“, en stor, rund nordmand med et bølgende, hvidt skæg a la hans gamle landsmand, Drakenberg, der efter sigende blev et hundrede og nogle og fyrretyve år og hos hvem Tordenskjold engang skulle have været skibsdreng – men hos mig er det nu, som om mine ben blev gennemboret med et gloendes marlinspir ... Så lader man emnet falde, for den er der alligevel ingen, der kan stikke. „Bessefar“ nyder stor respekt hos de andre, selvom man jo nok af og til synes, at han strammer den lovlig meget.

„Bessefar“ var elsket af alle børn i kvarteret. Når han sad på bænken var han næsten altid omgivet af unger, og de mindste kravlede rundt på ham, så han til tider lignede statuen af Nil-guden med et væld af afkom. Han havde i sin tid været skipper på en Nantucket-hvalfanger, jagtet kaskelothvaler eller spermacethvaler, som de jo også hedder, langs alle kompassets streger. Det var med harpun, you know, i små både, *sure!* Ikke som nu, hvor de står sikkert oppe på

et fordæk med et helvedes pusterør af en fangstkanon – bang! så er den hval i sækken. Ikke noget nuomstunder med at stå på et fedtet, helvedes glat hvalskrog, fastgjort på siden af skibet med svære kæder og flænse på livet løs for at blive færdig til den næste eventuelle hval, medens hajerne gnasker løs på hvalskroget fornedet, og man hvert øjeblik kunne risikere at glide ned til dem. Nej nu, nu er det bare med at hale kadaveret op på en stor slisk henne agter og vup-ti! ind i det automatiske køgeri. Dengang murede man selv en ovn op på dækket, og man skulle være jækelens forsigtig, at der ikke gik ild i hele skuden, og det måske midt ude på Stillehavet.

Villy elskede og beundrede disse gamle fyre, der havde set og oplevet så meget. De på deres side accepterede ham, især efter han havde erklæret, at når han blev femten, så ville han til søs, på sejlskibe altså, store. Og han modtog mange gode råd om, hvilken slags han skulle se at komme ud med, lige så mange råd, som der var sømænd på bænkene ... En gik ind for de store Hamburger barke, en anden for Le Havre barkene, en tredie hældede til Liverpoolbådene, en fjerde til Kinafarerne, men han skulle endelig ikke gå i salpeterfarten, for, og det var man enig om, de var nogle flydende ligkister, ligesom guanoskibene var flydende lokummer ... Og så kastede de gamle sig ud i en hidsig disput om fordele og ulemper ved henholdsvis den ene og den anden slags skibe, til de ganske glemte Villy ... En og anden af dem kunne da blive så flintrende gal, at han forlod selskabet og stavrede over gaden til sin hule i Bombebøssen ... Så kunne der falde en bemærkning

som – Gud ved, hvad han bildte sig ind, sådan en fyr, som aldrig havde sejlet i andet end Nord- og Østersøfarten med kul og props.

Men mest vind i sejlene fik de gamle, når de kom ind på glade minder fra deres strålende ungdom ... Det summede med navne, som Villy vagt forstod var navne på sømænds specielle forlystelsesetablisser og værtshuse, hvor det efter beretningerne var gået både livligere og mere barskt til end på alle Christianshavns værtshuse tilsammen med Nyhavn lagt oveni.

Der var navne som „Krystalpaladset“ „Tykke Aimee“, „Kædekassen“, „Blodspanden“, „Sailors Heaven“, „Slopkisten“, „Hells Kitchen“, „Land Ho“, „Golden Anchor“, „Fiedlers Green“ og mange mange andre. Navnlig var der et sted, vistnok ovre i Amerika på Vestkysten, som næsten alle de gamle kendte og havde kære minder fra, undtagen selvfølgelig „kartoffelsømændene“. Det hed „Barberkosten“, forstod Villy. Det skulle være et af de skrappeste steder i verden, hvor de slog sømænd oven i hovedet med knipler, eller de kom noget fra „the black bottle“ i deres whisky og slæbte dem ombord i skibe, som de ikke havde lyst til at sejle med. De blev, hed det, shanghaiet ... Det var et sted, hvor værtshusene havde åbent døgnnet rundt, hvor pigerne ikke havde bukser på, og hvor politiet ikke havde en skid at skulle have sagt.

Da Villy spurgte „Bessefar“, hvorfor sådan et sted hed „Barberkosten“, så lo han, så den runde mave hoppede og skægget viftede op og ned ... Først da han atter havde fået vejret og tørret lattertårene bort, kunne han forklare, at stedet hed „Barbary Coast“, et

berytet havnekvarter i San Francisco og, tilføjede han pludselig moralsk formanende, sådanne steder skal du ikke besøge, når du kommer ud at sejle. De plyndrer dig bare for dine surt erhvervede penge, og du kan få alle mulige slemme sygdomme af de satans tøser. Uha! uha!

På Villys spørgsmål, om „Bessefar“ selv havde været i land på det sted og set det hele, så det ud, som om den gamle mand kæmpede en hård indre kamp med sig selv, en kamp, hvor sandheden dog tilsidst fik overtaget – Hm, tjaeh, joh, jeg var lige i land og kigge på det, men det var s'mæn ikke værd at kigge på. Bare skidt og møg, og så, som ved nærmere eftertanke – Gå du hellere i biografen, det har du meget bedre af. Du sparer penge ved det og får hurtigere din styrmands-eksamen, sluttede „Bessefar“ og så helt dydsiret ud. Men Villy besluttede alligevel at kigge en enkelt gang på „Barbary Coast“, bare lige for at se. Når „Bessefar“ og de andre turde, så var der altså nogle, der overlevede det.

Der var særlig een historie fra dette berygtede sted, som Villy fandt spændende. Det var en om seks politibetjente, som var blevet sendt ned til et af de skrappeste steder for at ordne et eller andet, men så var de i stedet for selv blevet slået ned alle seks, var blevet shanghaiet ombord i et stort sejlskib, der skulle rundt Kap Horn. Men på rejsen, hvor de døjede så meget ondt, havde de svoret sig imellem, at hvis de slap levende fra den tur, eller bare en af dem gjorde det, så skulle de gøre det af med ham, der stod for overfaldet, hyrebassen, en chilener, der hed Calico-Jim og slå ham

ihjel. Og i hvert fald en af dem slap levende hjem til San Francisco, og han havde skudt Calico-Jim ned med hele seks skud, et for hver af edsbrødrene og tænk! Han var blevet frikendt ved retten.

Men udover sine mange, dramatiske historier havde „Bessefar“ også noget andet, der gjorde ham til Villys foretrukne bombebøsseemand. Han ejede Alexander Dumas' „Greven af Monte Christo“ i en elleve binds udgave udsendt af kunstforlaget Danmark. En tarvelig udgave, men i Villys øjne en uvurderlig skat, som han kunne låne hos „Bessefar“, men kun eet eksemplar ad gangen. Det gjorde kun bogen endnu mere attråværdig. „Bessefar“s betingelser for bogudlånet var nok ikke så meget udsprunget af frygt for, at Villy skulle sluge dem alt for hurtigt, men vel nok så meget af en gammel mands trang til at få besøg, hvad han så at sige aldrig fik, fordi hele hans familie boede i Norge.

Den ugentlige bogrotation blev hentet på „Bessefar“s værelse, som han delte med to andre gamle knarke, med hvem han vist ikke stod på den bedste fod, hvis skylden så var. Men værelset var omhyggeligt opdelt i tre dele med en fælles neutral zone fra døren. Inddelingen var foretaget ved at slå rækker af små mes-singstifter i henholdsvis gulvet langs zonekorridorens sider, i vindueskarmene og selv i det store bord, hvor i hvert felt sirligt lå opstablet de bøger og blade og tobaksdåser, der tilhørte hver enkelt. Som gæst kunne Villy dog bevæge sig frit over grænserne.

Da Monte Christo var udtømt, fik han på de samme betingelser lov til at låne en række Jules Verne bøger og senere andre gode værker. „Bessefar“ abon-

nerede åbenbart stadig på bøger, for også Musketerernes bedrifter dukkede op med samt de efterfølgende bind. Da Villy blev voksen, fik han den tanke, at den gamle mand i virkeligheden havde tegnet sig for de mange bøger for hans skyld. Senere efter at Villy var kommet ud at sejle og kom hjem efter sin første tur, levede „Bessefar“ endnu, men var sengeliggende og lå på sit værelse, som han nu havde for sig selv.

Alt om sin tur måtte Villy berette, ikke en detalje måtte springes over, hvilke lande han havde været i, hvilke havne og hvad de havde lastet dertil og derfra, om vejr og vind, om der stadig stod det gamle fyrtårn ved havneindløbet og en mængde andre ting. Så smilede den gamle og sagde: – Tjaeh, Villy, som du ser mig her, så tror jeg snart, jeg mønstrer af, men hvad, det har jo også været en lang tur ... Men han gumlede da godt nok fornøjet på en ordentlig luns fra en af de plader tyggetobak, Villy havde haft med til ham. „Browns Mule“ hed den, og han var glad over, at Villy havde husket, at det var hans yndlingsmærke.

Men da Villy kom tilbage fra sin næste tur, var „Bessefar“, hvis virkelige navn han aldrig lærte at kende, „mønstreret af“. På bænken sad stadig gamle sømænd, og gør det vel den dag i dag, men det blev aldrig det samme for ham igen. „Bombebøssen“ var synonym med „Bessefar“s store, rotunde skikkelse på bænken og hans agtværdige, bølgende, hvide skæg.

Ud med kanonerne

Det var på en sådan strålende forårmorgen, at Martin, der på en eller anden mystisk vis altid var orienteret om, hvad der skete rundt omkring, kom farende ind i gården og skrålede – Soldaterne! Skynd jer! Soldaterne skal ud på Fælleden. De er ved at rykke ud med heste og kanoner og det hele. Skynd jer!

Mere behøvede han ikke at sige. Alle var klar over, at soldaterne fra Bådsmandsstrædes Kaserne skulle på øvelse på Fælleden, den første i dette forår. Det var en oplevelse, som de færreste christianitterdreng, eller kort og godt „nittere“, ønskede at gå glip af. Al leg blev afbrudt, man smed alt, hvad man havde i hænderne og bittede afsted ladende hånt om alle mødre-påbud om ikke at fjerne sig fra gården eller gaden lige foran huset. Forpustede og med sting i siden af at løbe nåede Martin og hans flok som nogle af de første kaserneporten og fik sikret sig en god plads, som de forsvarede med næb og klør mod alle, der kom efter.

Inde på den store eksercerplads var alt tilsyneladende vild forvirring, stampende, stejlede heste og smeldende kommandoråb, men forvirringen var kun tilsyneladende, for på forunderlig vis lykkedes det ret hurtigt officerer og underofficerer at få tingene under kontrol, så der kom orden ud af kaos. De mange soldater, der raslende med sporer og deres store ryttersabler løb hid og did, genstridige heste, der vrinskede himmelhøjt og kanonvognene, der buldrende blev kørt frem, begyndte at samles til enheder, delinger og kompagnier.

– Kan I se, de skal ha kanonerne med, også de store med seks heste for? hviskede Martin ophidset ... Så var alt klart derinde, en mærkelig forventningsfuld stilhed sænkede sig over pladsen, der kort før havde været larm og virvar, selv hestene forholdt sig rolige ... Så blinkede en sabel i en officers oprakte arm, gjaldende trompetfanfarer satte ind, og hele optoget satte sig i bevægelse. Feltkanonerne bag deres skydeskjold pegede truende bagud fra de slingrende kanonvogne, og på hver side af kanonrøret sad en trænsoldat på de små, hårde træsæder og havde nok at gøre med at holde sig fast under kørslen. Kanonvognene var delt i to forbundet med en lang stang på drejelige aksler, så den bageste del kunne dreje omtrent vinkelret på kørselsretningen. Dette for at gøre dem mere bevægelige i vanskeligt terræn som f.eks. netop Fælleden, der om foråret var ét søle og ælte.

Ned ad Bådsmandsstræde, rundt hjørnet af Prinsessegade mod Torvegade og videre ud mod Amager Fælled i fuld fart, pressende al anden færdsel ind til siderne. En halv snes kanonvogne ialt og op mod to hundrede mand med ryttersablerne dinglende ved sadlerne og karabinerne daskende på ryggen. Blankpudsede knapper og sabelskeder lynede i solen, og drenge langs vejen råbte hurra, overbeviste om, at med sådanne soldater og sådanne kanoner måtte den danske hær være uovervindelig. Hvis officeren så var i velvilligt lune og besvarede deres hurra med at hæve sablen til hilsen, fik han et ekstra hurra ... Jo, det var alligevel flottere end selv vagtparaden i galla.

Og så var det ellers med at komme derudad, så

hurtigt benene kunne flytte sig. De mindste unger, som havde besvær med at følge trop, blev slæbt afsted mellem to større drenge og hang til tider nærmest vandret i luften. Et under, at de små arme holdt til det.

Så nåede man Fælled, hvor en stor kugle var hejst på en høj mast for at forkynde for det omliggende Amagerland, at der var militærøvelse, hvorfor al civil færden på Fælled var forbundet med livsfare på grund af skarpskydning. Og så foldede øvelserne sig ellers ud omfattende skydning med både kanoner, rekylgeværer og almindelige rifler, med strategiske omgrupperinger, med dristige fremstød og taktiske tilbageskridt. Det var meget spændende, og timerne gik. Smittet af den militære stemning begyndte Martin at eksercere med sin flok og tålte ingen mukken i geledderne.

På sådanne dage blev „nitterdrene“ tolereret af „amar’kanerdrene“, hvis domæne Fælled ellers var, og som de vogtede nidkært mod al fremmed indtrængen, som „nitterdrene“ gjorde det over Volden. Samme storsind udviste de sidste, når „Amar’kanerne“ ved særlige lejligheder som f.eks. St. Bededag eller Grundlovsdagen eller Børnehjælpsdagen viste sig indenfor voldene. Men ellers betragtedes enhver overskriden af grænserne som tilsigtede fornærmelser og kunne afstedkomme en af de krige, der gik i arv fra generation til generation, og som gerne udkæmpedes om foråret så uløselig knyttet til dette som de første nyudsprungne bøgere.

Krigsskuespillet på Fælled var så spændende, at drengene totalt glemte tiden, og først når solen be-

gyndte at kaste lange skygger og vinden blev kølig, og soldaterne begyndte at pakke sammen, kom man i tanker om de mange gøremål, man havde glemt. Det var sikkert ikke så få af de små slubberter, som fik dagens regnskab gjort op på deres endeballer. Men det var prisen værd. Ved næste manøvre skete uvægerlig det samme.

... Engang var Martin og hans lille hærafdeling i virkelig fare, bogstaveligt i ilden derude under en sådan øvelse, heldigvis en af de mindre. Soldaterne havde dennegang ingen kanoner med. Børnene blev simpelthen overraskede af skyderiet, havde slet ikke set den advarende kugle hejst på masten.

De var taget derud en tidlig sommermorgen, før kuglen blev hejst, med net og glas til at have de salamandre i, som de havde sat sig for at fange derude i de mange store vandhuller. De traskede længere og længere ud på Fælled, dette dejlige landskab, der var som en udstrakt prærie. Madpakker og saftevand havde de med i en skotøjsæske, alt var på det tidspunkt fred og ingen fare. Helt ud til Koklapperne, det yderste af Fælled, om vinteren i skøjtetiden kaldtes det „Spitzbergen“ eller „Nordpolen“, kom de. Over deres hoveder sang lærkerne frydefuldt under himmelhvælvet, og hvert andet øjeblik jog de en hare eller et par fasaner op fra deres skjul ... De var så langt ude, at det formentlig er grunden til, at de ridende soldater, som plejede at genne folk, der opholdt sig på Fælled, bort i sikkerhed, ikke har bemærket dem.

En fornemmelse af, at det var ved at blive sent, fik dem til at tænke på at vandre tilbage til Islands Bryg-

ge og Artillerivejen, og så var det, at Martin med et gjorde dem opmærksomme på, at kuglen var hejst. Lidt efter kunne de også høre lyden af rekylgeværer og almindelige rifler. De blev bange og rådvilde, til Martin kommanderede dem i dækning i en grøft og trøstede dem med, at det var nok snart forbi ... Men det var det bare ikke. Skyderiet blev ved. Tiden gik, lang som timer. Sulten tog til. Lille Eli tog „mumlegøgen“ frem og forsøgte uden held at spille sin frygt bort. Han begyndte at græde, og et par af de andre fulgte hans eksempel. Kun Martin bevarede som den ældste lidt af fatningen, og Villy prøvede at efterligne ham, men lige bange var de begge to.

Så fik Martin den idé, at de skulle prøve at kravle op mod Artillerivejen i den grøft, der langs en sti strakte sig i hele Fælledens længde. De begyndte at kravle og holdt næserne så langt nede i grøften som muligt. Det var meget ubehageligt, for på store strækninger stod der vand i grøften, surt, mudret og ilde lugtende for ikke at sige stinkende, algefyldt vand. Det kunne ikke undgås, at en betragtelig del af slim og mudder aflejredes på deres tøj, på hænderne og i ansigterne.

Pludselig vendte lille Eli, som var kommet et godt stykke foran de andre, sit muddergrimede ansigt om imod dem og råbte:

– Se! Se! Der kommer huller i jorden. Se! der kommer nogle hele tiden, og han pegede helt glad og op-hidset over at have opdaget noget usædvanligt.

– Sludder! afskar Martin vanemæssigt, men stand-sede så. Jo, minsandten! Blop! Blop! blop-blop-blop!

og for hvert blop! et lille hul i grøftens lervæg. De gloede lidt på disse blop-blop-blopper. Et mærkeligt naturens lune? Eller var det dyr, der fremkaldte dem. Men så blev de klar over, hvad det var.

– For helvede! De skyder på os, de svin! Det kan de ikke være bekendt, mimrede lille Eli, vi har jo ikke gjort dem noget ... Så vrælede de allesammen i vilden sky og ventede hvert øjeblik at ligge døde og lemlæstede i den stinkende grøft, og ved tanken om den sorg, deres alt for tidlige bortgang ville volde deres forældre, vrælede de endnu mere.

Men Martin var som sædvanlig den, der først fik hold på sig selv og fandt på en slags udvej, menneskets sidste fortvivlede udvej, når alt andet glipper ... – Vi skal bede en bøn til Gud, erklærede han, for han plejer at hjælpe små børn. Kom så – bed, kommanderede han myndigt. Nej, I fjolser, ikke sådan. I skal folde hænderne og falde på knæ, ellers hjælper det ikke.

På knæ det var de jo i forvejen dybt i mudder, men folde hænderne, det kunne de da. Altså vendte de deres muddergrimede ansigter anråbende op mod himlen, der stadig var fyldt med sol og lærkesang. – Fader vor, du som er, begyndte Martin, men afbrød så sig selv. – Nej, ikke dig, Villy, lad mig gøre det.

– Hvoffor det? Tror du måske ikke jeg vil reddes. Jeg skal i Zoologisk Have i morgen med skolen, flæbede Villy.

– Nej, for du er bare protestant, sagde Martin bestemt, og Vorherre hører mest efter katolikker. I andre er bare en slags hedninge, det siger vores præst selv.

– Lad bare Villy være med, bad lille Eli, den altid fredstiftende, og han tilføjede forhåbningsfuldt – Det kan jo være, at Vorherre ikke lægger mærke til det, og desuden er Boys og Malle og Musse jo osse protestanter ... Det bøjede Martin sig så, omend nødtvungent, for.

Det var først for nylig, at familien Jensen var blevet katolikker, hvilket havde til følge, at man tit på trappen kunne møde både nonner med flagrende gevandter og slør eller paterer med stegepandehatte og sort kjole og kæde med krucifiks om halsen. Som alle konvertitter var familien Jensen meget nidkære i troen. Hver søndag morgen kunne man se hele familien drage afsted til messe i en katolsk kirke ude på Amager, til Villys store fortrydelse, for så var der ingen at lege med hele formiddagen ... Sommetider gik de også til messe om aftenen, men det gjorde ikke så meget, for så var dagen alligevel gået ... Nå, som tiden gik, syntes de fleste af familiemedlemmerne at slække lidt af i deres „Passion de fe“, kun moderen forblev trofast.

Hvad enten det nu var den katolske eller den protestantiske tro, der gik af med sejren eller, fordi den gode Gud er hævet over trosstridigheder, så lod han miraklet ske. Midt i bønnerne – de var på fjerde omgang Fadervor – hørte skyderiet op. De hørte trompet-signalerne, der forkyndte, at øvelsen nu var afblæst, og de så kuglen blev firet ned, så Martin satte fart på sidste del af det fjerde Fadervor. Det lød nærmest som en salve fra et af de rekylgeværer, der nær havde skræmt livet af dem ... Nu var det bare med at komme hjem og ned i vaskekælderen og få det værste af mud-

deret vasket af.

På vejen indefter mødte de en officer til hest og klar over, at ungerne kom ude fra skydefeltet, gav han dem en tordnende overhaling, som de, da han jo var officer, tog imod i retstilling. Var der et lille smil i officerens mundvige? Den lille flok muddergrise må have set hylende komiske ud.

Villy mente nu nok, at smilet alene var rettet til ham og ikke på grund af flokkens komiske udseende. Det var snarere et lidt genert eller flovt smil, for Villy kendte ham godt.

Han var premierløjtnant og boede med sine kone på selve Kasernen. Han var en flot mand, ingen bar sin uniform så elegant som han. Hans kone var også meget smuk og fælles for dem begge var, at de altid syntes at være i pengeforlegenhed. Villys mor havde syet for hende flere gange, men det kneb altid med at få betalingen halet hjem. Hvergang Villys mor indfandt sig hos fru N. blev hun modtaget som en længe savnet veninde, overstrømmende, fik kaffe og kager eller et glas vin og en masse charmerende konversation og så iøvrigt – Ville De være ked af at vente til den første, lille De? En øjeblikkelig forlegenhed – og måneder kunne gå hen.

En dag, da Villy forsøgsvis og uden større forhåbninger var blevet sendt afsted for at præsentere en regning på tyve kroner, gav fru N. udtryk for den største begejstring over, at hans mor havde sådan en stor og køn dreng – begge dele en stærk overdrivelse, for Villy var hverken stor eller køn. Men altså, premierløjtnanten var desværre ikke hjemme, han var på

en manøvre langt oppe i Nordsjælland etsteds, og selv befandt hun sig i en øjeblikkelig forlegenhed. Ja, det var flovt, ikke?

Så traskede Villy af sted gumlende på det stykke tørre wienerbrød, den elegante dame havde pånødet ham. Nede i kasernegården blev han stående og kiggede lidt på soldaterne, der blev kommanderet op på heste og ned igen i en uendelighed, og så var det, han fik øje på premierløjtnanten. Han stod og hersede med en lille snes soldater, som han meget direkte og uden omsvøb lod vide, hvad han tænkte om dem som ryttere og soldater ... Glad overrasket over, at fru premierløjtnanten havde taget fejl, trådte Villy frem, stod i retstilling, det hørte sig ligesom til der på kasernens grund, og sagde højt, klart og militærisk:

– Deres kone, fru Premierløjtnanten, sagde, at De var i Nordsjælland. Jeg skulle bare hilse fra min mor og sige, at hun skulle ha' tyve kroner for en kjole, men Deres frue havde ingen penge i øjeblikket. Værsgo, og Villy rakte ærbødigt regningen frem til den fine officer ... Premierløjtnant N. blev tydeligvis forlegen, måske kunne han ikke lide, at hans soldater så ham betale for noget så umandigt som en damekjole. Smilte soldaterne dulgt?

– Jo, javist, lille ven, æh, sig til din mor, æh, at min kone kommer og betaler til den første. Og se her – han rodede og rodede længe og tilsidst febrilsk i sin bukse-lomme – Her, her har du en – han kiggede ned i sin hånd – krone. Farvel min ven.

En hel krone. Det var meget flot dengang, men det har sikkert været den sidste mønt, han har haft ...

Villy var overvældet, han knaldede hælene så hårdt og militærisk sammen, som han kunne ... Og tænk! Næste den første kom fru premierløjtnanten virkelig og betalte. Samtidig havde hun stof med til en anden kjole, og så kunne spillet fortsætte ... Villy blev senere sendt ud på den samme tur sagtens på grund af det heldige udfald af den første, men der faldt ikke flere drikkepenge af. Alt var som før.

Da mudderbanden stod samlet i vaskekælderens hjemme, og snavset var om ikke vasket af, så dog jævnet ud, sagde Martin triumferende – Nå, ka I så se, I skvadderhoveder, at Vorherre hjalp os, hvad flæbede I for? Han så nærmest ud, som havde Vorherre udstrakt sin hånd på hans udtrykkelige befaling, og alle påstande om, at han jo også havde flæbet, afviste han kategorisk.

En Don Juan toner frem

... En og anden kan måske undre sig over, at der i denne beretning findes så lidt om piger. De var dog børn på samme tid og har haft deres oplevelser på Christianshavn og i det gamle hus. Fuldstændig enig, men deres fravær her skyldes *ikke*, det understreges kraftigt, nogen form for mands-chauvinisme. Bevares for at give udtryk for noget sådant, navnlig ikke i disse tider.

Forholdet er blot det, at drenge og piger dengang levede i hver sin verden, drenge for sig, piger for sig. Sådan havde det været fra tidernes morgen, og intet

tydede dengang på, at dette forhold skulle undergå nogen ændring. Begge parter var så at sige arveligt belastede. Det var ikke sådan, at drengene udelukkede piger fra deres leg og færden, ikke mere end pigerne udelukkede drengene. Man levede ganske enkelt i hver sin legeverden, havde ikke brug for hinanden – det kom først senere, efter at puberteten var indtrådt, og det skete jo, ifølge lægevidenskaben, langt senere dengang end nu, hvor man nærmest har indtrykket af, at den forceres frem.

Hvad der før interesserede den ene part, interesserede ikke den anden, ikke et kuk. Ordet tøsedreng blev af begge parter brugt med lige stor foragt, ja, også fra pigernes side. Hvis var skylden? Jamen, hvorfor tale om skyld? Den lå, hvis der var nogen, helt tilbage i Arilds tid og endnu længere. Mødre sagde f.eks. til deres sønner – Hold op at flæbe, knægt, du er vel ikke en tøsedreng? Og til deres døtre – Ordentlige piger leger ikke med drenge, de er nogle grise. Fædre opfordrede deres sønner til at være rigtige mandfolk og døtrene til at være små damer, og sådan fra generation til generation.

Derfor husker Villy egentlig kun med nogenlunde tydelighed en eneste pige fra den tid. Først var hun et ophøjet, uopnåeligt idol, senere blev hun et betydeligt mere almindeligt væsen som de andre piger i gården og som sådan slet ikke noget særligt ... Det blev lille Eli som satte tingene på plads ud fra den gamle aforisme – at kvinden og skyggen ligner hinanden. Løber du efter skyggen, flygter den, flygter du, forfølger den dig. Denne tidlige af ham selv dog næppe erkendte

erfaring, bidrog måske til, at lille Eli senere blev noget af en Don Juan, for han hverken idoliserede eller idealiserede dem. Han nærrede vist snarere en lille smule foragt for dem, hvilket hævdes at være kendtetegnet for de fleste Don Juaner. Resultatet var i hvert fald, at de altid ligefrem klæbede til ham og, at han altid havde svært ved at blive af med dem, når de kedede ham, hvilket i reglen indtraf ret hurtigt. Om han blev lykkeligere end andre, der ikke havde hans held udi elskoven, er svært at vide, formentlig ikke. Men tilbage til pigen.

... Da fattigforstanderens kontor blev flyttet til en ejendom andetsteds på Christianshavn samtidig med, at han selv flyttede, stod hele stueetagen længe tom ... Så kom der håndværkere, murere og malere, og duften af nyt tapet, maling og uhøvlet træ fortrængte efterhånden den gamle lidt sure lugt, der havde klæbet til fattigkontoret.

En skønne dag holdt en flyttevogn foran ejendommen. Store øldrikkende mænd begyndte at læsse svære, blanke mahognimøbler af og tumle dem ind i stuelejligheden. Den energiske Martin, altid direktør, formand eller høvding m.v. fik straks organiseret et flyttehold af husets børn. Efter et højtideligt løfte om at passe godt på tingene fik de lov af den fine dame, der åbenbart var den nye lejer, til at bære mindre ting op, og Martin hersede og regerede.

Så dukkede Malle, pengepugeren, ågerkarlen krybende op fra sin kælderhals, missede med de små knapøjne mod solskinnet og satte sig ved foden af trappen. Han deltog ikke i flyttee arbejdet, men holdt i stedet

udkig med, hvad der blev læsset af. Der havde vist aldrig stået så fine møbler i den lejlighed, ja, ikke i hele huset. Malles øjne vurderede og takserede, og resultatet, han kom til, bevirkede, at han formelig knækkede sammen som en foldekniv af ærbødighed, da den fine dame klædt i sort kom ud på trappen. – Det er rige folk, smadderrige, savlede han henrykt. Rige eller ikke, ragede Martin en fjer, bare han kunne kommandere med sine flyttefolk.

Som tak for deres indsats gav den fine dame dem, da det hele var overstået, hver en tøre og fik dem til at føle sig meget betydelige, da hun erklærede, at uden deres hjælp havde hun aldrig kunnet klare det ... Malles, det pengeglade dyr, stillede selvfølgelig også op i rækken og modtog en tøre, skønt han ikke havde hjulpet spor til.

Nogle dage senere flyttede damen så ind. Til almindelig beundring kom hun og hendes lille syv, otteårige datter i taxa. Det var man ikke vant til der i huset. Der havde taxa'er kun ærinde ved bryllupper og begravelser, og så altså når repræsentant Berthelsen, som logerede på første, kom fuld hjem, men det var som regel om natten og fordi han ikke rigtigt kunne stå på benene.

Skøn! Henrivende! Ord var ikke tilstrækkelige til at dække indtrykket af den lille pige, der steg ud af bilen. Et betagelsens sus gik gennem skaren af unger, der dannede espalier fra taxa'en og til trappen. Hun overgik langt, hvad de nogensinde havde set i billedbøger og på glansbilleder af søde piger. Store, store violblå øjne, munden lille og hjerteformet og koralrød, gule

krøller, slangkrøller endda!

De stirrede, de gloede. Drengene på hendes ansigt, pigerne på hendes tøj, hendes elegante lyseblå fløjlsfrakke kantet med lækkert, hvidt skind. Pigernes øjne var blakkede af både betagelse og misundelse. Den nyankomne var af den slags, som får gamle damer til at standse op og himle: Gud, hvor er den unge dog bedårende! Hvilket også ofte skete, en hyldest som pigen modtog uden at blive flov, simpelthen som en tribut, man skyldte hende.

I forhold til gårdens piger, der som regel havde håret flettet i to stive rottehaler, så stramt, at deres øjenbryn syntes trukket op i højeste forbavselse, og hvis stivede forklæder og solide sko, mere beregnet på holdbarhed end elegance, var pigen intet mindre end en åbenbaring. Den fine dame, som vist nød deres beundring over datteren, sagde: Nu går jeg ind, Claire, så kan du hilse på alle dine nye små venner, og hun forsvandt ... Tænk, hun hed Claire, pigen, der stod så smuk og selvsikker, forbandet selvsikker foran dem og fik dem til at føle sig dumme, klodsede og snavsede.

Villy kom til at se hen på Martin og konstaterede, at han havde huller på albuerne af sin forstoppede sweater og på knæet af den ene hjemmestrikkede strømpe, hvor en stor hvid plet lyste som en skamløs måne. Det var ikke noget usædvanligt syn, men pudsigt nok havde han aldrig før lagt mærke til det, nu skammede han sig på Martins vegne. Men så opdagede han pludselig dennes blik rettet mod sig, kritisk fordømmende. Han så ned ad sig og forgik af skam over sig selv. Der manglede to knapper foran i buk-

serne, de var tidligere på dagen revet af under et forsøg på at presse sig mellem to brædestabler nede på kajen. Desuden hang hans ene strømpe i ål og skonæserne, flossede og grå anråbte ligefrem himlen om sværte. Han forsøgte at gemme sig bag de andre, men alle havde så travlt med at gemme sig bag alle. Kun lille Eli stod med fingeren i munden som fastnaglet til stedet og måbede mod åbenbaringen.

Og stadig stod hun der, lille, men umådelig overlegen, mægtig sikker på sig selv, og mønstrede hver især med sit rolige, violblå blik, hvori der syntes at danse en lille kold flamme af foragt. Havde hun sagt *bøh!* var hele banden ganske afgjort stukket af måske lige med undtagelse af Eli, der var helt forstenet. Så gled åbenbaringens blik videre til pigerne, og en svag rynke som en krusning på stillestående vand, tegnede sig på hendes fintformede næse. Oh, det var så lidt, men ih, hvor det sved i de små pigesjæle. Endelig åbnede den skønne sin lille mund. Med klokkeren røst uden mindste forlegenhed sagde hun – Jeg måtte måske have lov til at komme forbi ...

Der blev omgående bevægelse i hele flokken. De flyttede sig klodset, trådte sig selv og andre over tæerne og følte sig som åndssvage, men ikke en faldt på at hævne sig med et – storsnudedede tøs! For det var en *dame*, der skred forbi dem, medens hun samlede sin dejlige lyseblå kåbe let om sig som for ikke at smudse den til på uværdige personer.

– Mange tak, sagde dejligheden med en antydning af et smil, der skønt kun konventionelt, fik det til at bæve i alle af henrykkelse ... Hæh, grinte de fjollet. Så

var hun borte.

Der var dødsstille, lige til de hørte entredøren smække i, så brød til gengæld et babel af stemmer løs, Martins var den første – Tænk! sagde han henrevet og med et udtryk i øjnene som en døende kalv, – hun sagde tak ... Ja, samstemmede alle, hun sagde *tak*. Pigerne, på hvem de banale ord ligeledes havde gjort et dybt indtryk, blev ved at jappe – *Jeg må måske lige have lov til at komme forbi* om og om igen, som rummede denne vending en uanet betydning, som var den et Sesam til den vidunderlige verden, som åbenbaringen øjensynligt beherskede så naturligt. Ja, de blev ved, til Martin, som måske fandt, at deres plapren var en profanation af hellige ord, forbitret sagde – Hold kaje, finker!

Men nu var „finkerne“ kommet til at tale om tøj, og ingen magt i verden kunne standse dem, ikke engang Martin. Det var rent ud sagt forbløffende så mange kåber og kjoler, de nu skulle have og allesammen mage til åbenbaringens og allesammen af fløj! ... Eli sendte hele den snadrende flok et foragtligt blik og gav tegn til Villy, at de skulle mødes i deres hule, vaskekældereren. Hernede i det kølige halvmørke rum med duften af sæbe, lud og blånelse sad de på hver sin omvendte balje i fælles tilbedelse af underet.

– Du, Villy, begyndte Eli lidt forlegent. Så'n i meget gamle dage, så'n dengang biblen blev lavet, da var det da sommetider, at æh, Vorherre sendte engle ned på jorden. Du, æh, hende her, kunne hun ikke æh, jeg mener æh – han holdt inde og rødmede.

Villy, som ikke fandt tanken helt uantagelig, måtte

dog som den ældste forkaste den, den var ligegodt for – Sludder, du så jo selv, at hun havde en mor og bor i en lejlighed lissom vi andre, og hendes far er desuden søkaptajn, siger min mor. Men Eli lod sig ikke gå på af ligegyldige bagateller.

– Nå, ja, hva' så? Jesuses far var da tømmermand, og så var det noget med en hellig due, der kom æh ... Eli så rådvild ud.

Det endte dog med, at de blev halvvejs enige om, at pigen, Claire, som hun altså hed, var så skøn og sikkert så god, at man med et halvt øje kunne se, at hun ikke var helt af denne verden. De besluttede i hvert fald at være særlig gode overfor hende. Ingen skulle få lov til at gøre hende noget, trække hende i håret eller sådan noget.

Den sidste beslutning, så smuk den end var, viste sig at være ganske overflødig, dels, fordi „englen“ meget vel var i stand til at tage vare på sig selv, dels fordi ingen havde tænkt på at gøre hende noget. Når hun mødte drengene på trappen, så det nærmest ud til, at de var bange for hende, og det var de jo på en måde. De trykkede sig flade op ad væggen for at lade hende passere og grinte fjogede. Det sidste bemærkede hun selv en dag i en ret skånselsløs tone, da Martin og Malle efter at have tilbragt en hel formiddag med at plukke blomster på en grøftekant på Refshaleøen og med hænder og knæ, der var sorte som jorden, generte ville overrække hende den store buket.

– Gud, hvor ser I skøre ud! Er det græs, I har plukket til jer selv? Spiser I græs? Det gør fårene. Er I får? Næææh brægede de, og det lød næsten som et bort-

komment fårs m-æ-æ-h.

Deres uheldige frieri vakte stor skadefryd i gården, navnlig blandt pigerne, der ustandselig brægede m-æ-æ-æ-e-h! efter dem. Det faldt ingen ind, at det muligvis var „englen“, der var noget i vejen med, heller ikke de uheldige bejlere. Måske kunne man heller ikke være bekendt at byde en dame blomster, der var plukket på en grøftekant.

... Men efter en temmelig lang periode i tilbedelse og beundring blev den lille menighed også træt af det. Der skete jo ikke noget. Menigheden begyndte at stille krav om, at gudinden, englen, skulle gøre noget, ligegyldigt hvad, bare noget, der kunne bevise, at hun var noget udover det almindelige, noget, der kunne berettige hende til al den tilbedelse, hun modtog som en selvfølge. Hun kunne da ikke bare stå der ubevægelig på sin sokkel og glane ud over folket med dette frosne blik. Hvad bildte hun sig egentlig ind? Den første kritik opstod hos pigerne.

Sådan stod sagerne, da Villy en dag på Volden, hvor han havde været oppe for at fiske med en enlig hundestejle og et par hesterejer som eneste resultat. De synede ingenting i det medbragte syltetøjsglas. Da, hvem mødte han? – *Eli arm i arm med Claire* – som et andet almindeligt kærestepar. Eli i sin sjaskede sweater og med et stykke grå strømpeelastik dinglende muntert under det ene bukseben, fordi det havde sluppet sit tag i livstykket, og Claire i en lyserød drøm af en kjole, hvide halvstrømper og sorte laksko! Villy var ved at tabe syltetøjsglasset med den vemodige hundestejle.

Eli selv så ud til at tage mødet med en knusende ro, slet ikke pralende af æren ved at følges med dette yndige væsen. Han så ud til nærmest at kede sig lidt.

– Davs Villy, sagde han helt glad og tilføjede ganske overflødigt – jeg er ude at gå tur med min kæreste. Er jeg ikke din kæreste? spurgte han.

– Jo, du er, indrømmede hun alvorligt. Med lige så stor alvor fandt hun sig i, at Eli legede med en af hendes gule krøller, lidt uærbødigt fandt Villy, der ikke kunne sige ret meget af lutter forlegenhed. Men Eli konverserede let og utvungent med sin dame ... Gi' mig et kys, kommanderede han. Den skønne bøjede sig lydigt frem, lavede trutmund og afleverede det forlangte. Villy efterlod parret siddende på en bænk og bissede ophidset hjemad for at fortælle den store nyhed. Det sidste han så af parret var halvt skjult bag to ældre damer, der henrykt mimrede – Gud! Hvor er de altså yndige!

– Hold kæft, kællinger! hørte han lige Eli sige. I de nærmeste dage derefter var Eli en stor mand hjemme i gården, meget stor.

– Men hvordan bar du dig ad, Eli? spurgte Villy kort tid senere nede i vaskekælderen, og endnu engang imponerede Eli ham.

– Ork, det var let, Villy, smadderlet. Det var forleden dag, jeg så Claire spille bold op ad fabriksmuren. Hun så mig ikke, for jeg sad inde i cykelskuret med døren halvt åben. Så hun troede, hun var alene, og så – Eli holdt inde for at spænde Villys nysgerrighed yderligere ... Og så? Og så? Hvad gjorde hun? hviskede Villy åndeløst. Eli trak pausen lidt længere ud.

– Jo du. Så pillede hun sig ... Pillede sig? ... Ja, pillede sig i næsen, ganske lissom vi andre. Og så var jeg pludselig ikke længere bange for hende, vi snakkede, og så spillede vi bold, og så blev vi enige om, at vi skulle være kærestes.

Villy stirrede betaget på Eli. Så let kunne det altså være.

– Men ved du hvad, Villy, jeg har opdaget, at hun er smadder dum. Hun ved ikke engang så meget som Inga, der går en hel klasse under hende. Nej, Villy – her sukkede Eli dybt – jeg har aldrig i hele mit liv (Eli var syv eller otte) kedet mig så meget. Du må gerne ha' hende, Villy ...

Efter det var Claire en falden engel, og det var ikke altid, at de andre piger i gården gad have hende med i deres lege. Eli havde ret, hun var virkelig lidt kedelig.

Ad den grønne kanal

Efter at det falske idol Claire nu var sat på den plads, der tilkom hende, fandt drengene tilbage til deres foretrukne legeplads, kanalen, alle mødres skræk, som de dog ikke i længden kunne holde drengene fra.

Dejlige grønne kanal med det glitrende vand, på hvis baggrund mågerne lyste dobbelt hvidt.

Venlige kanal, lokkende sti ud mod den store verden, for hvis man sejlede ad den, var der næsten ikke det land på kloden, man ikke kunne komme til.

Muntre kanal, bedding for søsætningen af utallige

snittede og sælsomt konstruerede fartøjer, af hvilke ikke så få kuldsejlede, straks de kom i vandet, medens andre, de sødygtige, triumferende forsvandt for deres øjne ført af vinden for aldrig mere at vende tilbage.

Lokkende, forføreriske kanal, hvor de tilbragte mange timer med at fiske hundestejler og krabber. De sidste blev fisket med et bundt hårdt sammenfiltret ståltråd, som de fik fra ølflasker trukket op i „Soldatens gamle Hjem“, for dengang var ølkapslen endnu ikke opfundet. Propperne blev holdt på plads af tynd ståltråd, og skulle åbnes med en proptrækker. Sejlgarn til snøre var intet problem. Det skulle være en sølle dreng, som ikke til enhver tid kunne finde en halv snes meter sejlgarn i sine lommer.

Og så hang da knægtene på bolværkets nederste bjælker, så langt nede, at fødderne af og til blev overskyllede af bovandet fra havnens motorfærger, når de med ti minutters mellemrum kom tøffende forbi. Ståltråden blev lokkende ført op og ned tæt inde ved bolværket, og så, når en krabbe bed på, et raskt tag og op på kajen med den, inden den kunne nå at slippe sit bid i ståltråden og op i den medbragte konservesdåse ned til eventuelle ulykkelige artsfæller. Selvfølgelig forbød alle mødre deres afkom at lege nede ved kanalen, og med samme selvfølgelighed blev forbudet hver gang overtrådt. Meget tit kunne man se mødre afpatruljere bolværkerne helt oppe fra Langebrogade og ned til Bodenhoffs Plads kaldende og spejdende.

Så lød råbet fra de andre ulydige knægte: Egon, Bjarne, Karl eller hvem der nu blev eftersøgt – dæk dig, din mor er der, og den eftersøgte pressede sig

straks fladt op ad bolværkssiden, og så var han ikke til at se oppe fra kajen. Mødrene undlod aldrig at spørge de synlige krabbefiskere, om de havde set noget til hendes dreng, skønt erfaringen burde have sagt dem, at de aldrig ville få et sandfærdigt svar undtagen altså, hvis den efterspurgte virkelig ikke var der og ikke havde vist sig der den dag.

Villys mor, som godt kendte „Bessefar“ og ofte sludrede med ham, spurgte ham tit, om han havde set hendes Villy. Hun nærrede, ikke helt uberettiget, en tyrkertro til den fine, gamle mands sanddruhed, men når det kom hertil, var „Bessefar“ altid loyal overfor Villy, skønt det tydeligvis kostede ham en svær kamp at overvinde sit bedre jeg. Han vred sig lidt, men gik så på akkord med en halv sandhed. Hjælpsomt spejdede han søgende op og ned langs bolværket vel vidende, at Villy var skjult ikke tre meter fra ham, men usynlig, og svarede så beklagende – Næh, lille frue, jeg kan ikke se ham nogen steder, og Villys mor takkede pænt og gik videre. Når så „Bessefar“ meget højt sagde: Farvel frue, så var farvandet klart, og Villy dukkede frem.

Men hans mor var ikke så dum endda, ikke sjældent kunne hun med en sikkerhed, han ikke var i stand til at lyve sig fra, sige, at han havde været nede ved bolværket. Hvordan erfarede han først, da han var så stor, at legen af sig selv var ophørt. Hun havde ganske enkelt kunnet lugte og af og til se tjære på hans tøj.

Friske, rene kanal. Jo, frisk og ren, for dengang var vandet i både havnen og kanalen rent helt fra Køge Bugt og til Øresund. Selvfølgelig drev der af og til

tomme flasker, drivtømmer, tang og forskelligt andet på overfladen, men selve vandet var rent, hvilket fremgik af, at der var både krabber, hundestejler og rejer i massevis i det. Det turde være tvivlsomt i dag.

Derfor kunne man ofte om sommeren se kvarterets drenge og læredrengene fra „B&W“ tage sig en forfriskende dukkert, for læredrengenes vedkommende i frokostpausen, hvis de da ikke også en gang eller to i løbet af dagen „kom til“ at falde i vandet for at få en ekstra dukkert. Også søfolk fra svenske og finske trælastskonnerter og fra danske murstensgaleaser svømmede tit i kanalen, sommetider uden badebukser på eller højst iført et par korte underbukser, der uvægerligt gled ned om benene på dem, når de klatrede op igen. Men ingen tog anstød af det.

Skete det, at en forbigående politibetjent eller en havnebetjent kom forbi, sagde de i reglen kun, som de vel skulle – Det må I virkelig ikke, og gik så videre uden at afvente, om forbudet blev efterkommet. Ja, de vendte sig ikke engang om, når høje plask forkyndte, at der blev svømmet lystigt videre.

Når gadens drenge nåede ti, tolvårs alderen, gjorde de det samme, i reglen fra anløbsstederne for havnens små, grønne motorfærger. Så var det bare med at komme væk i en fart, når de med ca. ti minutters mellemrum anløb, for ellers kunne der vanke nogle forsvarlige klask med en tovende enten af skipperen eller af hans „sla-tørn-dreng“. En „sla-tørn-dreng“ var en fjorten, femtenårs dreng, som dels billetterede og dels sprang i land og slog en tovende flere tørner rundt om fortøjningspælen eller „pullerten“, som en sådan jo

hedder på sømandssproget.

Martin og Eli kendte sådan en „sla-tørn-dreng“, Harry hed han, og når han havde tjeneste, og der ikke var mange passagerer med, kunne de være heldige at redde sig en tur helt fra Christianshavns Torv og til Kgs. Nytorv. Var de ekstra heldige, og der ikke var fyldt på tilbageturen, kunne de sejle med tilbage. Hvis ikke måtte de gå hjem, men det regnede de ikke for noget særligt.

Noget morsommere end en sådan tur ad de solflimrende kanaler kunne vanskelig tænkes. At se skibenes skrog næsten i fiskeperspektiv var uhyre interessant, de så meget større ud end set oppe fra gaden. På vinterens opliggere, der endnu ikke var kommet ud at sejle og navnlig på de skibe, der var så forfaldne, at de aldrig mere ville komme ud, men kun ventede på, at et eller andet skrotfirma ville slæbe dem bort til op-hugning, så den brunliggrønne bundbevoksning af tang og alger ligefrem mystisk ud. Sagte bølgede tangen frem og tilbage i strømmen, sommetider op til en meters længde var den. Drengene kaldte det „havfruehår“.

Turen tog sin begyndelse ved Christianshavns Torv, ind- og udskibningsstedet. Overfor anløbsbroen lå bådeudlejningen. Den bestod af en stor tømmerflåde med et skur ovenpå, langs flåden og bolværket lå udlejningsbådene, vel en snes stykker ialt. De havde alle navne om ikke ligefrem „Smut“, „Frem“ og „Zola“, sådan som i Storm Petersens kendte sketch „13 øre“, så dog lignende samt et tal, der angav, om det var en, to eller fire personers både. Der var også en enkelt til

hele seks personer, som kaldtes „Ormen hin lange“, men den blev sjældent lejet ud, den var for dyr. Som oftest havde drengene ikke råd til at leje mere end en „etter“, og bådene måtte i følge opslag fra politiet kun lejes ud til det antal personer, tallet angav og ikke til børn under femten år. Men det kom man let om ved. Man overtalte blot en større dreng fra kvarteret til at leje den. Men dermed var formalia ikke overstået. Der skulle sættes pant for båden i form af kontanter eller f.eks. et ur. Så den store dreng fik som oftest et eller andet vække- eller stueur overladt, et knægtene havde „lånt“ i hjemmet. Udlejningsskuret kunne derfor på travle dage ligne en hel lille urmagerforretning. Når det så var heldigt gennemført, roede den store dreng jollen et stykke op eller ned ad kanalen, hvor den ikke kunne ses fra båds skuret, og så overtog de mindre knægte fartøjet. Ligesom det var forbudt at leje ud til mindreårige, var det også, og endnu strengere forbudt, at forlade kanalen og sejle ud i havneløbet, men det blev heller aldrig overholdt. Bådeudlejerer har sikkert mange gange bemærket overtrædelserne, men blot han kunne sige, at han intet havde set, var han vist ligeglad. Han skulle jo leve, og sæsonen var så kort. Sådant en „etter“ var til tider så fyldt med unger, at rælingen lå betænkeligt nær vandoverfladen.

Så når de kom ud i selve havnen, og en eller anden kaptajn på et stort skib på vej ind eller ud gennem broen, tudede som rasende af de „satans unger“, som fortjente at få røven på komedie, var drengene stolte. Morsomt var det jo også, når jollen gyngede faretru-

ende på de store døninger fra det store skibs bov og kølvand, og vand skvulpede ind over rælingen. Lige så morsomt var det, når de mødte en anden overfyldt udlejningsbåd, og der udspandt sig et veritabelt søslag, hvor man knaldede årene ned i vandet, så det sprøjtede over på modstanderen. Når så båden efter en times spændende sejlads blev afleveret, for der var sjældent råd til mere end en time, så overså udlejeren ganske, at det var en mindreårig, som afleverede den og sedlen på pantet. Herregud, nu var det jo sket.

Et kig ind i fængslet for damer

På samme side som anløbsbroen til motorfærgerne lå et mindre fornøjeligt syn – det store, grå, triste kvindefængsel. Det strakte sig helt fra Christianshavns Torv ned langs Overgaden oven Vandet helt ned til Skt. Annagade, fulgte den et stykke og gik fra Dronningensgade tilbage til torvet. På den modsatte side af Dronningensgade lå endnu en afdeling af fængslet, men den var vist ikke længere i brug. Både fængslet og annekset blev år senere revet ned og afløstes af beboelseshuse. Facaden ud mod torvet var administrationsbygningen, hvis grå facade om sommeren oplivedes noget af de mange hvide vinduesmarkiser. Alle de øvrige åbninger i fængselsmurene var små glugger med jernstænger for.

Alt i alt en trist bygning, men med alt det grå og sin strengt funktionalistiske form ikke uden en vis ar-

kitektonisk virkning, en dyster baggrund for den glade kanal og de mange maleriske bygninger langs Overgaderne, hvis beboere kunne sige at de levede i fængslets skygge. Det syntes dog ikke på nogen måde at påvirke deres humør. Det var der bare og var en samfundsnyttig institution, fandt man.

For drengenes vedkommende gav den dystre bygning med de svære jernbeslåede porte stof for deres vildeste fantasier. De forestillede sig, at fangerne derinde, „damefanger“ var det jo, slæbte sig afsted med svære lænker og fodkugler af jern om fødderne, for sådan var fanger jo altid aftegnet i børnebøger og i vittighedsblade. Det var også den almindelige antagelse, at de fik pisk fra morgen til aften og levede på vand og brød, ja, hvis de var særlig frække, måtte de tilmed sulte. Det var helt i sin orden, så kunne de jo bare have været ordentlige.

En vidste at fortælle, at en i sin tid meget omtalt barnemorderske, en såkaldt „englemagerske“ sad derinde. Hun kaldtes en „englemagerske“, fordi hun havde taget små børn i pleje og så myrdet dem, men var stadig blevet ved at hæve penge for deres pleje. Hun havde, hed det, brændt ligene i sin kakkelovn. Navnlig det sidste, men vel især dette med at blive ved at få penge, var noget af det skrappeste, fandt børnene.

En anden fortalte om en anden uhyggelig kvinde, som kaldtes „Musse Gadedreng“, som havde været med i det meget omtalte „Damhusmord“, og som også sad derinde på livstid. Hvorvidt de kvinder virkelig var anbragt derinde, var måske tvivlsomt, men ungerne troede det, og det var nok for dem ... Damhusmor-

det, drabet på den stakkels taxachauffør, som havde kørt en flok berusede personer fra Nyhavn ud mod Damhuskroen, hvor han var blevet myrdet med et skud i nakken og udplyndret, var alle ungerne bekendt med fra aviserne eller havde hørt om det fra voksne. Dengang var et mord ikke noget man i avisen affærdigede med et halvthundrede linier, slet ikke et drab af den karakter. Der blev skrevet om det i månedsvis, og i mere end et år kunne man på plakater opklæbet i hele byen, ja, i hele landet, se et foto af nogle mandsklæder, et par bukser, en kasket samt en livrem og læse, at ejermanden var efterlyst i forbindelse med drabet.

Og man fandt ham tilsidst, skønt der var gået mere end et år efter drabet, men da var plakaterne forlængst ulæselige på grund af vejr og vind.

Han var sømand og under hele sagen på det nærmeste stemplet som gerningsmanden, ingen tvivl om det. Som sømand havde han ikke været nem at finde frem til, men nu sad han fængslet i mange måneder som sigtet, indtil sagen skulle for retten, og stod lige for at blive dømt på indicier. Kun et mirakel kunne redde ham – men det kom.

Hans gamle mor fandt frem til et postkort, oven i købet et med „A merry Christmas and a happy New Year“, som han havde sendt hende fra New York, og det blev dokumenteret, at der havde han ligget med sit skib netop i de dage, da mordet skete. Selv huskede han det ikke, heller ikke hvor han havde forlist det efterlyste tøj eller hvordan, det var kommet i den taxa. Kortet, fortalte hans mor, var det eneste hendes søn

nogen sinde havde sendt hende. Det var hun blevet så rørt over, at hun havde gemt det, men først, lige da sønnen var ved at blive dømt, kommet i tanker om det. Han blev omgående løsladt og tilkendt vistnok op imod 10.000 kroner i erstatning, efter den tids forhold en uhyre sum, der for en kort tid gjorde ham til konge i Nyhavn, hvorefter han forsvandt ud af sagaen.

– Der kan man se, docerede Martin, man skal altid huske at skrive til sin mor. Havde han ikke gjort det, havde han i dag siddet og knurret bag tremmerne.

Men hvad der iøvrigt foregik indenfor de grå mure vedblev at være genstand for de vildeste gisninger indtil en eftermiddag Villy kom fra skole med en kammerat, Jens Peter fra Burmeistergade, og de så, at der holdt nogle store koksvoгне udenfor porten mod Overgaden oven Vandet, og at porten stod åben, så man kunne se lige ind i en fængselsgård, hvor koksafbærerne smed deres sække lige indenfor porten.

Nysgerrigt kiggede de to drenge derind og så en række gråklædte kvinder, alle ens og med forklæder på, bære store kurve fyldt med de opskovlede koks tværs over gården og ned i en kælderhals. Langs siderne af denne bærekolonne stod nogle kraftige, helt sortklædte kvinder, hver med en fløjte i en tynd kæde om halsen og fulgte kvinderne vagtsomt med øjnene. Ingen tvivl om, at disse myndige damer var fangevogterne, og de så sandelig også ud til at kunne tage sig af både englemagersker og Musse Gadedrenge. Der var da heller ingen af de gråklædte, der forsøgte at gøre sig udtilbens.

Det var meget spændende at overvære. Nu kunne

de fortælle kammeraterne, at de havde set Kvindefængslet indvendigt og vidste, hvad der foregik derinde ... Nysgerrigheden drev dem længere og længere ind i porten for at få det hele med. Med en vis skuffelse konstaterede de, at ingen af kvinderne bar fodlænker, men det brugte man måske ikke med damefanger, men de kunne måske være så heldige at se nogle af dem få pisk, skønt der var ingen af disse skrappe tugtemidler at se i nærheden. Men de myndige vogterskers skarpe tilråb, der ikke tålte indvendinger, var måske nok i sig selv. Måske havde damefangerne allerede fået dagens ration af pisk? De to purke var efterhånden ved at synes, at det var lidt synd for damefangerne, ja, måske lige med undtagelse af hende „englemagersken“ og så Musse Gadedreng, hvis de altså var imellem de andre.

Pludselig fik et par af kvinderne øje på de to småfyre, og da deres hverdag formentlig ikke bød på større oplevelser, var drengene måske lidt af en afveksling i den grå hverdags trummerum. De smilede til de to, og nu fik de andre øje på dem, og nogle vinkede, og de så slet ikke morderiske ud, lignede faktisk almindelige kvinder, blev Villy og Jens Peter senere enige om, ligesom de blev enige om, at det nu alligevel var lidt synd for dem.

Men så fik et par af de kvindelige betjente øje på drengene, og en af dem, en særlig stor og sværlemmet kvinde, som havde næsten lige så meget overskæg som en ung mand, kom hen imod dem. Med en strenghed, der vistnok var påtaget, for hun så ikke rigtig streng ud, sagde hun – Kan I to små labaner så se at komme

ud, ellers skal jeg sørge for, at I bliver puttet i brummen ... Alle fangedamerne lo, hvad drengene syntes var lidt illoyalt. En af dem dristede sig endda til at råbe – Ja, kom I bare med mig. I skal nok få det godt hos mig ... Men Jens Peter og Villy benede af, for man kunne jo aldrig vide. De turde ikke engang se sig tilbage.

Men hjemme i gården var Villy den eftermiddag den interessante mand, da han kunne berette, at han havde set det indvendige af fængslet og nu vidste, at damefangernes arbejde bestod i at slæbe koks fra morgen til aften. Ja, alt det han dog vidste at fortælle om forholdene derinde. Storheden varede dog kun til, at Martin punkterede ham med at sige – Du skal ikke bilde os ind, at de også slæber koks om sommeren. Da dette ganske rigtigt ikke var sandsynligt, lod Villy emnet falde.

Men videre går sejladsen med den lille færge. „Slætoørndrengen“ Harry med en fedtet uniformskasket, tegnet på hans sømandsværdighed, kækt på snur og med billettasken over skulderen lader fortøjningen gå. Motoren i det lille brune motorhus med den lille skorsten kronet med en blankpudset messingkrans på toppen, får fartøjet til at ryste og dirre, da den bliver slået fra tomgang til bak og derfra til fuld fart fremefter. Rystelserne forplanter sig i vandet til bittesmå, sitrende bølger. Rejsen til Kgs. Nytorv er begyndt.

Ned ad kanalen med dens mange gamle, smukke, men noget forfaldne bygninger på begge sider. Der ligger Søkvæsthuset, en palæagtig bygning, med sine gule facader, forbi den gamle husarkaserne på den

modsatte side af kanalen, ligeledes gulkalket, forbi „B&W“s flydedok, hvorfra der til tider lyder en infernalsk støj af lufthamres banken mod stålsider, forbi grønlandsskibene „Sværdfisken“, „Godthåb“, „Disko“ og hvad de nu hed, med deres spæk og trantønder i vældige stabler inde på kajen. Tønderne var af træ, og hele dagen kunne man høre bødkerne hamre, når de enten reparerede eller fremstillede nye tønder. Disse taktfaste hammerslag hørte med til livet i og omkring kanalen. Forbi Bodenhoffs Plads, hvor mellem de grønne bugserbåde med de svære tovværksfendere, der lignede vældige vildmandsskæg for og agter, også lå store skibe, dampere og motorskibe og ind imellem et og andet barkskib, som lå og ventede på en af de fragter, det efterhånden var blevet svært for sejlskibe at opnå ... Vidunderlige kanal, vidunderlige sejltur, hvor motorfærgen, når den var kommet ud i rum sø, d.v.s. ud i selve havnen, af og til måtte vige for virkelig store skibe med mange fremmedklingende navne og flag. Der var dengang, synes det, langt mere liv, langt mere trafik og langt flere store, søgående skibe i havnen end i dag, hvor den synes at have tabt gejsten i betænkelig grad.

De gjorde sig det vel ikke rigtigt klart, ungerne, men de elskede dig du lille hyggelige kanal med hele det omkringliggende Christianshavn. De fleste af dem var fra små hjem, ikke sjældent fattige hjem i de selv samme huse, som i dag er restaurerede eller i hvert fald moderniserede og nu koster det hvide ud af øjnene, men de følte sig skam ikke fattige. De gik ikke rundt og sammenlignede deres kår, kost og klæder

med mere velstillede folks børn. De havde alt for travlt med at leve og opleve med hver en fiber af deres små seje drengeskroppe, ja, måske havde de det i virkeligheden meget morsommere end de såkaldt „bedre“ folks børn. De levede, stærkt, og deres verden fra Volden til broerne over havnen bød så at sige hver dag på spændende oplevelser. Christianshavn var deres, for de kendte det ud og ind, på godt og ondt. Ja, de vidste ikke meget om det historiske, hvad de fine gamle bygninger hed og den slags. Hvorfor skulle de bekymre sig om det? Det var blot en del af deres hverdag. Det og de selv *var* Christianshavn.

Videre tøffer den lille motorfærge, forbi alle slags små private joller og fiskerbåde og forbi Trangraven, hvor der, det sagde man i hvert fald, fandtes en tømmerflåde med en stor, kisteagtig bygning, næsten så stor som et skur, ovenpå. Her blev lig af folk, der var druknet i havnen og kanalerne ved ulykker eller selvmord, indbragt til identifikation.

Noget var der måske om det, for Villy mindedes en sommermorgen, han var dengang halvvoxsen, at have set en båd, der blev roet mod Trangraven af en ældre mand med stiv hat og hvidt, krøllet hår. Han fløjtede muntert og skringrende, så det gav genlyd i den morgentyste kanal. Noget slæbte i en line efter båden, noget, der med mellemrum dukkede op og forsvandt i bådens svage kølvand, en stor kludebylt.

Og med et så Villy, hvad det var, der slæbte efter båden med den morgenglade, gamle mand – et lig, liget af en kvinde. En gang ved et måske særligt kraftigt åretag, dukkede det helt op til vandoverfladen,

vendtes langsomt rundt og viste et hvidt ansigt, som straks efter blev overskyldet af det lange hår, der som fint tang bølgede hen over ansigtet. Villy glemte aldrig det syn. Kontrasten mellem morgensolen, den smilende kanal og den muntert fløjtende gamle med det hvide krøllede hår og så den dødes blegt lysende ansigt og det bølgende hår. En Charon var på vej over floden Styx.

En forhærdet klokketyv

Overfor „B&W“ lå så de mange småskibe, der lossede træ og mursten. Slængene med træ blev losset med håndkraft nede fra dækket med et håndspil, murstenene i slæng på seks gik fra mand til mand. Planker og brædder blev stablet op på kajen og udbredte en livsalig duft af træ og harpiks, der ledte tanken hen på de store svenske og finske skove, hvorfra det var kommet.

Det var hårdt arbejde for folkene, der stod ved håndspillet og for havnearbejderne, der tog imod, og der blev unægtelig drukket nogle bajere i dagens løb navnlig om sommeren, herom vidnede de mange tomme flasker, der lå rundt omkring mellem tømmer og murstensstabler. De lå der tilsyneladende glemte, og synet satte endnu en gang tanker i sving hos den altid foretagsomme Martin.

Under hans selvfølgelige ledelse begyndte de at indsamle de tomme flasker, først enkelte i favnen, så i poser, så i sække og tilsidst i et hjemmelavet køretøj, un-

derstellet af en barnevogn med en kasse ovenpå. Indsamlingen foregik efter fyraften og sådan lidt forsigtigt, for de havde jo alligevel en svag fornemmelse af, at helt legalt var det ikke. Byttet blev så bragt hen til en kludehandler i Skt. Annagade, hen hos „Jerngummibenogkludeflasker“, som han altid kaldtes. Det lange navn, som ungerne altid brugte, var bogstaverne på skiltet over kludekræmmerens kælder der forkyndte, hvad han købte og hvad han solgte. De var imidlertid malede så tæt sammen uden nogen adskillelse og kommer, så det udgjorde et langt ord.

Det blev en blomstrende forretning i den korte tid, den varede. To øre pr. flaske var prisen, og da det ikke var sjældent, at de bragte ham flere ladninger på en eftermiddag, så blev det til ikke så få snoldepenge, hvoraf de fleste gik til studenterbrød. Det var nogle søde, klæbrige småbrød, som nogle bagere fremstillede af gamle kagekrummer og hvad de ellers havde for hånden efter fyraften. Ovenpå var med gavnmild hånd lagt et tykt lag glasur af flormelis. De var herlige og lå blytungt i de små maver.

Kludekræmmeren var en rar mand og i overensstemmelse med sit arbejde en meget snavset mand, altid med mange dages røde skægstubbe, der glimtede i solen som små hidsige spyd. Han spurgte aldrig om, hvorfra de havde de mange flasker, men kun rent formelt – Nu er I vel kommet ærligt til dem? Og selvfølgelig var de det, så de måske ud som tyveknægte? Nåh, nej, og så var handelen i orden.

Jo det gik strålende lige til en aften, de havde læsset den lille vogn til randen og skulle til at sætte kurs mod

„Jerngummibenogkludeflasker“ at der dukkede et par vrede havnearbejdere op. De havde stået skjult efter fyraften for at slå ned på de frække tyve, der stjal deres flasker, som de jo havde sat pant for hos købmanden. De af knægtene, som ikke nåede at stikke af, fik nogle forsvarlige øretæver, men det værste var, at vognen, deres stolthed, som det havde kostet dem mange timers slid at konstruere, blev sparket itu og smidt i kanalen af de vrede mænd.

... Men behovet for studenterbrød havde nu ligefrem udviklet sig til en last, et narkotikum, de måtte skaffe sig for enhver pris. Der måtte findes andre udveje, og det blev der. Det blev Villy, der fandt deres nye salgsartikel. Hvorfor bare holde sig til flasker? Ret beset var det jo en usselig pris, at „Jerngummibenogkludeflasker“ betalte for flasker, når der på et stort, flueplettet papskilt i hans vindue også stod: Højeste pris for metaller, messing, kobber og tin ... De begyndte at snuse rundt. Et og andet fandt de da også frem til, men det battede ikke rigtigt noget, før de fandt frem til – *klokkehåndtagene*. Det blev det helt store.

I en mængde af de gamle ejendomme på Christianshavn, nogle af dem bindingsværkshuse med svalegange inde i gården, men navnlig i de stille, fornemme patriecierejendomme i Strandgadekvarteret fandtes der, opdagede de, nogle særdeles flotte og, hvad der for dem var vigtigere, vægtige klokkehåndtag af malm eller messing, hele små kunstværker af gørtlerkunst. Med en ståltråd var de indenfor døren forbundet med en klokke, som klingrede fint. Den kunne de selvsagt ikke få fat i, men håndtagene var ikke ringe i sig selv.

Samlere ville i dag formentlig have betalt store penge for nogle af disse håndlavede håndtag, der tit kunne være rene museumsgenstande, men for drengene var de alene, hvad deres vægt kunne indbringe ... I en mindre målestok var knægtene lige så store vandaler, som de spanske conquistadores var det, da de plyndrede Mexico og Peru for uvurderlige kunstskatte og smeltede sølvet og guld.

Fremgangsmåden ved klokketyverierne var altid den samme. Først ringede de på et par gange, og hvis ingen reagerede og der iøvrigt var ro på trappen, så – fat i håndtaget, et ben mod væggen eller dørkarmen og så – hiv og hal, til klokkesnoren brast. Det var sjældent, de blev overraskede og måtte flygte efterladende byttet.

Men tilsidst gik det galt, heldigvis for de resterende dørklokker, inden de blev helt udryddet, og det blev Villy, som fik ørerne i maskinen, velfortjent alene af den grund, at han svigtede kammeratskabet. Den pågældende dag var han alene og besluttede at udforske operationsområdet med henblik på senere togter. Erfaringen sagde ham, at jo ældre og mere fornemt huset var, jo større plejede udbyttet at være i vægtigt metal, og ud fra dette gik han i gang med at undersøge nogle af de store herskabelige ejendomme i Strandgade. I en af disse ned ad mod flydedokken fandt han nogle eksemplarer, der lovede godt for en jævn tilgang af studenterbrød. Han blev helt svimmel ved tanken om de mængder af dette lækkeri, hans opdagelse indebar. Og så var det, at gridskheden helt bemægtigede sig ham. Det var vel hans eget fund.

Håh! han huskede nok et og andet af Martins numre. Eli, nej, han lavede ikke numre, og måske ville han så dele med ham, men ikke flere. Absolut ikke ... Måske, hvem ved, kunne sådant et enkelt håndtag indbringe ham hele halvtreds øre. Det så tungt ud. Altså – på med vanten!

Efter et par tag i klokkegrebet, der fremkaldte en høj ringen indenfor døren og gav genlyd på den brede hvidmalede trappe, der på midten var belagt med en fin tæppeløber, og havde et drønende ekko under de rigt forsirede stuklofter, besluttede han, at nu skulle det være. Han tog et godt solidt greb i klokkehåndtaget, der var udstyret med et sælsomt dyrehoved, en hest med et horn i panden, satte et ben mod den udskårne dør, og så det ryk, der aldrig plejede at forfejle sin virkning. Men det gjorde det altså den gang. Et par ekstra kraftige ryk gav intet andet resultat end, at et par fod klokkestreng fulgte med ud, så at håndtaget nu hang og dinglede ynkeligt sygt ned ad dørkarmen. Den så ualmindelig kraftig ud den streng.

Villy svedte, men ud skulle den sgu. Han var sandelig ikke den der gav op for et skide stykke ståltråd af en klokkestreng. Næh, så kendte de ikke ham, Villy. Så han vendte nu ryggen til døren og lagde ståltråden godt til rette over den ene skulder, og så hev han, og så halede han, og så trak han, så snoren skar sig langt ind i skulderen. Han småflæbede af raseri – alle og alt var imod ham.

Et kraftigt smeld, da den genstridige klokkestreng omsider brast. En sidste hendøende klemten af en klokke, som derefter forstummede, og Villy tumlede

hovedkulds ned ad den lange trappe med de hvidmalede trin – og mistede bevidstheden. Hvor længe, han lå der ved foden af trappen, stod ham aldrig siden klart, men da han kom til sig selv, holdt han det dyrebare klokkehåndtag i hånden, og i panden mærkede han en kolossal bule, der blødte lidt og stadig tog til i vækst og omfang. Fortumlet og vistnok med en mindre hjernerystelse vaklede han hjem uden at have tanke for at gemme tyvegodsset inden han nåede hjemmet. Bulen og håndtaget var ikke til at bortforklare, hverken overfor moderen, som dog først tog sig af bulen og såret, eller for faderen, da han kom hjem fra bladet en smut. Dengang var Villys forældre endnu ikke skilt.

Han havde ventet alle tiders røvfuld med efterfølgende dundertale og fratagelse af en hel uges privilegier som f.eks. at komme i „Loppen“, den lille biograf i Wildersgade, hvor der for tiden gik en spændende serie, som hed „Motordjævlene“, hvor den dramatiske handling altid blev afbrudt på sit højdepunkt for at sikre biografejeren, at de ungdommelige tilskuere ville gøre alt for at komme til at se fortsættelsen. Men det skete ikke. Hans far, der var så vred, som Villy aldrig før havde set det, gjorde noget, der viste sig at være meget værre. Han beordrede Villy til at følge med ham, bærende corpus delicti, klokkehåndtaget, synligt i højre hånd, og sammen fulgtes de, far og vanartet søn, far med et solidt tag i Villys skulder, over Snurrebroen gennem Skt. Annagade mod – rædslen slog ned i ham. Ingen tvivl om, at faderen havde kurs mod politistationen, der lå i Strandgade overfor Asiatisk Plads. På dette tidspunkt brølede Villy højt, så folk

vendte sig om efter dem, for nu så han klart sin livsbane afstukket. Først politiforhør og måske bank på politistationen, så børneværnet og derefter opdragelsesanstalten og herfra var der kun en vej, forbryderbanen, fortabelsen, fængslet. Hele hans liv var, da han og faderen nåede hjørnet af Strandgade forspildt. Ingen lege på Volden mere, ingen lege ved kanalen, ingen sejlture mere, ingen ferier på Ærø mere ... Og hvad ville „Bessefar“ tænke? Ville han snakke med ham mere?

Men hvad var det? I stedet for at dreje til venstre mod politistationen, drejede faderen til højre og stillede ned mod åstedet for hans forbrydelse ... Nej! nej! Ikke det! En konfrontation med klokkehåndtagets ejermand, hvor flovt. Alt andet end det. Så næsten hellere ...

Men det *var* faderens alvor. Op ad den stille, fornemme trappe med al forgyldningen på dørene og så gjorde de holdt foran døren fra hvis karm en halv meter klokkestreng tydeligt fortalte faderen, at her var det. Faderen bankede på længe, før der lød trin inden for, og en ældre herre med sølvhvidt hår og iført en mærkelig jakke med sorte snoreslyngninger, en hjemmejakke, sådan en som kun virkelig fine folk gik med, lukkede omsider op. Han betragtede noget forbavset de to.

Villys far forklarede og undskyldte det skete, det var hans laban af en søn, og erklærede, at han selvsagt ville betale den anrettede skade fuldt ud, og her var altså synderen samt det røvede klokkehåndtag. Men den fine mand blev slet ikke så vred, som Villy havde

ventet, ja, han smilede endda helt venligt til Villy: „Jamen det er jo ligefrem et helt enhjørninghorn, du der har i panden, næsten lige som det på klokken. Det turde vel være straf nok,“ og til Villys far: Herregud, det er da ikke noget at tale om. Der er ikke noget at betale, det lader sig jo udbedre her og nu. Og sammen reparerede den rare mand og faderen i god forståelse klokkeværket, og klokken ringede lige så fint som før.

Villy følte sig helt kry i første omgang og fandt, at det var han jo sluppet billigt fra, men han tog grundigt fejl. I lange tider derefter, lige til hans far og mor blev skilt, ja, sommetider også efter, når Villy så ham, titulerede faderen ham altid – Min hr. søn, klokkekyven fra Christianshavn, og det både i hjemmet, når de var alene, men også hver gang de havde gæster, og altid fandt han på en ny snertende tilføjelse som f.eks. – Jeg tror, sønneke, der venter dig en stor fremtid indenfor det felt, måske når du så langt som til at negle kirkeklokker. Hvad med Vor Frelsers kirke, var det ikke noget? Hvad tror du ikke, du kunne få for en klokke fra Frelsers Kirke hos ham Jerngummibenogkludeflasker, som du kalder ham? Du kunne oven i købet kalde dig „Klokkeren fra Notre Dame“, nå nej, men Klokketyven fra Christianshavn ... Det var utåleligt, og til tider var han ved at ønske, at faderen dengang var drejet til venstre ad Strandgade, for han syntes aldrig at blive træt af den historie.

Sparekassen til gjensidige skovture

Det blev Martin, der kom med den næste idé til at skaffe midler til den altid slunkne kasse. Gårdens unger havde i nogle dage bemærket, at han gik svanger med et eller andet, og alle forholdt sig spændt afventende. Ikke mindst Villy, som dog ud fra tidligere erfaringer med Martins påhit altid indtog en skeptisk holdning. Alligevel røg han, som man siger, altid cigaren. Han var derfor ikke helt uforberedt, da Martin med alle tegn på, at store ting var i gære, kaldte ham til konference i „Kontoret“. Nu var altså cykelskuret, brændselsrummet, pulterrummet, der havde spillet så mange afvekslende roller i deres lege, pludseligt blevet ophøjet til „Kontor“.

Siddende på en værkbruden kælk udviklede Martin nu i det snavsede skur mellem alt støvet og skramlet sin idé. Hans lille ansigt med den spidse, energiske hage, lyste af begejstring. ... De skulle, foreslog han, danne en ny forening, den nuværende „Læseforeningen“ sang på sidste vers og havde, det indrømmede han nu, været en fiasko. Der kom ikke mere nogen og lånte bøger a to øre pr. udlån eller for at høre højt-læsning for samme beløb.

Men nu skulle de altså oprette en sparekasse. Sådan en, hvor folk, altså de snottede unger, bare puttede penge i og så når det var sommer, eller hvornår det nu kunne blive, skulle de allesammen drage i skoven for pengene med røde sodavanner og det hele. Som direktør havde han allerede udpeget sig selv, og Villy kunne altså blive underdirektør, det var jo næsten lige

så meget. Her begyndte allerede Villys modforestillinger. Hvorfor skulle Martin altid være direktør eller formand eller høvding uanset hvem af dem, der havde haft ideerne?

Martin var allerede, kunne Villy se, ved at mobilisere noget af sin frygtelige stædighed, hagen var på vej udefter, men så blidnedes hans træk – Villy skulle selvfølgelig være *med*direktør, det var endnu mere end underdirektør, og når han, Martin, ikke var til stede, skulle Villy være enebestemmende og ellers skulle de være fælles om alle beslutninger. Senere blev Villy klar over, at der alligevel var en nuanceforskel mellem de to titler bl.a. ved, at Martin derefter altid sagde – Det er *mig*, der er direktør, for så når en og anden spurgte: Jamen, så Villy, hvad er han? at henkaste: Nåh, Villy. Han er bare meddirektør, nu uden tryk på første stavelse. Men det var allsammen senere. Nu var det bare om at finde et godt navn til sparekassen. Martin foreslog kort og godt „Skovbanken“. Det syntes Villy lød for billigt, der var ingen klang over det navn.

– Jamen så „Skovbankens minde“? kom det irriteret.

– Man kan da ikke lave et minde over noget, der ikke har været der endnu. Martins øjne begyndte at skyde farlige lyn, og hagen kom lidt længere frem. – *Jeg* kan, svarede Martin, som ville han tilføje – for jeg er pave. Et øjeblik stirrede de to nybagte direktører hinanden olmt i øjnene, og sparekasseideen så ud til at skulle dø inden dåben. Så blev hagen trukket ind igen – Hvad vil *du* så foreslå? spurgte Martin blid i mælet, for som altid havde han trods alt brug for Villy,

som meget vel kunne være en farlig opposition, der godt kunne få et foretagende til at vælte uden, at han dog nogensinde selv kunne svinge sig op til en førerstilling.

Villys hjerne arbejdede så det knagede samtidig med, at han anstrengte sig for ikke for tydeligt at demonstrere sin triumf. Så rømmede han sig betydningsfuldt: Hm, ja. Jeg har tænkt mig, vi skulle kalde den „*Sparekassen for gjensidige skouture*“. Villy var meget stolt af det navn. Der var noget fint, noget løfterigt over dette „gjensidige“, et ord som han vist havde set et eller andet forsikringsselskab eller en sygekasse havde i sit navn. Noget om, at skulle der mangle et par øre i den fulde indbetaling, så fik man alligevel lov til at komme med. Med tilkæmpet imødekommenhed accepterede Martin navnet, hvorefter de gik over til de mere praktiske detaljer.

Det vigtigste var en kassebog, fem og tyve øre kostede den ifølge Martin, og den var nærmest beregnet på at indgyde sparerne tillid, noget i smag med bankers marmordiske og gyldne søjler. Den kostede, viste det sig senere, betydeligt mere. Så kom sparekassebøger. De mente givet at kunne regne med mindst tyve sparere, dem som Martin mente at have krammet på, som han sagde. Måske kom der flere til senere, så det blev en anseelig flok at drage i skoven med. Nå, det lå jo langt ude i fremtiden, men pengene til disse sparekassebøger var et problem, indtil Martin, den altid hittepåsomme, afgjorde, at dem skulle sparerne selv møde op med, små fine hæfter i glitteromslag, farven kunne hver især vælge efter egen smag, og de kostede

kun ti øre.

Lokalet havde de jo, der skulle bare ryddes op og fejles grundigt, og spor af alle tidligere foreninger som Røverhulen, Torturkammeret, Søndagsskolen, Tivolibazaren og nu sidst Læseforeningen skulle fjernes og erstattes med et prangende skilt – „Foreningen til gjensidige Skovture“. Under alt dette blev de sorte som morianer uden, at det dog gjorde mindste skår i deres værdighed. De titulerede ustandselig hinanden med hr. direktør og min kære meddirektør. Dette med kære foran direktør satte på en måde allerede Villy på plads lige fra starten, lidt nedsættende var det, men det blev ganske glemt, da Martin halede to røde sodavanner frem fra et gemme.

– Hva' mæ' renterne? spurgte Villy pludselig.

– Renterne? Martin gloede tomt, men klarede så op.
– Jamen, det ved du da, Villy, pengene yngler, jo flere, man putter i, jo flere kommer der ud. Det er renter, og dem skal de selvfølgelig ha', manglede bare. Villy forstod aldrig rigtigt det med renter og procenter, og han havde en fornemmelse af, at Martin heller ikke gjorde det, men han godkendte forklaringen. Nu var det hele jo så smukt sat op.

... Det gik sløjt med at hverve klienter. Klokkeren fire eftermiddag havde Villy talt sig hæs som en ravn uden andet resultat end en lille, snotnæset knægt på vel fire år og hans et år yngre søster. Tøvende overdrog han Villy hans egen og søsterens tører, begge var overklistret med noget væmmeligt sukkerstads, som de dog efter ordre beredvilligt slikkede af. Drengen viste sig hurtigt at skulle blive en besværlig kunde, for han ind-

fandt sig hvert syvende minut og spurgte, om de ikke snart skulle i skoven.

Martin havde ikke hvervet et eneste medlem. Med affabel direktørvenlighed spurgte han den lille, om han ikke kunne skaffe flere tører? Det vidste han ikke, men om de kunne bruge en gardinring? Martin viste ham venligt, men bestemt bort. Lidt efter var han der igen – om vi nu skulle i skoven? Så smed de ham ud. Så ville han have sin og søsterens tører igen. De er borte, svarede Martin studst. Hvor de var blevet af? ... De er gået til barberen, hvæste Martin ondt. Så løb drengen tudende op til sin mor, medens direktør og meddirektør satte sig ind i kontoret og stirrede mistroelige ned i cigarkassen til de to oh, så ensomme tører, enige om, at folk sgu osse klamrede sig til deres skide skillinger.

Jo, Martin havde prøvet alt, smiger, overtalelser, trusler og vist dem kassebogen. Hvabehar? Fine sager. I kan se her er orden i sagerne. Han havde lovet dem renter, men se om de festor'genaler vidste, hvad renter var. Han havde endog haft et par stykker nede i vaskekælderen og truet med øretæver. Intet havde virket ... Endnu en gang kiggede de to ned i pengekasen. Nej, de havde ikke ynglet endnu. Det var nok alle deres tidligere foreninger, der havde skabt en vis mistro til de to.

– Hvis vi nu kunne få Malle med, foreslog Villy efter en lang pause og på forhånd regnende med et kategorisk nej. Malle, der boede i kælderen var nemlig ågerkarlen i deres lille verden. For at låne penge ud krævede han blodige renter med sikkerhed i faste

værdier, deres dyrebareste legetøj, der langt oversteg lånesummernes værdi, og som låntagerne sjældent kunne skaffe kontanter til at indløse. Dermed var legetøjet tabt for evigt. Malle forstod ganske vist ikke at lege med det erhvervede, forstod vist i det hele taget ikke at lege, men var tilsyneladende glad ved bare at ha' dem. Der var ingen, der brød sig om at lege med Malle.

Til Villys forbavselse sprang Martin imidlertid op, begejstret – Faneme! Kan vi få Malle med, så kommer hele banden efter. Ham har de fidus til. I denne sidste tilføjelse lå en erkendelse af, at det havde de ikke rigtigt til Martin og Villy. ... Malle dukkede op fra sit kælderhul, missende med de nærsynede øjne, knapøjne var det. Mistroisk allerede fordi de to direktører gjorde stor stads af ham, før de rykkede frem med deres ærinde. Øjeblikkelig klappede Malle i som en østers. Penge til så usikkert et foretagende, ikke tale om! Jamen, han skulle da få renter af sine penge. Hvormange? Malle vejrede som en rotte. Såmange, du vil ha, svarede Martin flot. Nej, svarede Malle afgjort. Ikke når det skal være på den måde. Mig kan I ikke lege lort med. Hermed anså Villy nederlaget for endeligt, men ikke Martin, han voksede altid med vanskelighederne.

– Jamen Malle behøvede aldeles ikke at anbringe rigtige penge i sparekassen. Bare det hed sig, at han havde og at han fandt foretagendet sundt og fornuftigt, og han skulle alligevel nok få sine renter af fupopsparingen. Hva? Ikke sandt? Du er jo en flink fyr, Malle.

Med et lille koldt smil slog Malle til, og man enedes om tyve procent, hvormeget det nu så var – om ugen! Til gengæld lovede Malle, at han nok skulle regne det hele ud, når den tid kom samt at anbefale sparekassen til alle.

... Derefter gik det strygende med indbetalingerne. Pengene strømmede ind i cigarkassen, og beløbene blev omhyggeligt med elastikpen indført i de små røde, gule, grønne og blå hæfter hver klient havde købt efter sin personlige smag. I begyndelsen stod de ligefrem i kø for at komme af med pengene, nogle kom endda flere gange på en dag. Men det varede kun så længe, legen var ny. Så svaledede tilgangen af, og sparerne hengav sig atter til deres uskyldige lege, som de to på grund af direktørværdigheden var afskåret fra at deltage i ... Så fandt Martin på noget nyt. Når børnenes leg var på det højeste både i intensitet og støj, for han ud af kontoret med en gammel bordklokke i hånden, ringede vildt og rasende til alle sider og forkyndte, at „Sparekassen for gjensidige Skovture“ havde bestyrelsesmøde eller ligefrem generalforsamling, hvorfor han høfligst måtte anmode de ærede klienter om ro, for vigtige ting stod for behandling.

Det samlede for en stund atter interessen og ærbødheden for sparekassens virke, og enkelte tørrer og femører fandt da også vej til cigarkassen ... Ved ugens slutning stillede Malle og krævede sine renter. Han fik dem omend under knurren.

Så døde interessen helt ud. Klienterne syntes ikke at tænke spor på den lokkende fremtid med skovtur og sodavanner, og flere gange konstaterede de to direk-

tører med bitterhed, at mange små trutmunde bar tydelige spor af, at mønterne nu vandrede deres sædvanlige vej om ad slikmutter i Skt. Annagade. De to direktører begyndte at skændes, og Malle blev ved at komme efter renter, lidt vel ofte syntes de, men han syltede dem ind i en hel masse sludder om søn- og helligdage og om noget, han kaldte terminer, og Gud ved hvad.

Det hele var et rod, og tilsidst knaldede meddirektøren døren i til skuret – for nu var det atter et skur – og erklærede, at Martin kunne beholde sin forpulede sparekasse for sig selv.

Tre, fire dage senere mødtes de med arrangeret tilfældighed på trappen. Nu var titlerne strøget, de talte sammen som Martin og Villy. Martin var ovenud elskværdig, han bød endog på et stykke chokolade og bad så Villy gå med ned i skuret og der rykkede han frem med to røde sodavanner. Der skulle åbenbart rigtig være forsoningsfest.

– Bare drik det hele, Villy, du kan få en til, sagde han generøst, men der var ingen giverglæde i hans røst, og den tidligere meddirektør troede, han var ked af det, fordi de havde været uvenner og var selv parat til at strække sig langt i forsoningsbestræbelserne. Men Villys forbavselse steg ved at se, der var alskens slik i skuret, lakrids, fyldte bolcher og vingummimænd og en ekstra rød sodavand. Det var intet mindre end slaffenland.

Men han skulle hurtigt komme ned på jorden igen. Da han var proppet, til han kun kunne sidde og bøvsede saligt, lod Martin en bombe springe – *Hæleren er liså*

god som stjæleren, sagde han med hul røst og ildevars-lende, sammenknebne øjne, og Villy blev grebet af en uhyggelig anelse, der blev fuldt bekræftet, da Martin med gravrøst tilføjede – *Jeg har nehmet af kassen!* Dyb fortvivlelse og angst for følgerne greb Villy, for Martin havde ret, i følge deres verdens uskrevne love var han, som Martin sagde, fuldt så impliceret i forbrydelsen.

Det viste sig, at teorien om pengenes ynglen ikke havde holdt stik i deres tilfælde, tværtimod. De hyppige renteudbetalinger til Malle samt anskaffelsen af hovedkassebogen og dirigentklokken med videre havde bragt kaos i kassebeholdningen. Da Villy så sagde fra, var Martin blevet grebet af desperation over nu at stå helt alene med ansvaret og havde lidt efter lidt købt slik til trøst ... – Nu er der kun til, at Malle kan få renter et par gange endnu og hvad så, Villy? Martin udstødte et brøl af fortvivlelse. Tårer begyndte at grave furer i de to koksstøvede fjæs. Igen tonede opdragelsesanstalten frem forude. Det var sket! De var lorne! De kunne lige så godt bruge resten af pengene, hvorfor lade Malle få dem? Opdagelse var uundgåelig, skammen ligeledes. Altså købte de slik for restbeløbet, og siddende på kælken fortærede de den med en blanding af vellyst og samvittighedsnag.

... Men nu havde gårdens unger på en eller anden måde fået fært af, at der var noget galt, og denne anelse blev til næsten vished, da Malle indfandt sig for at kræve renter. De lo hårdt og skærende ad ham, han kunne rende dem ... og lidt efter opstod der en tumultagtig larm ude i gården. En lyd som af en hær på

march eller en lavine i skred ... Derefter lød skingre råb, hvorimellem tydeligt hørtes – Tyveknægte! Luskpetere! Snyderfise! ja, endog Røvhuller! De nåede kun lige at smække skurdøren i og forskanse sig inde i det mørke rum, så brød stormen for alvor løs.

Gennem en sprække i døren kunne de skimte de op-hidsede ansigter, der åbnede og lukkede sig i alle be-dragne småspareres evige råb: *Vi vil ha' vorses penge! Vi vil ha' vorses penge!* Råbene blev kraftigt stimule-ret af ågerkarlen Malle, der ikke havde mistet så me-get som en øre, steg til uarticulerede brøl og trusler om øretæver når store brødre eller fædre vendte hjem fra arbejde. Vi vil ha vorses penge! I skal få tæv! lød det nu taktfast og monotont, rytmen hamrede de med knytnæver på døren, der gav sig ynkeligt. Blandt de mange vrede stemmer kunne de skelne deres første sparers spæde røst i en ensformig sing-song: Mig ve ha mine dører! Mig ve i stoven! I sta få dæv! om og om igen.

Døren rystede og gav sig under det voldsomme pres. Flæbende med mundvige dirrende af skræk, endnu klæbrige af slik, klamrede de to fallenter sig til hinan-den. Nu var der ingen nuanceforskelle i deres indbyr-des status, ulykken udjævner alle standsforskelle ... Men som sagt – Martin var altid størst i modgang, og nu skete der noget vidunderligt.

... På det pludseligt skarpe blik i hans øjne, på ha-gen, der gradvist blev skudt frem, kunne det ses, at en plan, en udvej var under opsejling, at han var ved at finde sig selv. Han syntes ligefrem at vokse i sin for-stoppede sweater, blev stor, næsten som en voksen ...

Til sidst, da brystet ikke kunne pustes mere op, og hagen var i sin yderste fremskudte position som en fuldt udtrukken kommodeskuffe, var det, som om han knappede en imaginær bankdirektørjaket sammen om sin magre person og indhyllet i dette værdighedens klædebon nærmede han sig døren og betydede Villy, at han skulle rejse sig.

... Og så – før Villy kunne forhindre det, smækkede Martin døren op med et brag så pludseligt, at et par unger fik den i skallen. Hans bratte tilsynekomst fik alle vrede stemmer til at forstumme ... Et par sekunder stod han i døråbningen og mønstrede hoben med et næsten foragteligt blik, og flere af dem skrumpede kendeligt ind. Et par stykker fniste nervøst, usikkert.

– Nå, hvad vil I, børn? spurgte han nedladende, drævende. En enkelt vovede at sige – Vi vil ha' vores penge, og øjeblikkeligt stemte flere i, men Martin slog bydende ud med hånden, og der blev atter stille.

– Nå, det vil I. Men det kan I altså ikke få, „*Sparekassen for gjensidige Skouture*“ har standset sine udbetalinger. Med dette fagmæssige udtryk slog han dem helt i knæ. I god ro låste han skuret, omhyggeligt, som om der endnu var kontanter til stede at låse for. Så vendte han sig mod Villy – Kom så hr. meddirektør. Med afmålt holdning og med Villy i hælene som en lille skræmt hund, skred han gennem den måbende hob, der åbnede sig og gav plads. Uden at forhaste sig gik han over gården mod trappeopgangen. Så holdt hans bluff ikke længere. De hørte Malles skingre faldet:

– I vil da ikke lade de snydetampe lege lort med

jer? De har jo taget vorses penge, de frække dyr. Efter dem! Og et brøl højere end noget tidligere lød. Fortryllelsen var løst. Hoben af bedragne satte sig i bevægelse opsat på at se blod.

– Løb, Villy! skreg Martin, og afsted pilede de to sparekassesvindlere, som skræmte harer. Angsten gav dem kraftigere vinger end forfølgernes.

... En hel uge måtte de holde sig væk fra gården og husets umiddelbare nærhed og lod sig ikke lokke udenfor af udsendinge, der med hule, falske venskabsmasker spurgte dem, om de dog ikke kom ned at lege ... Næh, tak, de havde det godt, hvor de var.

Så sænkede glemslen sig efterhånden noget over afæren. Ved fine, halve antydninger fik Martin efterhånden deres kreditorer til at tro, at det måske i virkeligheden var Malles skyld altsammen. Alle vidste jo, hvor pengebegærlig han var, ikke sandt? Deres penge var jo nærmest gået til renter, uden at Malle havde haft en øre i foretagendet. Var det ikke frækt? Så blev der helt ro, og Martins virksomme hjerne kunne atter gå i gang med at udtænke en ny forening – meget bedre end den første. Næ, næ-ikke noget med penge ... ikke sådan lige med det samme.

I den hårde skole

For sine synders skyld, vel først og fremmest forsømmelsens, blev Villy i tolvårsalderen sat i Prinsessegades skole. Han havde ellers gået i en skole ude på Øre-

sundsvej, oprindelig en betalings-skole, der senere blev til gymnasium. Her havde han absolut ikke udmærket sig, og da han ved optagelsesprøven til mellemskolen oven i købet havde siddet og tegnet karikaturer af lærerne på det fine hvide papir, de havde fået udleveret til regneopgaverne, så ringede klokkerne. Bogstavelig talt, for da skoleklokken ringede, og de skulle aflevere opgaverne, havde han end ikke skrevet dem op.

Karikaturerne var skam gode og vellignende, fandt kammeraterne. Det hjalp dog ikke, Villy måtte gå et år om i femte klasse, og det skulle ske på en anden skole, der altså blev Prinsesse-gades. Moderen græd, og faderen skældte ud og bandede og kaldte ham en „klokker“, måske en hentydning til affæren i Strand-gade.

Når Villy senere tænkte tilbage på skolen i Prinsesse-gade, var denne grå murstensklods altid forbundet med lugten af skråto-bak. Sommetider lå denne tunge, lidt bittersøde, men egentlig ikke ubehagelige lugt over hele kvarteret. Det var rigtigt med denne duft af skråto-bak, for den stammede fra Nobels og Bdr. Brauns tobaksfabrik et par ejendomme længere nede i gaden på hjørnet af Bådsmandsstræde.

Det var en stor forandring at komme fra den pæne skole på Amager, fortrinsvis frekventeret af småbor-gernes og mindre forretningsdrivendes børn, til denne, hvor eleverne for størstedelens vedkommende kom fra dårligt stillede hjem, mange fra virkelig fattige forhold, fra hjem, hvor mange var klumpet sammen i få og små værelser, og hvor børnene ofte var uden tilsyn hele dagen, indtil forældrene, eller sommetider kun en

enlig mor, sent om aftenen vendte hjem fra arbejde alt for trætte til at være noget for børnene. Så de drev det meste af dagen rundt i gaderne og på Volden, og det kom der sjældent noget godt ud af. De blev som oftest nogle små bisser, senere til store bisser og, det må understreges, ofre for det elendige miljø.

Alene det, at Villy kom fra en Ama'skole, altså fra de foragtelige amar'kaneres land, stillede ham i hvert fald i begyndelsen i et noget skævt lys i disse hårde „nitterdrenge“ øjne. Han kom derude fra, fra fjendens lejr, altså skulle han kanøfles, have bank, mange endda, og de slog hårdt disse drenge, som tidligt havde lært livet at kende fra dets barske side. Derfor havde mange af dem dette sky og hårde udtryk i blikket som i øjnene på herreløse hunde, der altid venter knubs og slag, men er parate til at bide fra sig.

De havde ikke, når de sloges, denne man kan kalde det „gentlemans agreement“, som drenge fra bedre skoler og mere trygge forhold ofte indgik, når der var tale om en styrkeprøve eller uoverensstemmelse, der skulle afgøres, en aftale om ikke at slå i ansigtet og ikke under bæltstedet eller sparke i skridtet. Nej, disse „nittere“ fra Prinsessegades, Bådsmandsstrædes og Sofiegades skoler slog hårdt og overalt, hvor de kunne ramme, de slog for at smerte mest muligt og helst trække blod, og alle beskidte kneb blev anvendt, det faldt ikke disse små rødder ind, at der kunne være nogle regler. For dem var det ikke blot en styrkeprøve, en duel. Det var et en gang for alle opgør, der ikke altid var afgjort med, at den ene part erklærede sig for overvunden. Selv når han lå ned fortsatte sejrherren

tit med at slå løs, til han syntes, den anden var ydmyget nok eller til, han selv var træt eller havde tabt pusten. Så kunne den slagne samle sig sammen, tørre sit snavsede ofte blodige ansigt af i et beskidt trøjeærme og humpe ensom bort, medens tilskuerne hyldede sejrherren.

Allerede den første dag blev Villy vidne til et sådant opgør, og det krøb i ham i en skummel forudfølelse af, hvad han selv kunne komme ud for. Ganske vist var han jo selv sådan set en slags „nitter“ og havde set et og andet af den slags, men det havde bare været noget mellem bisserne, og han havde skyndt sig forbi de kæmpende og ringen af tilskuere for ikke at blive indblandet i noget, der ikke angik ham.

Slagsmålet, han nu overværede, opstod spontant i skolegården, og de to kamphaner havde nået at tilføje hinanden nogle drøje hug og spark, da gårdvagten hr. Pedersen, altid udtalt „Peddersen“, en stor tyk mand med et rødt, blussende ansigt under en bowlerhat, myndigt greb ind, skilte dem ad og smed dem hen i en krog af skolegården til senere påtale efter frikvarteret.

Det forbavsede Villy, at ingen af de to gensidigt be-
dyrede, at „det var ham den anden, der begyndte“, sådan som det altid havde været tilfældet på den pæne skole. Senere lærte han, at grunden var den enkle, at det ville have været ganske omsonst, for begge ville de, sådan var det kotume der, blive tildelt lige mange slag med spanskkrøret, der var det eneste disciplinærmiddel i den skole og velsagtens i mange andre af den tids kommunale skoler. Når Villy senere som voksen

genkaldte sig den tid, tvivlede han på, om der i grunden overfor den bande havde været andre muligheder, og indstillingen var dengang, at „drenge husker bedst med røven“.

I det første frikvarter samledes klassen om ham den nye, der nu skulle lære sin plads i hierarkiet at kende ... Hva' æ' du for en? spurgtes der ... Det vidste Villy ikke noget svar på, han havde aldrig stillet sig dette selvransagende spørgsmål. Nå, det interesserede dem åbenbart heller ikke, for uden at afvente svar afyredes det næste spørgsmål: Hva' æ' din far så? Det kunne Villy besvare:

– Han er journalist, sådan en, som skriver i avisen, forklarede han. – Hva' æ' han syndikalist? Det er jo dem som á der hopper op på tagene af sporvognene og river stangen af og slåsser mæ' med politiet. Hvad en journalist var, anede disse forhærdede små sjæle ikke, men syndikalistoptøjerne var de fortrolige med.

– Du lyver, din lille skiderik, konstaterede de, og straffen var nogle hårde dunk på skulderen. Villy prøvede at bøde på sin påståede forseelse ved at tilføje – Han er også forfatter, så'n en, der skriver bøger, romaner og den slags og også digte.

– Forfatter? Gu er han ej, han er nok snarere Forfatter, håned de. Fejt prøvede Villy at le ad denne vittighed, men det havde ingen formildende virkning på plageånderne. Han skulle under alle omstændigheder gennem indvielsesritualet.

– Ka' du li' nødder? spurgte anføreren, og da Villy svarede bekræftende – Hva' slags, hasselnødder? Valnødder eller kokosnødder? Villy kunne da bedst lide

hasselnødder, og det var godt for ham, at han valgte dem, selvom hasselnødder betød en serie rappe dunk i hovedet med en spids kno. Det gjorde forbandet ondt, men han erfarede senere, at valnødder var endnu hårdere omend ikke fuldt så mange, så han turde slet ikke tænke på, hvad han ville være kommet ud for, hvis han havde valgt kokosnødder.

Villy måtte også prøve „nøglen“, der bestod i, at hans arm blev vredet hårdt om på ryggen og tvunget opefter, samt de „franske manchetter“, hvor en af bødlerne med begge hænder tog fat om hans håndled og vred rundt, som man vrider en karklud, huden blev drejet hver sin vej ... Aldrig havde et frikvarter forekommet ham så langt. Med et hoved så bulet og ømt og ujævnt, at det ville have stillet en frenolog overfor en umulig opgave, gik Villy hjem fra skole, lukkede sig omgående ind på WC og stortudede, medens han prøvede at regne ud, hvor mange af den slags torturdage, der forestod ham, når han altså regnede søn- og helligdage samt de altfor få og altfor korte ferier fra. Selv da forekom tallet ham astronomisk.

Det værste var dog ikke smerten, men bevidstheden om, at han nu var placeret nederst i klassens pryglehierarki og hakkeorden, for han ville aldrig kunne hamle op med disse skrappe knægte, men ville forblive prügelnabe for selv den usleste af dem resten af året i den skole.

Hans forudannelser slog til. Det tog sin begyndelse med, at han blev anbragt ved siden af Orla, som hidtil havde siddet alene. Det var ikke, at læreren anbragte ham der, han var flintrende ligeglad med, hvor de

satte sig, der var bare ikke andre ledige pladser, og ingen af de andre drenge ville bytte, hvorfor forstod Villy snart. Men Orla var henrykt. Indtil Villy ankom havde han været det usleste kryb i klassen, nederst i hakkeordenen. Nu betragtede han sig med rette for at være rykket et trin op, og nu kunne han lade alle de knubs og ydmygelser, han selv havde lidt, gå ud over Villy, og det var ikke så få, forstod Villy.

Orla havde øgenavnet „Snot-elleve“ eller bare „snot“ fordi der permanent hang to snotstriber ned under tuden på ham. Når striberne nåede så langt, at de nåede nedover overlæben, skød Orla underlæben frem og opefter og hev i land som en sulten gedde. Han var den mest beskidte og lasede i klassen, og så havde han lus, dog ikke noget helt ukendt fænomen i den skole, men Orla havde særlig mange og til stadighed, for der blev aldrig gjort noget ved det. Hvergang han kradsede sig i hovedbunden, og det gjorde han uafsladelig, faldt der nogle eksemplarer ned i stile- eller regnehæfter. Nej, ingen ville sidde ved siden af Orla. – Han lugter af lort, erklærede de, og hvad det så var, han stank af, var det afgjort ikke violer.

Da Villys mor opdagede den dyrestand i hans hår, græd hun, men tog så kampen op med vask og tættekam. Hver dag han kom fra skole, måtte han stille til inspektion, og der var altid fangst.

Ja, Orla var noget af det mest usle og foragtelige, men nu var Villy altså endnu mere ussel og ynkelig, for han fandt sig i den andens tyranni. Det gjorde han lige til en dag, da Orla krævede penge af ham for ikke at tæve ham. Da indså Villy, at nu måtte det have en

ende. Orlas appetit på penge ville vokse og stige, så Villy tilsidst måtte begynde at stjæle fra sin mors portemonnæ. Så nægtede han at købe sig fri og forkyndte med fortvivlelsens desperation, at han ikke ville tåle mere fra Orlas side, og da denne stak sit snavsede snotfjæs op i hans og sagde – Så er det op på Volden efter skoletid, hvis du tør, tøsedreng, nikkede Villy med rædsel i hjertet. Alle rangstridigheder og andre mellemværender fandt altid deres afgørelse oppe på Volden, i reglen lige neden for „Lille Mølle“.

Kampen mellem de to „krykhusarer“ havde ikke nogen interesse for andre end den nederste del af klassens enogtyve drenge, og de gik nærmest med for at se ham „Formutter“ få nogle på trompeten, eller hvis han mod forventning skulle kunne klare Orla, straks at lade ham vide, at han endelig ikke skulle gøre sig illusioner med hensyn til dem.

Det blev nu ikke så slemt, som Villy havde forestillet sig det. Det er en opdagelse de frygtsomme ikke sjældent gør. På vejen derop kæftede Orla op om alt det grusomme, der skulle vederfares ham, og det virkede skam også, Villy var så bange, at han ikke turde stole på sin stemme. Derfor holdt han kæft og koncentrede sig om det ene – ikke at stikke af. Men netop det, at han intet sagde, hvoraf der kunne udledes noget om hans kampånd, bevirkede måske, at Orla syntes en smule usikker. Han var knapt så brovtende, da de nåede arenaen.

Det stod meget hurtigt klart, at slagsmål slet ikke var Orlas stærke side. Han viftede vildt med sine arme, men når Villy bare foretog et lille ængsteligt ud-

fald, stod frygten tydeligt afspejlet i Orlas dumme øjne. Han hoppede skræmt tilbage, og kun en gang havde han held til at ramme Villy hårdt over venstre øje, ellers havnede de fleste af hans slag i den tomme luft. Borte var nu Villys angst. Smerten over øjet og de mange forhånelser og ydmygelser fra Orlas side, hans snavs, hans lus og hans snot forvandlede hos Villy til et afsindigt raseri. Han slog og sparkede efter skridtet og rev så godt som nogle af bisserne og holdt ikke op, før de andre stoppede ham, selv da Orla lå på jorden, stille med ansigtet ned i gruset, blev han ved. Orla samlede sig op, og han flæbede, og han så sandelig ikke godt ud, konstaterede Villy tilfreds. Tuden blødte en blanding af snot og blod, øjnene var røde og opsvulmede, og ansigtet forkradset af grus, for Villy havde tværet hans ansigt godt rundt.

Der var jubel i Villys sjæl, da han gik hjemefter lidet anende, at dette kun var begyndelsen. Tænk, så meget skade kunne man altså tilføje et andet menneske med sine næver! Senere på dagen gik hans stolthed noget over, for det stod ham klart, at fysisk havde Orla været ham langt underlegen, dårligt ernæret som han var. Men det varede da heller ikke mange dage, før en af de nederste på rangstigen, som nu så sin beskedne næstsidste plads truet, begyndte at forfølge og behandle ham omtrent som Orla havde gjort det, og Villy så sig nødt til også at modtage denne udfordring. Men denne gang havde han lidt mere selvtillid. Han havde, omend beskedent, smagt sejrens sødme over en, der alligevel var et større skrog end han selv. Han var i stand til at tage højde for sin modstanders statur og

eventuelle kræfter og var klar over, at han måtte være mere nøgtern og ikke slå ud i blindt raseri, fremkaldt af frygt, selv om dette i sig selv var en meget god igangsætter, så tabte man overblikket og altfor mange chancer og løb for stor risiko for at løbe ind i noget, man kunne have undgået. Han vandt da også dette slagsmål, men var nu klar over, at der ikke ville blive nogen fred, før han selv var besejret. Der og først der ville hans fremtidige placering blive.

Og de kom, udfordringerne, alle de mange klart gennemskuelige påskud til at teste ham. Der gik sjældent mange dage uden at han kom hjem med skrammer, ophovnede øjne eller ører og med forrevet tøj. Hans mor var fortvivlet og talte om at henvende sig til skolens inspektør og klage, hvad Villy tiggede hende om at undlade. Det ville have været grusomt flovt og stemple ham som en tøsedreng resten af tiden i den skole. Så i ugevis var hans arme gule og blå og så blytunge af de mange slag og stød, at han næsten ikke kunne løfte dem, når han skulle dække sig.

Men en ting lagde han mærke til efterhånden, som han trin for trin kæmpede sig opefter, det var, at kampene mistede noget af deres råhed. De større og stærkere drenge slog nok hårdere, men de brugte sjældent de beskidte kneb. For dem var det bare noget, man skulle igennem for at få fastslået rækkefølgen. Råheden og vildskaben hørte til i den nederste ende, var de frygtsommes og svages desperation.

Det hele standsede den dag da Edwin bankede ham godt og grundigt, men uden ondskab. Så endelig blev der fred og ikke flere kampe med nogen i klassen. Nu

var hans plads endelig fastslået, og da var han nået op på ottendepladsen og var godt tilfreds med det. Der blev nu et meget godt sammenhold i klassen, og det ville der formentlig være, til en ny ankom, men det skete ikke i Villys tid der. Når de nu kaldte ham „Formutter“ eller for kortheds skyld kun „Mutter“ var det uden drilleri og ondskab. Det var bare hans navn, som han måtte affinde sig med.

Pressens magt

... Det blev et mord i Prinsessegade, der bevirkede, at Villy helt og fuldt blev optaget i flokken og ligefrem fik et ansigt.

En eftermiddag, da hele flokken væltede ud fra skolen, var der stort opløb i Prinsessegade på hjørnet af Skt. Annagade lige ved værtshuset „Slukefter“. Af de bageste i opløbet, der jo altid er dem, der tror at vide mest, erfarede de, at en lille pige var blevet fundet myrdet på loftet i ejendommen ved siden af „Slukefter“. De fik også en del grufulde enkeltheder, der dog blev stærkt udvandet efterhånden som de fik boret sig gennem mængden, indtil de ved selve politiafspærringen ikke vidste ret meget udover, at den lille pige var fundet død på et loft, stukket ned med en kniv, samt at det kun var en halv timestid siden, at drabet blev opdaget.

Der stod så drengene og slugte med øjnene alt, hvad der skete indenfor afspærringen, hvilket ikke var ret

meget udover de uniformerede betjente, der pressede mængden tilbage og civilklædte kriminalfolk, der gik ud og ind i ejendommen, og bag de voksnes rygge var udsynet i forvejen stærkt begrænset.

Så lige med et fik Villy øje på sin far, der jo var journalist og politireporter, som stod indenfor afspærringen i samtale med en politiassistent. Hans lille gule sportsvogn med kun lige plads til to personer, holdt ved siden af en stor udrykningsvogn og lignede en dværgpincher ved siden af en Sct. Bernhardshund.

– Det er min far, ham derinde, forkyndte han, for første gang, siden faderen havde forladt hjemmet, stolt af sin far.

– Det er løgn, mente kammeraterne, som det forekom højst usandsynligt, at nogen fra deres miljø kunne have en far, der snakkede familiært og tilsyneladende på lige fod med en overordnet politimand.

– Det er sgu rigtigt, bedyrede Villy, min far kender alle politierterne i København. Han har sådant et lille grønt kort med hans billede på, det viser han bare, og så kan han komme ind alle vegne, hvor folk ellers ikke kan komme. Far! Far! Goddavn, hylede han for at bevise sin påstand. Faderen så hen i retning af tilskuerflokkene, opdagede ham, vinkede og kom så derhen.

– Goddag, sønneke. Du kan vel ikke se ret meget der, vel? Nu skal jeg prøve at snakke med min gode ven derinde, så må vi jo se, om du måske kan få lov til at stå på sædet i bilen. Det vil jo ligefrem være orkesterplads, ikke?

Og det lykkedes. Poliassistenten smilede og gav sit samtykke og trykkede ham oven i købet i hånden.

– Nå, det er så sønnen. Ja, han skal vel også være journalist en dag ... Så stod Villy da oppe i vognen og så alt, ikke meget mere, end kammeraterne kunne se udenfor afspærringen, men dog tyve, tredive meter nærmere – og så var det altså *indenfor*.

Bagefter kunne han dog fortælle dem en og anden detalje, som hans far havde meddelt ham. Bl.a. at det stakkels barn var blevet grufuldt parteret med en kniv, og der var måske også blevet brugt en økse, samt at politiet nu eftersøgte en mand, formentlig en fyrbøder, som man mistænkte på grund af visse omstændigheder, som man dog ikke på indeværende tidspunkt ville oplyse nærmere om.

Det var vel nok en triumf af de store, og Villys aktiver hos kammeraterne steg ganske betydeligt. Det var ikke enhver der fik håndtryk af en rigtig politiassistent og kom indenfor afspærringerne. Villy besluttede på stedet, at han, når han blev stor, ville være politireporter som sin far og have et lille grønt kort, et Sesam luk dig op, der fik politiassistenter til at gøre honnør op til hjelmen. Han blev det mange år efter, men først efter en omvej på en halv snes år til søs.

En håndfuld lærere

Nu da han endelig fik lidt fred, fandt Villy tid til at kigge lidt på lærerne, der for de flestes vedkommende var en grå, kedelig masse så kommunale af udseende som deres skole. De gjorde deres gerning, men tydelig-

vis uden lyst og interesse. Hvis de nogen sinde som unge og frisk udsprungne fra seminarierne havde næret illusioner om værdien af deres pædagogiske indsats, så var de forlængst gået fløjten. Om eleverne lærte noget eller ej, var dem tilsyneladende lige så splintrende ligegyldigt, som det var eleverne selv. De sidste ventede bare på at komme ud af det skolelort, og lærerne delte antagelig denne deres længsel fra det øjeblik, drengene blev så store, at de ikke var til at holde styr på. Der er lærere i dag, som gruer for at komme til at undervise på visse københavnske kommuneskoler, hvor eleverne hævdes at være nogle slemme rødder, men eleverne af i dag tåler vist ikke sammenligning med dem fra mange af den tids kommuneskoler.

Der var dog nogle få undtagelser i denne grå lærermasse, nogle som stadig troede på deres gerning eller som i hvert fald havde farve og væsen, der skilte dem ud fra deres triste kolleger. Dog ikke skolens inspektør „Tøren“ kaldet eller „Dansebollen“. Det sidste dækkede ganske godt hans runde ansigt og fedladne person, hans gestikuleren med de buttede, hvide, velplejede hænder og hans dansende flagren gennem lokalerne, strørende om sig med intetsigende smil, efterladende en sky af eau d’Cologne og en tågebanke af intetsigende pladder. Ingen regnede ham for noget, hverken drengene eller lærerne. Hver dag foreslog han en eller anden ny reform, hvorefter han så overfor lærerne sluttede med at sige: Jamen, det vil jeg så ganske overlade til d’herrer, om det kan lade sig realisere i det hele taget. Det kunne det aldrig.

Så var der sanglæreren, „Vrælersen“ kaldet mellem drengene. Ingen tvivl om, at hans gerning var sang og musik, det var tydeligt understreget i hans ydre apparition, fløjelstøj med kantbesat revers, stort flagreslips bundet i en omhyggelig skødesløs sløjfe og stort, gråt krøllet kunstnerhår. Han gik altid med store, bredskyggede hatte à la Holger Drachmann og de små fødder i sirlige grå og sorte knapstøvler, om vinteren med grå gamacher over. Det kunstneriske temperament var der skam også i rigt mål. Sommetider kunne han blive helt kolerisk, når drengene ikke kunne holde en tone eller takten, så flintrende arrig, at han knaldede den, der sang mest falsk, oven i hovedet med violinbuen, der derfor jævnlige måtte fornyes, ved en lejlighed endda med selve violinen, så der fremkom en revne i den. Det vakte stormende munterhed blandt knægtene, men Vrælersen havde ved den voldsomme reaktion fået udløsning, og han smilte bredt – Ha! I tror måske ikke, jeg har andre end denneher? Jo, drenge, jeg har en virkelig fin violin derhjemme, et pragtstykke, men den bruger jeg kun i orkestret. Vrælersen spillede vist i et eller andet københavnsk teaters orkester. – Men den er altfor god til sådanne nogle træhoveder og brølestude som jer ... Nogle dage efter havde han virkelig fået den billige jammerkasse lappet sammen. Den er jo alligevel ikke lavet af andet end sildekassetræ, sagde han.

Drengene hadede sang, „de forpulede fædrelands-sange“ om Dannebrog og bøgegrene og gæve vikinger, men Vrælersen fik dem dog til at synge dem, for, som han sagde, vi skal jo gennem møjet ... For at belønne

drengene, når de gjorde sig lidt umage, plejede han så at spille sæsonens revyschlagere for dem, til de kunne dem udenad. Og det var en stor ting for dem at kunne foredrage dem hjemme i gaden, det gav anseelse, for det var før radioen kom frem, hvor melodier jo nu fremkommer i et meget hurtigere tempo, end man kan nå at lære dem på.

Teksterne købte Vrælersen i en af disse kiosker, hvor de blev solgt på postkort for ti eller femogtyve øre alt efter, hvor nye og efterspurgte de var, og Vrælersen betalte dem af sin egen lomme. Så fik drengene lov til at skrive dem af d.v.s. en af dem skrev, så måtte de andre skrive af efter ham igen, for Vrælersen gjorde også godt med postkortene i andre klasser.

Men denne form for sangundervisning kunne kun foregå under iagttagelse af den største diskretion og først efter at spejdere var sendt ud på gangene for at se, om „Danseballen“ skulle være i nabolaget, selvom Vrælersen sagde, at inspektøren ikke kunne skelne mellem en melodi og et tågehorn. Men var alt så roligt i Schipkasset, blev vinduerne omhyggeligt lukkede og med sordin på både violin og stemmer tog den illegale undervisning så sin begyndelse med disse dejlige, underlødige sange som „Dukke Lise“, „Fru musækker Nikkenajsen“, „Der er lys i lygten, lille mor“, „En lille gul kanariefugl“, „Skærgårdspigen“, „Gamle Norge“, „Grubearbejderens sang“ og mange andre både muntre og drivende sentimentale sange mellem hinanden.

– Ja, så kan I være med, hva I små labaner. Føj for satan for noget bræk! grinte Vrælersen ... Jo, stort set kunne drengene godt lide ham og var ikke alt for hår-

de ved ham.

Så var der Peddersen, gymnastiklæreren. Som nævnt en stor, tyk mand med ølmave og blussende ansigt og med nogle skinker til næver. Altid med bowlerhat, som han beholdt på selv i timerne. Han var forhenværende sergent, og han må i sin tid have været imponerende i en kasernegård med sin stentorrøst, en rigtig bussemand for rekrutterne. Han burde egentlig have været inderlig forhadet af drengene, så generøs han var med at dele ud med spanskkrøret, der aldrig forlod ham, fra han kom om morgenen og til han med bowlerhatten på sned forlod skolen om eftermiddagen, men det var han egentlig ikke, måske fordi han aldrig var vred, op-hidset eller ondskabsfuld, når han klaskede til „skvatnisserne“, som han kaldte dem. Det var nærmest som en beklagelig, grim vane han havde og ikke kunne aflægge, og drengene i den skole var ikke ømfindtlige. Sådan var han, og derved var der intet at gøre.

I timerne hersede han med dem, som han i sin tid måtte have herset med sine rekrutter ... Stå ordentlig på de kråser! Se at få lidt gang i knysterne der! Træk det madskrin ind! Og når de skulle springe over bukken eller hesten: Spring, for satan! I skal springe som små lopper i en pigeseng. Det er sgu noget invalidehjem dette her. Villy, som på den anden skole altid var strandet ynkeligt midtvejs på de to redskaber, lærte overraskende hurtigt under Peddersens anvisning at komme helt over. Forbavsende i grunden som et dask bagi med „tryllestaven“, som han kaldte spanskkrøret, virkede fremmede på læreevnen. Af og til kunne man være heldig at opnå den højeste anerkendelse, man nu

kunne forvente fra ham, et grynt og en bemærkning om, at man måske med tiden kunne blive en brugbar soldat.

En dag han var særlig oppe, og sprogløsterne fra hans ungdom i kasernegården foldede sig ud i ekceptionel pragt, kom „Danseballen“ ind og sagde meget forsigtigt – Ja, undskyld, jeg bemærker det hr. Pedersen, men æh, husk på, æh, at det jo er mindreårige. Kunne De ikke neddæmpe Deres ordvalg en kende? Jeg mener, æh, jeg mener ... Peddersen pustede sig op, så hans brystkasse var ved at rage ud over vommen – Gu kan jeg ej, svarede han kort og vendte sig foragtligt bort, og „Danseballen“ tøfledede af, mumlende – Jeg mente bare ... De må ikke tage mig det ilde op hr. Pedersen, jeg, jeg ... og væk var han som opløst i en tåge.

Men den tid på året, hvor klasserne i stedet for gymnastiktimerne kunne blive marcheret ud til fodboldbanen på Orlogsværftet for enden af Prinsessegade, som et par skoler velvilligst havde fået lov til at benytte eller, hvor de, når det var rigtigt varmt, kunne bade på den kommunale svømmeanstalt ved Langebro, var Peddersens bedste tid.

I ilmarch, ja, selv var han på cykel, førte han sine tropper til Orlogsværftets port, og her skulle fodslaget faneme være taktfast og militærisk, og på kommandoen – Se til venstre! skulle drengene dreje halsen i en vinkel på halvfems grader for marchretningen som en hilsen til portvagten, medens Peddersen for sit vedkommende hilste stramt med sin stok, som var den en blinkende sabel. Jovist, man havde vel ikke helt glemt

sine militærdage.

Men såsnart drengene var stillet op på banen, og han havde udnævnt en dommer, det var altid den stærkeste, til at holde orden, så forsvandt Peddersen meget hurtigt tilbage gennem porten ud i Prinsessegade og ind i Café Høvlen. Og sommetider havde drengene lyst til at spille, og sommetider havde de det ikke, men så smed de sig bare i græsset og soledede sig indtil ti minutter før, Peddersen kom og marcherede dem tilbage til skolen, medens han, siddende på cyklen tørrede ølskummet af munden med bagsiden af en stor næve. Da han havde alle klasserne i gymnastik, kunne det godt blive til nogle glas i løbet af dagen.

Men var det for varmt til at spille fodbold, blev de marcheret til badeanstalten ved Langebro. Her var det så meningen, at Peddersen skulle undervise dem i svømning, så de kunne indstilles til henholdsvis den lille og den store frisvømmerprøve. Det blev blot til, at de, der ikke i forvejen havde lært sig selv kunsten at svømme, fik et af de stive korkbælter på, dem der gnavede så forbandet i armhulerne, så kunne de iøvrigt passe sig selv, for Peddersen forlod dem med en opfordring til nu at svømme „som bare helvede“, for også her havde han en lille oase, nemlig Café „Rabes Have“ i Langebrogade overfor den lange række af gule, sammenbyggede huse, der strakte sig helt fra Langebro til Overgaden og havde en vis lighed med Nyboderhusene. Også disse hyggelige huse er nu forsvundet og erstattet med en lang, grå cementmur og en stor kedelig administrationsbygning for virksomheden bag muren og længere nede en moderne fantasiløs

boligkarré. Endnu en gades sjæl skammeligt myrdet.

En gang tog Peddersen sig dog sit job alvorligt og gav undervisning i svømning. Måske har det været sidst på måneden, så der ikke har været til et glas i „Rabes Have“. I hvert fald hersede han den dag med drenge, som var det hans agt på knapt en time at få dem alle gjort til frisvømmere. Hans stemme drøede over hele badeanstalten og overdøvede helt lyden af de mange skrigende, råbende drenge, der plaskede rundt i bassinerne. Den har sikkert kunnet høres helt over til Sojakagefabrikken på Islands Brygge.

Alle svømmede på livet løs, alle undtagen en – Orla, Villys første modstander på Volden. Han var uhelbredelig vandskrækker. Normalt plejede han altid, når de alle var klædt af, forsigtigt at klatre ned ad bassin-kantens tremmeværk og holde sig fast her uden at komme i berøring med det våde element, og her blev han, til bademesteren fløjtede dem op efter en halv times forløb. Det var et udmærket sted for en vandskrækker, for oppe fra badebroen var han næsten ikke til at se. Skulle det ske, kunne det se ud som om, han var på vej ned eller op.

Men den dag, da Peddersen for alvor tog hånd i hanken med undervisningen, blev han opdaget. Peddersen må have lænet sig langt ud for at kunne få øje på ham.

– Hvad fanden er det, knægt, er du ikke i endnu? brølede Peddersen olmt, se så at nedsænke dit stinkende legeme i akvariet og lad mig se dig svømme ... Men Orla klamrede sig ligbleg og stiv af skræk i alle lemmer til sine tremmer, simpelthen paralyseret. Hans

skræk for vandet var alligevel større end hans angst for Peddersen, skønt denne truede ham med al landsens ulykker.

– Så skulle da osse den gloendes, tordnede Peddersen, men i skal du sgu, beskidt som en kulso er du fane osse. Der er ikke vand nok i hele havnen til at vaske dig ren. Men vil din mor ikke, så skal jeg sørge for, at du blir det. Du vil blive lettet for mindst fem kilo inden jeg er færdig med dig.

Og Peddersen tog en af badeanstaltens lange svømmebøjler af bambus og begyndte at rode rundt efter den skrækstivnede Orla og ikke alt for blidt for at få ham raget ud i vandet.

Så kom en flok drenge hujende og skrigende hen ad badebroen, og en af dem kom i forbifarten til at skubbe til Peddersens brede bag, så han fik overbalance og med et vældigt plask drattede i. Nej, hvor alle morede sig, og jublen steg til afsindig fryd, da Peddersen dukkede op til overfladen og med hovedet lige præcist ramte ind i bowlerhatten, der kom til at balancere så forsorent på hovedet som aldrig før. Gør det igen, hr. lærer, gør det igen! hylede alle. Selv lærere, der var der med andre skolers drenge, morede sig, dog med diskret bortvendte ansigter.

Hvad Peddersen derefter foretog sig, står hen i det uvisse, men formentlig har han ladet sin cykel stå og taget en taxa hjem for at skifte tøj. Han viste sig ikke mere på skolen den dag. Drengene benyttede sig af det skete til at komme en hel time for sent tilbage, hvor de blev modtaget af „Dansebollen“, som, da han af glade stemmer fik refereret det skete, bekymret sagde:

– Jeg håber sandelig ikke, at hr. Pedersen er kommet noget til, en forkølelse eller måske endog en lungebetændelse, han er jo ikke helt ung længere, han var jo, hm, sådan en udmærket lærer, hm. Det lød, som om „Dansebollen“ helt havde afskrevet Peddersen, og dog, for han tilføjede – Men I har drevet en hel time bort. Det skal og bør påtales alvorligt. Nå, hm, men det må hr. Pedersen tage sig af, eller hm, hvordan ... og „Dansebollen“ flagrede af som altid overladende initiativet til andre.

Men Peddersen foretog sig intet, da han dagen efter kom tilbage, helt sit gamle jeg, og drengene vogtede sig vel for at komme med hentydninger. Ingen grund til at vække den slumrende løve.

En anden lærer, der også stod respekt om, men på en helt anden måde, var historielæreren hr. Lorentzen. Han var sønderjyde nede fra grænselandet, født på den tyske side af grænsen, som den lå indtil genforeningen. Han var ligefrem chauvinistisk dansk. På ham passede ingen anden betegnelse end den kliche, der i flæng dengang blev brugt om alle sønderjyder – *brav*. Sønderjyder var alle uden undtagelse brave, men på ham passede det altså. Som ung var han emigreret til Danmark, havde fået dansk statsborgerskab og havde gået på dansk seminarium. Han hadede Tyskland og alt tysk så stærkt, at skønt han talte tysk flydende, havde han afslået alle opfordringer til på bedre skoler at undervise i dette sprog. Ikke et ord tysk skal nogensinde komme over mine læber, erklærede han og var altid ude efter drengene, hvis de brugte ord af tysk oprindelse optagne i dansk. Der skal luges op i det

ukrudt, sagde han og citerede fra „Det haver så nyli- gen regnet“ ... „frø af ukrudt er føget over hegnet“ ... Hans store sorg var, at afstemningen ikke havde bragt os den danske grænse helt ned til Ejderen.

Den respekt, der stod om ham, skyldtes ikke streng- hed eller brug af spanskrøret. Ingen havde nogensinde set ham anvende dette eller for den sags skyld blot stikke en lussing. Respekten lå i et eller andet undefi- nerbart ved hans person, og så måske, fordi han be- handlede disse proletardrenge som mennesker med ret til at have en mening og ikke blot som noget mindre- værdigt krapyl.

Lige så chauvinistisk han var i sin indstilling til alt dansk og Danmark, danmarkshistorie fik hos ham et romantisk, næsten ingemannsk anstrøg, lige så, man kan næsten sige kynisk realitetsbetonet var hans under- visning i verdenshistorie i almindelighed. Hvis under- visningen f.eks. strejfede et emne som korstogene, og en elev besvarede spørgsmålet om motiv og baggrund for disse krige med det ellers vedtagne – for at udbre- de den kristne tro, afbrød han ham med et hånligt snøft:

– Vrøvl og sludder og forbandet digt. Motivet for korstogene og for alle andre krige i verdenshistorien har altid været rovbegærlighed, guld, penge eller an- det bytte. Se bare på Sønderjylland, tyskerne og krigen i 1864 eller alle de store magters kolonikrige, var deres formål at udbrede civilisationens lys i de mange primi- tive folkeslag? Næh, drenge, lad jer aldrig narre af smukke fraser. De er bare det julepynt, som de store hænger op for at skjule deres virkelige og snuskede

motiver. Spørg altid jer selv – Hvor ligger pengene? Og skulle der virkelig være et andet motiv end dem, så er det kun nogle gamle forbenede statsmænds eller generalers utilgivelige dumhed. Hos den slags sætter dumheden sine frodigste blomster. Men selvfølgelig, tilføjede han så, hvis nogen skulle angribe gamle Danmark, så må man om fornødent ofre sit liv for fædrelandet.

Jo, de kunne virkelig lide hr. Lorentzen, som vist var den eneste lærer, der ikke havde noget øgenavn. Selv når han læste op af „En rekrut fra 64“ eller af Holger Drachmanns „Dernede fra grænsen“ bar de over med ham.

Men den af de øvrige lærere, som efter Villys og vist også alle hans kammeraters mening bar prisen, en lærer, der var elsket som ingen anden, var deres dansk-lærer hr. Ørnebjerg.

Der var intet ørneagtigt over ham, ak nej, ikke hvad udseendet angik. Hans næse var ganske vist krum som et næb, men lignede mere et søpapegøjenæb. Han var en lille mand, altid iført det samme, slidte cheviotstøj, der sandt at sige var temmelig plettet og frynset på jakkeærmerne og på benklæderne forneden. Altid det samme slips, i årenes løb trukket til en sørgelig, tynd strimmel, og hans sko var skæve, slidte og udtrådte. En lille forpjuasket bedrøvelig fugl at se på.

Men temperament havde han imidlertid, selvom han heller ikke brugte spanskrør eller lussinger. Drengene elskede ham, og selv om de ofte drillede ham lidt, var det mere for at se ham fare op og baske med armene. „Han er lis'se go' som Chaplin“, var den almin-

delige mening om ham, og det var en fin kompliment i disse drenges mund, for Chaplin elskede de også.

Men i den lille, uanseelige krop boede der da også som hos Chaplin en stor skuespiller, der kom til fuld udfoldelse, når han som belønning for god opførsel og opmærksomhed læste op for dem. Det vil sige, han læste ikke op i den forstand. Han *agerede* de personer, der forekom i læsningen, og han gjorde dem så levende, at han holdt sine tilhørere tryllebundne, så dybt, at de i reglen beklagede, når klokken ringede til frikvarter.

Især huskede Villy, da Ørnebjerg agerede Charles Dickens „Historien om to byer“, romanen der udspilles dels i London dels i Paris i tiden under den franske revolution. Ørnebjerg kunne den udenad og gengav den i en form og med ord, som drengene kunne fatte. De fandt på ingen måde den lille, grimme mand latterlig eller klovneagtig, når han det ene øjeblik trippede sirligt afsted som den lille, fine bankmand mr. Lorry eller det næste var dr. Manet, som uforskyldt i mange år hensad i det gamle Bastillefængsel, det næste igen var den vanvittigt rige og kyniske franske markis, som ikke regnede sine fæstebønders liv for en snus, eller han var Store Jerry og Lille Jerry Cruncher, de to banditter, far og søn, grav- og ligrøvere, eller endelig som den evigt strikkende revolutionskvinde Madame Defarge, som strikkede lige så mange farlige intriger, som der var masker i hendes strikketøj. Ja, end ikke da Ørnebjerg optrådte som dr. Manets unge smukke datter Lucie, kaldte det på smilet. Og når han med pegepinden i hånden som en dragen sabel stor-

mede Bastillen, i dette tilfælde katederet, i spidsen for den rasende revolutionshorde, var han ligefrem stor-slået. Han *var* alle de personer i bogen, han *var* den rasende menneskemængde, og han kunne have været selve Bastillen, om han havde valgt det. De troede på ham, så ham som dem han agerede. Det var trolddom, hekseri, og det triste klasseværelse med dets fedtede atmosfære forsvandt. Der var intet loft, der var ingen vægge, der var kun det, han ville, der skulle være.

Ja, Ørnebjerg, du var lille, grim og uanseelig, fattig og med en stor børneflokk, men du ejede en rigdom, som du gavmildt delte ud af. Du var for stor til den triste skole, der dog aldrig nåede at kue dig og slide dig ned. Det blev dig, der fik Villys og sikkert andres læsning ind på et helt andet spor end hidtil. Forbi var det med de banale drengebøger og disse populariserede bøger af ellers gode forfattere, men forkortede i en grad, der var den rene skære vandalisme, dåsemad uden kraft og saft. Nu blev det først alle Dickens romaner, senere andre gode forfattere, for nu havde Ørnebjerg lært ham at se på personerne, han læste om, så de blev levende.

Spiren til en stor kunstner

Under den første tids hyppige holmgange på Christianshavns Vold havde Villy af og til lagt mærke til en dreng, der kom deroppe af samme grund som han selv, men betydeligt mere hjemmevant. Han var fra samme

skole, men et par klasser under. I modsætning til Villy, der hadede disse opgør og kun gik med til dem af tvang og nødvendighed, syntes denne dreng ligefrem at nyde dem uanset de tæv, han af og til blev udsat for. Men fik han endelig tæv, så lod han det ikke blive ved det. Når han så humpede hjemefter var det altid med et – Vent du bare, jeg skal nok få dig ned med nakken en dag. Han anerkendte aldrig et nederlag, tog det i hvert fald aldrig for endeligt.

Han sloges heller ikke som de fleste gjorde det, nej, han boksede. Han søgte heller ikke at blive stående på et sted, blot for at man ikke skulle sige, at han veg tilbage. Tværtimod dansede han rundt, retirerede, fintede og gik så lynhurtigt frem og knaldede et par hårde stød ind og så væk igen uden nogensinde at tabe det rolige overblik. Villy var meget imponeret af den dreng. Det skulle være en betydelig større modstander om ikke drengen, Robert, hed han, kunne ordne ham.

Da han og Villy havde set hinanden nogle gange på Volden kom de i snak, for Robert kom hurtigt i snak med folk, og Robert gav ham så ud fra sin store erfaring mange velmente og gode råd med hensyn til Villys kampteknik.

– Det kan ikke nytte, du blir altfor hidsig, du gamle, sagde han, ikke mere end til at få dig igang. Nu er du jo ikke ret høj og dine arme ikke så lange som mine, så jeg vil råde dig til at gå i infight – jeg mener, forklarede han, tæt ind på dem, hvis de har længere arme end dig. Panden på deres bryst og så bøffe dem nogle hurtige nogle i mellemgulvet, så væk igen, aldrig lade dem vide, hvor de har dig.

Det var virkelig gode råd, især det med at gå i in-fight, og Villy prøvede med held at følge dem, når han huskede det.

– Jo, ser du, du gamle, sagde Robert belærende og seende helt bort fra, at han var et par år yngre end Villy, når du slår skal det være med alt, hvad du har i dig. Det gir' ikke noget at tjavte. Og pas på dem, der vil nikke skaller. Du skal bare se dem i øjnene hele tiden, så kan man se, når de skal til det. De lis'som kaster nakken lidt tilbage for at tage tilløb. Så er det bare med at dukke hovedet og et lille nyk opefter, så får de den selv lige i trynen.

Det var rigtigt, det Robert sagde om at nikke skaller. „Nitterne“ var berygtet for dette grimme trick. Det var ikke ualmindeligt, at disse små bøllefro lige-frem gik og trænede i denne færdighed ved at nikke buler i ejendommens nedløbsrør. Villy forsøgte sig engang, men kun en, for uheldigvis var det første ned-løbsrør, han forsøgte sig med, af støbejern, så han fik selv en ganske god bule i panden.

De blev gode venner og kom i hinandens hjem, dog mest i Roberts, for der var altid liv og glade dage, alle slags mennesker kom der, og alle syntes lige velkomne. Drengens fulde navn var Robert Jacobsen, og han blev til den verdenskendte kunstner kendt for sine sammen-svejsede jernskulpturer og senere professor ved kunst-akademiet. Det sidste gik jo heller ikke stille af, og det ville også have været mærkeligt, når det drejede sig om en så farverig person som Robert Jacobsen.

Men som han dengang fremtrådte for Villy, var der intet der blot antydede den senere kunstneriske løbe-

bane. Skulle man på det tidspunkt have spået om hans fremtid, ville det have været en karriere indenfor boksningsen.

Robert var en tynd opløben dreng, tro det eller lad være, med et lyst uregerligt hår, altid med en lok ned i panden. Øjnene var af en intens lyseblå farve, der, når han talte med venner eller folk, der interesserede ham, næsten kunne kaldes varme, medens de i næste øjeblik kunne skifte til en iskold blå farve, der gengav den foragt, han kunne føle for en person, der kedede ham, eller som han ikke kunne lide. Et par store plader af fortænder dominerede hans mund. Altid var han iøvrigt klædt i brune fløjelsbukser.

En af de gange, Villy så ham i kamp på Volden, var en af tilskuerne en fuldbarmet kvinde, som med hænderne djærvt i siden med stor indsigt gav sindige råd til Robert.

– Gå til ham, Robert. Gi' ham nogle, den rødhårede abekat, han er altid så fræk. Ja, sådan skal han ha det, den lille Amagergadebisse ... Kvinden var Roberts mor, der langt fra som de fleste mødre ville have gjort det, forsøgte at trække sin søn ud af slagsmålet. Tværtimod, hvis han måtte tage imod for meget fra sin modstander, kritiserede hun sønnens taktik, og de skrammer, stød og rifter, han fik, fremkaldte ikke andre kommentarer fra hende end – Ja, det har du rigtig godt af, dit fjols. Du skal dække dig noget mere ... Ingen ville af disse udtalelser at dømme tro, at hun i virkeligheden forguede sin søn, men – ingen blødsødenhed der.

Når Robert gik så ihærdigt op i disse kampe, var det

fordi han følte en slags moralsk forpligtigelse til aldrig at sige nej til en udfordring. Sagen var, at Roberts farfar, sprøjtefører- eller mester Jacobsen havde været en af boksningens pionerer herhjemme, stifter af flere bokseklubber og selv havde givet undervisning i „the noble art of selfdefence“. Med stolthed viste Robert gerne et foto af sin farfar iført halvfemsernes boksetricot frem. Det hang på væggen hjemme på hans lille værelse på hæderspladsen mellem billeder af alverdens indtil da mest kendte pugilister, og samlingen blev fornyet efterhånden som nye stjerner dukkede op på boksningens firmament.

Hjemmet lå, da Villy og Robert gjorde hinandens bekendtskab, i et lillebitte hus i Torvegade. Det var ældgammelt med bittesmå vinduer og en lillebitte gård, hvor en slags svalegang var indrammet af bindingsværk. I stueetagen lå en meget besøgt viktualiehandel. Iøvrigt lå huset, der kun havde to etager, indeklemmt mellem to store, fantasiforladte ejendomme, der ligesom søgte at klemme det lille hus sønder og sammen. Synd at dette lille hus, der nok havde det meste af tohundrede år på bagen og som i sig selv var en lille perle, ikke længere findes. Det er gået samme vej som andre lignende.

Om man blot dengang for små halvtreds år siden havde haft blik for og ofret lidt på at bevare noget af det, som var Christianshavn, og som gav denne bydel sit ganske særlige præg. Men de gamle huse begyndte at falde, da byens vise fædre i betagelse over den ny kassearkitektur, af hvilken „Lagkagehuset“ på torvet var det første og lige så kedeligt, som de, der fulgte

efter begyndte at hugge ind. End ikke tohundrede år vil kunne give disse monstrumer atmosfære og liv, om de altså skulle stå så længe, hvad der heldigvis må anses for tvivlsomt. Men hvad kommer så? Havde man blot dengang restaureret de gamle huses facader og så moderniseret dem alt det, man ville indvendigt, som det nu sker i Københavns indre by, havde meget været vundet. Kanalen ville have lyst med sin rette baggrund, og man ville have haft en bydel, der kunne måle sig med nogle af de ældste og smukkeste i mange europæiske byer.

Der var kun små stuer i Roberts hjem, men hvor var de hyggelige, mange forskellige mennesker kom der og var altid velkomne, når bare de ikke, som Grace, Roberts mor, udtrykte det, var „Hovski-snovskige“, hvormed hun mente vigtige eller storagtige, nogen, der forsøgte at give sig ud for mere, end de var. Nå, men sådanne fik hun hurtigt pillet ned, for Grace havde en tunge der kunne flække kampesten. Men kunne de så „stå for mosten“ uden at blive fornærmede og trække sig tilbage, ja, så var de velkomne en anden gang. Roberts mor hørte ikke til dem, der bar nag.

Roberts far var skorstensfejer, senere mester, og han var hendes diametrale modsætning, stille, rolig, ligevægtig af gemyt og altid med et lunt glimt i øjnene over konens og sønnens mange tossede påfund og gavtyvestreger. For i det hjem var der altid et eller andet nummer under forberedelse.

Den mest aktive i disse numre var måske „Basse“, Roberts mormor, en herlig gammel, tyk, umådelig tyk og gavtyveagtig kone, som kunne klukle så muntert og

smittende. Hun var så enormt tyk, at når hun rejste sig fra sin yndlingsplads, en stor solid kurvestol, måtte hun altid skubbe den klar af bagen, hvor den til stadighed sad fast, iøvrigt den eneste stol i hjemmet, der kunne rumme hendes bagdel.

Om „Basse“ fortalte de andre en historie, som morede dem selv uhyre og som, hvad enten den var sand eller ej, måske kan tjene til at give et indtryk af „Basse“'s omfang og vægt. Når den historie blev halet frem og for hver gang poleret lidt ekstra, begyndte „Basse“ selv at le helt nede fra mellemgulvet så alt det gode huld på hendes krop og hendes mange dobbelthager formelig dirrede. Hun dementerede aldrig historien, heller ikke de mulige tilføjelser, men passede tværtimod på, som et lille barn, der hører et kært eventyr, at hver detalje, som hun kendte, kom med og i den rigtige rækkefølge.

Men altså – familien Jacobsen havde, da Robert var lille, en tohjulet jumbe og en lille pony, som de af og til kørte ture med godt forsynet med madkurv og drikkevarer, for de satte pris på bordets glæder. Så en dag havde „Basse“ vistnok på gaden truffet en gammel veninde fra ungdommen, en dame, der i omfang næsten ikke stod tilbage for hende selv. Alligevel genkendte de straks hinanden og omfavnede hinanden så hjerteligt, som deres korpus og de tykke arme nu tillod det. Så for at glæde de to tilbød Roberts forældre at køre dem en tur den følgende søndag. De blev henrykte, og meget tidligt søndag morgen var de i stadsen og stod på gaden og rokkede utålmodigt, som to godmodige elefanter til Roberts far dukkede op med jum-

pen og ponyen.

Næppe holdt den for døren, før de to tykke damer under lydelig prusten og stønnen med stor besvær og skubbet godt bagi af Roberts far, entrede op i det lille køretøj, der gav sig ynkeligt under deres samlede vægt.

Og så skete det – medens de var ved at lodse sig tilrette på bagsædet, hvor der var mest plads. Vognen vippede bagover, og den lille pony blev hævet tilvejs og kom til at hænge i luften mellem vognstængerne sparkende forskrækket med alle fire ben, og havde Roberts far ikke nået at gribe den ved hovedtøjet og lagt alle kræfter i, ville den lille vogn med hest, damer og det hele være tippet helt baglæns ... Nu måtte de skyndsomst fordele vægten lidt, en satte sig for og en bag, men alligevel havde vognen under hele turen betydelig slagside. Senere hævdede familien Jacobsen, at ponyen, hver gang den så „Basse“s veninde, demonstrerede en indædt modvilje mod hende ved at droppe en forsvarlig ladning hestepærer.

På dette tidspunkt af historien var „Basse“ så opløst af latter, at hun kun kunne hikke – Og så satte Karen sig lige oven i madkurven. Åh Gud! Åh Gud! Og „Basse“ måtte dunkes i ryggen og have et glas vand.

Også „Basse“ elskede at se mange mennesker omkring sig, og var der en diskussion i gang, og det var der tit, og den truede med at gå i stå, fordi alle argumenter var sluppet op, forstod hun altid med et tilsyneladende uskyldigt spørgsmål at få den til at blusse op igen. Så satte hun sig mageligt tilrette i tronstolen og nød skuespillet. De tre, „Basse“, Roberts mor, Grace, som hun kaldtes, skønt det hed hun ikke, forstod i

fællesskab at tilrettelægge et nummer. Det var aldrig hastværksarbejde, men omhyggeligt opbygget. Hver lagde sin forbedring til, og når det så løb af stablen, så klappede alt, som det skulle, intet var overladt til tilfældet, og derfor slog det sjældent fejl.

En af de mange, der kom i det altid gæstfri hjem, og som hyppigt var skive for de tre lattermildes indfald, var Valde, som hver gang når han, altid som den sidste, opdagede spøgen, svor på, at aldrig, aldrig mere ville han sætte sine ben i det hus, eller som han sagde – Det er sidste gang, jeg har vist mine ben her! Og han kunne ikke forstå, hvorfor denne frygtelige trussel fik dem alle til at bukke under af grin. Joh, Valde, vis du bare dine ben, klukkede „Basse“ ... Og det kunne ske omend sjældent, at han holdt sig væk i en hel uge. Så dukkede han op igen efter at have kredset rundt i kvarteret nogle dage og spejdet længselsfuldt op mod vinduerne indtil Grace så „tilfældigt“ løb på ham på gaden og med alle tegn på glad overraskelse udbrød – Jamen Gud, er det dig Valde? Hvor har du dog været i al den tid? „Basse“ og jeg var bange for, at der var tilstødt dig noget. Du kan tro, hun bliver glad ved at se dig. Kom nu med op og få en tår kaffe. Se, jeg har lige købt brød hos bageren (det var altid rosenbrød, godt med sukkerfnadder på, Valdes livret). Kom nu, Valde. Det må have været skæbnens vilje, at vi to skulle støde på hinanden ...

Når Valde så havde gjort sig kostbar et passende stykke tid, og den skæmtefulde treenighed havde lovet bod og bedring, så kom han, og så kunne de tre konspiratorer begynde at planlægge næste nummer.

Valde var, sandt at sige, noget af en stakkel. Hvad begavelse angik, havde han end ikke stået ved siden af, da den dybe tallerken blev opfundet. En forpjusket fugl med nogle store øjne, der blev næsten dobbelt så store bag nogle enormt tykke brilleglas i en sygekasseindfatning af stål. Dertil kom, at han var vindøjet, hvad der gav indtrykket af, at han med sit ene øje stirrede gennemborende, inkvisitorisk, medens det andet syntes at flakke hjemløst rundt i alle verdenshjørner. Det ene øjeblik troede man, at han intenst søgte at indprente sig hvert ord, man sagde, det næste, at han ikke skænkede en den ringste opmærksomhed, men nærmest kedede sig og søgte at slippe af med den, der talte til ham.

Ligheden med den forpjuskede fugl blev yderligere understreget ved, at hans tøj altid var adskillige numre for stort til ham. Det var tøj, han havde reddet sig mange steder fra, en del skaffede Roberts mor ham. De enkelte klædningsstykker harmonerede sjældent med hinanden hverken i farve eller snit, men man ville aldrig kunne skaffe Valde tøj, der blot sad nogenlunde. Han var smal over skuldrene som en tolvårs dreng og dertil skrutrygget, hans arme og ben var til gengæld abnormt lange, skønt han ellers var klejn af bygning. Om vinteren så han særlig forpjusket ud, når han raslede rundt inde i en altfor stor overfrakke fra hvilken halsen ragede op som en tynd stængel med et adamsæble, der, skarpt som en flintesten, for op og ned. Han så frygteligt ensom og værgeløs ud i den frakke.

Valde ernærede sig som stik i rend dreng for hvem, der måtte behøve ham, og enten fik han en skilling, et

måltid mad eller et og andet brugt klædningsstykke, og han blev henrykt, hvis „Basse“ når han præsenterede sådan en nyerhvervelse, sagde: Hvor er du dog elegant i dag, Valde. Skal du på pigeskud i aften. – Hm, ja, man kan jo aldrig vide, lidt kan der jo altid falde af, hvis man kigger indenfor i „White Star“, svarede han smigret. For Valde var en stor beundrer af det smukke køn, bare var beundringen aldrig gensidig, og i „White Star“ havde han aldrig været indenfor. Alligevel røg han gang på gang på de fup-stævнемøder, som de tre ryggesløse skælme tit narrede ham ud på, altid til steder, der lå pokker i vold. Når han så modfaldent vendte tilbage, rystede „Basse“ beklagende på hovedet. – Jamen, det var da skammeligt, Valde, og du var ellers så fin. Men der kan man se, piger er ikke til at stole på. Hold du dig fra dem, så skal du heller ikke betale børnepenge ... Hæh! gryntede så Valde, smigret ved tanken om, at man kunne tiltænke ham den mulighed.

Ved en lejlighed fik Valde en tjans som sandwichmand for en barber langt ude på Amager. Klemmt inde mellem to store papplader, der forkyndte forretningens billige priser og fortræffelige arbejde, skulle Valde patruljere på strækningen mellem Holmbladsgade og Knippelsbro ad det ene fortov og retur ad det andet, og han traskede troligt afsted, for Valde var skam en mand, der udførte sit arbejde samvittighedsfuldt. Men da han kom forbi Jacobsens i Torvegade, de var nu flyttet nærmere op mod Knippelsbro, kunne han ikke modstå fristelsen til at aflægge en visit, for måske, ja, det var ganske givet, gav de en kop kaffe der-

oppe.

Medens Valde drak sin kaffe og gumlede rosenbrød i sig, gav de to, „Basse“ og Grace sig i gang med at redigere teksten på de to plakater. Det havde de megen morskab af, men Valde var så helt og fuldt optaget af sine rosenbrød, at han ikke lagde mærke til den forandring, skiltet havde undergået, desuden kunne Valde ikke læse ... Så han drog af med sine to plakater inde fra hvis dyb, han ikke kunne se ret meget, og han lagde derfor ikke mærke til de mange smilende ansigter på tilbaketuren til Holmbladsgade, hvor han svingede op foran barberens vindue til inspektion.

Så fik barberen øje på ham. Han blegnede det ene øjeblik for i næste at blive hummerrød i hovedet af vrede. Han for ud og skreg – Hvad Fanden! Skal du ødelægge min forretning, din jubelidiot! Og han flåede ublidt plakaterne af den uforstående Valde og gav ham samtidig nogle drøje knubs i ryggen, så Valde måtte løbe for livet tilbage til de to træske kvindfolk i Torvegade, hvor han meddelte, at nu ville han igen aldrig, aldrig mere vise sine ben der i det hus.

Ikke underligt, at barberen var blevet helt afsindig for på skiltene stod bl.a. – Den tossede barber fra Sevilla. Fineste hakkeklipping til dyreste priser – Skallede det dobbelte og andet pjank.

Nu må man ikke lade sig forlede til at tro, at den muntre trio var onde ved Valde. De var primitive mennesker, og løjer dengang og i det christianshavnske miljø var mere grovkornede. I virkeligheden gjorde de meget godt for Valde, gav ham faktisk det hjem, som han aldrig havde haft. De interesserede sig for ham

rent menneskeligt, for at bruge et moderne udtryk – han kom dem ved. De gav ham mad, holdt delvist hans tøj, syede knapper i, men derfor kunne det godt ske, at de for sjov syede nogle knaphuller sammen for så at fnise som skoletøse, når Valde distræt knappede og knappede forgæves. Det var da også Roberts mor, der skaffede ham arbejde som en slags inkassator i Thomsens Magasiner på Torvet, et job han beholdt i flere år.

Arbejdet bestod i at gå rundt og opkræve de ugentlige eller månedlige rater for tøj, købt på afbetaling af kunder, der „glemte“ betalingsfristen. Det var han skam dygtig til. Han kunne stå og trygle med det, åh så intense øje rettet mod den glemsomme – Bare to kroner? Ikke, jamen en krone? Heller ikke. Jamen halvtreds øre har man da altid, lille frue. Det var sjældent han gik bort uden at have fået et bidrag. Det vidste Villy af erfaring, for han havde selv engang købt et pinsesnit hos Thomsen og måtte i en periode, hvor han gik og søgte hyre, afvikle med halvtreds øre om ugen af sin knebne understøttelse, som dengang var på tyve kroner om ugen, og alligevel modtog han år senere fra Thomsens en skrivelse, som indledtes med: – Til vore gode, solide kunder kan vi tilbyde. Joh, Thomsens var skam langmodige.

Men der kom mange andre fornøjelige typer hos Robert og hans forældre, særlig da Grace modtog en arv fra en broder i Amerika, der tillod hende at realisere sin drøm om en marskandiser- og antikvitetsforretning ude i Valby. Den kom senere til at omfatte salg af moderne kunst af mange, dengang ukendte

kunstnere såsom Hjort Nielsen, Eugene de Sala, han hed vist Jensen, Victor Brockdorff, Heerup og mange andre, som Villy dog ikke nåede at stifte bekendtskab med, fordi han dengang var ude at sejle og tabte forbindelsen med Robert. Af disse unge, begejstrede kunstnere, der troede på sig selv og deres kunst og senere blev navne, modtog Robert utvivlsomt den impuls, der bragte ham klarhed over hvad han, den rastløse søgende sjæl egentlig ville. Hans veje havde, inden han nåede dertil, ført ham ad mange sælsomme stier. Han havde været bud, flaskeskyller, hårdtslående, øldrikkende gut i White Star og lignende steder, værtshusmusiker, han spillede udmærket på tenorbanjo og Gud ved, hvad han ellers havde været, men aldrig var det faldet ham ind, at der slumrede en kunstner i ham, for tegne kunne han ikke, og kan det muligvis ikke den dag i dag.

År senere læste Villy i aviserne om billedhuggeren Robert Jacobsen, der var vendt hjem fra udlandet som en internationalt anerkendt kunstner samt om udstillinger af hans værker, man nu kunne se herhjemme. Det havde taget nogen tid for kritikerne på den hjemlige Olymp at se hans talent og at anerkende det – profeten i sit hjemland og alt det – men nu måtte de altså til det. For nu havde selveste Paris taget ham til sit hjerte, ikke sandt?

Villy besøgte et par af disse udstillinger, men sandt at sige, så sagde værkerne ham intet, men det lastede han alene sig selv for, en mangel på kunstnerisk forståelse, en mangel, der næppe kunne rådes bod på. Men han var glad, meget glad, på Roberts vegne over

al den virak, der blev ham til del og umådelig stolt over, at en „landsmand“, en christiansnitter, havde gjort sig gældende ude i den store verden ...

Guds røst i Dronningensgade

Også en anden dreng i Prinsessegades Skole kom senere til at skabe sig et vist navn. Han hed Svend Hasselstrøm. Han blev dog kun kendt i Danmark, og den „berømmelse“, der kom til at stå om hans navn var nok af en lidt dubiøs karakter, for i fyrrerne blev han en central figur i det vældige kompleks af sager, der fik navnet „Edderkopaffæren“, en affære om sortbørs og andre ulovligheder, den sag, der inspirerede forfatteren og maleren Hans Scherfig til hans morsomme, samfundsrevsende roman „Skorpionen“. Fra skoletiden havde Villy ingen klar erindring om denne dreng, som senere i sensationspressen blev betegnet som en „Samfundets svøbe“, „Underverdenens chef“, „Edderkoppen i sit net“, men folk fra Christianshavn, som kendte ham godt i barndommen, fortalte, at han var en god dreng, der bragte alle de penge, han tjente som mælkedreng, til sin gamle mor, som han iøvrigt hjalp på enhver måde.

Villy huskede ikke andet om ham end, at de begge to, det var vist en lørdag eftermiddag, da alle andre havde forladt skolen, sammen afsonede en svedetime i et tomt klasseværelse. Deres forseelser må have været af mindre karakter, for en sveder var i den skole den

mildeste form for afstraffelse, der ellers altid blev målt ud i så og så mange slag med spanskrøret. Læreren, der skulle se efter dem, viste sig ikke, var formodentlig gået sin vej i det fine vejr.

Svend lagde omgående hovedet på armene hen over pulten og faldt straks i søvn. Han havde jo været oppe ved firetiden op og ned ad trapper med mælk og var selvfølgelig og med rette søvning. Han kom således let og ubesværet gennem svederen, der forekom Villy uendelig lang. Der gik æoner af tid, før uret på „Frelseren“ forkyndte friheden. Svend sov endnu, da Villy forsvandt.

Udenfor på gaden var der lørdagsstille, klokken var fire, og Villy tænkte intenst på, hvilken plade han skulle stikke sin mor for at bortforklare sin lange udeblivelse.

Da hørte han pludselig en mægtig røst runge gennem de stille gader ... Først lød det som en rullende torden, der drønedede mod kirkens og husenes mure. Lidt efter begyndte det at lyde som en slags tale, uden at han dog kunne skelne ordene. Aldrig havde Villy hørt en sådan røst, den syntes at komme fra alle sider, oppe og nede, ligesom trængte ind i hans inderste og fyldte ham med gru.

Intet levende væsen ville kunne råbe så højt, så rungende, og hans nakkehår strittede som en nålepude. Nej, det var ingen menneskelig røst, kunne ikke være det. Det måtte – ja, det måtte være selve Guds røst, der nu revsede ham og hele menneskeheden for deres ugudelige vandel. Den gode Gud var sikkert blevet træt af ham Villy, som der altid kun var ballade med

og med alle menneskene, som sikkert ikke var så meget bedre end ham, når alt kom til alt ... En sætning fra bibelhistorien løb ham i minde – noget med røsten i ørkenen eller var det i en tornebusk? Ak nej, heller ikke i religion havde han været særlig flittig, og nu hævnedede det sig ... Som en hastigt rullende film så Villy for sig alle de forsyndelser og gale streger, han nu skulle stå til regnskab for ... Dette her var dommens dag, som det jo hed. Han syntes også pludseligt at kunne erindre noget om skærsilden, noget Martin og Eli, der jo var katolikker, havde fortalt ham. Den skulle være meget skrap, noget med evig ild og – Åh, kære Gud, jeg skal nok være ordentlig, helt bestemt, aldrig mere pjække den og bisse om på Fælled, ikke stjæle fra tallerkenrækken, jeg skal nok være flink til at gå i byen og til at gå ned med skraldebøtten.

I løbet af sekunder havde Villy med et maskingeværs hastighed aflagt en uhyre række løfter om bod og bedring i håb om i sidste øjeblik at afvende Guds vrede, og imens sneg han sig med skælvende knæ langs kirkegårdsgitteret, hjemefter for straks at påbegynde et helt nyt og syndefrit levned, om Vorherre bare ville levne ham tid til det.

Han lagde mærke til, at enkelte voksne også kiggede sig forundret omkring efter lyden uden dog at være grebet af den samme panik, der beherskede ham selv, men det måtte de jo om. Nu var det bare om at klare for sig selv. Fanden eller Vorherre ta' den bageste.

Under sin snigen var han nået til hjørnet af Skt Annagade og Dronningensgade og der, et lille stykke oppe ad den sidste fik han øje på en klynge af fine

herrer, et par af dem med høje hatte, der stod samlede i en halvkreds omkring en mur ind til et garagekompleks. Oppe på muren stod en mærkelig tingest. Et apparat op fra hvilket ragede en stor, sort tragt, større end en grammofontragt, men yndefuldt formet som en svanehal og ud fra denne tragt var det, at den vældige røst udgik. Og det var slet ikke Vorherres for dømmende røst, og heller ikke en grammofon, verden stod endnu og ville sikkert blive stående et godt stykke ud i fremtiden. Det var ligesom Villys mange gode forsætter bortvejredes som avner for vinden.

Nu kunne han skelne nogle af ordene, der udgik fra den sorte kæmpeblomst oppe på muren:

– Dette er Magnavox! Dette er Magnavox! Den store stemme! Magnavox den epokegørende nyhed indenfor alt, der hedder radio. Det var en af herrerne, en af dem med høj hat og med et stort fuldskæg, som talte ind i noget, kunne Villy se. Var det Stauning? Og så kom der noget om en ingeniør Valdemar Poulsen og hans medhjælper en anden ingeniør, som vist bare hed Petersen og så noget om – stolthed over at Danmark – hele verdenen, og så skrattede det mærkelige apparat, så man ikke kunne opfatte resten af ordene, men da de sluttede, råbte alle hurra tre gange.

Men det allerede sagte var nok til, at Villy nu var klar over den verdslige årsag til hans dybe rædsel for en nært forestående dommedag, en radiohøjtaler erfarede han senere, som han her så demonstreret for første gang. Han styrtede hjemad, næsten fuldt så optaget af dette nye jordiske fænomen, som han havde været det, da han, hvor dumt! havde troet at høre den

gode Gud oppe fra himlen. Men hans mor lod sig ikke smitte af hans stammende, hæsblæsende beretning. Hun bare skældte ud over, at han kom så sent hjem samt over forskelligt andet, som hun i mellemtiden havde opdaget.

Som volden var dengang

Ligesom kanalen var en væsentlig del af Christianshavn og christianitternes liv og sjæl, således var Volden det også, den sidste bl.a. fordi den var „nitternes“ bastion ud mod Amager. Imellem lå, adskilt af voldgravene et stykke ingenmandsland, der strakte sig fra Amagerport med „White Star“ etablissementet til Islands Brygge og Langebro.

Forlystelsesstedet „White Star“ var et meget folkeligt etablissement, hvor der var fire korpiger eller „lårsvingersker“ som de kaldtes, og nogle få skuespillere, der enten engang havde været noget og var gået ned eller andre, der aldrig var kommet op. Viserne, der blev foredraget fra den lillebitte scene, var, for at sige det mildt, yderst djærve, gik lige til grænsen og ikke sjældent over. De sidste var de mest yndede. Ingen finere omskrivninger her, lige på og hårdt, det var sagen.

Nogle aftener var der amatøraften. De var uhyre populære, og faldt en af de optrædende af publikum igennem med sit nummer, hylede de øldrikkende tilskuere – Frem med krogen! Frem med krogen! Så kom der ude fra kulissen en stor, forgyldt trækrog frem

og hev den uheldige ud fra scenen. Fredag og lørdag var der tit politiudrykning, når hidsige gemytter var kommet i kog. Bagved selve „White Star“ lå et lille Tivoli med et par skyde- og lykkehjulstelte, en værkbruden karrusel og en luftgynge og iøvrigt servering i det fri, når vejret tillod det.

Man bruger stadig vendingen „Den gamle Vold“, men dengang for mere end halvtreds år siden så den virkelig gammel ud. Ikke friseret og retvinklet som nu med pænt belagte grusgange, behagelige spadsrestier og ståltrådshegn, der afretter og indhegner skråningerne, hvis glatte sider bliver slået for græs med regelmæssige mellemrum. Det er nu så velordnet og pænt det hele og – en lille smule kedeligt.

Men altså dengang lå skrænterne viltert, regnvejsfurede og uregelmæssigt formede hen, hist og her endda helt ned til vandet, lysende i gule pletter og striber af ler mellem alskens ukrudt med alle slags træer voksende vildt og utæmmet, hvor de nu havde sået sig selv. Gamle krogede tjørne dominerede og udsendte i den tidlige sommer, når de blomstrede, deres bedøvende og sødlige, næsten berusende duft, men også selvsåede hylde træer og vilde rosenbuske forstod at gøre sig gældende. Ingen trimmede havegange og rabatter, kun vildsomme stier, mange trådt vilkårligt af børns fødder og endende blindt, ingen snorlige, nivellerede skrænter, kun toppe, bugter og dale, som det var en fryd at løbe op og ned ad. Larmen fra trafikken på Amager Boulevard var ikke så kraftig, nåede kun over voldgraven som en fjern, søvndyssende summen, næsten ikke til at skelne fra insekternes.

Det skal erkendes, at Volden i dag er mere værd som et af byens åndehuller, for i dag kan kvinder færdes der alene uden frygt for at blive forulempet af tvivlsomme individer. Mødre kan gå tur med deres barnevogne, unge piger til stævнемøder med unge mænd, kort sagt, pæne mennesker kan færdes der så sikkert som i andre af Københavns parker.

Volden var dengang skøn og idyllisk, romantisk, men, det være indrømmet, det var ikke altid Guds gode børn, der færdedes der. Mange uheldige elementer fra Christianshavns skumleste gader drev her dagen bort, nogle af dem nogle slemme bisser, der ofte holdt vældige drikkeorgier i det grønne og sov rusen ud i skyggen af en tjørn til aftenen faldt på, hvor det var tid at hjem søge værtshusene. Eller de sad i klynger og spillede hasard, for på en eller anden mærkelig måde, syntes de altid at have penge til begge formål.

Også andre sov deres rus ud her, nemlig spritterne, men de var gennemgående nogle skikkelige stakler, der ikke gjorde en kat fortræd, selv om de ikke netop pynkede i landskabet. De var værst mod sig selv, men relativt lykkelige, når de havde tigget sammen til en flaske kogesprit, som de så blandede med enten en sodavand eller en flaske skibsøl, og, når der rigtigt skulle dynamit i forfriskningen, en flaske „Vridbor“, navnet udledt af en billig frugtvin, der hed „Friborg“.

Spritterne sov som regel deres fattige brandert ud i „Brudesengen“, en ret stor, dyb, græsbevokset dalsænkning på den del af Volden nærmest Sofiegade og Amargegade. Sidstnævnte sted købte de hos en lille urtekræmmer deres pigtråsvand. Butikken lå lige

overfor det hus, hvor scenerne fra TVs „Rottehullet“ blev indspillet. Han må have solgt enorme mængder af „Pulimut“ den købmand.

Spritterne havde mange, sjove navne. Der var f.eks. „Peter Tremaster“, „Splitten“, „Gummi Harald“, „Klyver Jens“, „Plade Viggo“ og mange andre kæle-navne, hvis oprindelse det kunne have været sjovt at kende. Når de af dem, der boede på Sundholm, om onsdagen havde udgangstur og sluttede sig til deres endnu fri som fuglen-kammerater, var der særlig mange i „Brudesengen“.

På denne dag blev der „stemt“ usædvanlig mange dørklokker. Det vil sige sprittere ringede på og tiggede. Med rustne stemmer og osende af kogesprit fremførte de deres evige historie om, at de var stakkels arbejdsløse, hvad der jo for så vidt var rigtig nok, og om den go'e frue ikke kunne hjælpe med en skilling. Sommetider kunne de i deres forsnuskede tilstand godt ringe på flere gange samme sted. Af og til fik de lidt, men for det meste blev døren smækket i, så deres blomstrende næser var i fare for at komme i klemme. Kvarteret omkring Volden var særligt hjemsøgt.

Villys mor havde en yndlingspritter, som hun altid gav lidt, fordi han morede hende. Han så virkelig også komisk ud og var fuld af historier, han kunne bare aldrig huske dem fra gang til gang. Hvis Villys mor så for at drille spurgte ham ud om detaljer, viklede han sig ind i noget håbløst sludder, gik i stå og stirrede hjælpeløst frem for sig med et sløret, fortvivlet blik, pillede genert ved sin derangerede påklædning, til Villys mor forbarmede sig og stak ham den

sædvanlige skilling.

Så kunne man bagefter finde spritterne sovende oppe i „Brudesengen“ i en sky af kogesprit så intens, at hverken fluer eller myg turde nærme sig. Af og til forsynede drenge sig med håndfulde af småsten og skjulte bag et træ bombarderede de så de sovende. Når staklerne vågnede op bandende og sværgende over at blive vækket og udstødte vilde trusler, gik knægtene helt i skjul, til deres ofre atter lagde sig. Så begyndte drengene igen, indtil spritterne resignerede sjoskede af for at søge et andet sovested.

Åh ja, staklerne var naive og godtroende. Det kunne også ske, at et par af klyngen vågnede op og følte trang til at spæde kæferten op, men på grund af gele i benene var ude af stand til at gå efter en ny forsyning og derfor betroede en dreng deres småskillinger til at hente mere glemsel – og måske lykke – hos urtekræmmeren. Som oftest forsvandt så drengen og viste sig ikke mere. Skulle de imidlertid være heldige og finde en dreng af et mere hæderligt gemyt, blev pengene lige så tit stjålet fra ham af en større dreng, som havde overværet transaktionen.

Blev nogle af spritterne overraskede af aftenen og natten og ikke kunne nå tilbage til Sundholm inden portene derude blev lukket, søgte de ly i bladkassen, hvor de sov til næste morgen. Bladkassen var en slags cementgrube i jorden, hvori blade og affald fra legepladsen blev fejet ned til senere fjernelse. Den var forsynet med lemme og en lås, men hvis det drejede sig om „pæne“ sprittere, som opsynsmanden kendte, så „glemte“ han ved fyraften at sætte låsen for. Om

morgenen stod de sølle skrog op af graven, hudrende og frysende af kulde og tømmermænd og sjoskede ud til Sundholm til en ny uges slid bag trillebøren, for det var skam ikke noget feriested derude. Herreje, hvor så de ud! Storm P. kan meget vel have fundet inspiration til nogle af sine morsomste vagabondfigurer blandt dem.

... Volden var dog ikke udelukkende spritteres og bissers domæne, det var navnlig børnenes, og Villy mindes ikke at have hørt om nogen, der led overlast fra de voksnes side, sprittere eller bisser. Her i voldgraven blev om foråret de hjemmelavede skibe søsatte. Nogle kuldsejlede ynkeligt i starten, forkert konstruktion, andre forsvandt til fremmede lande, d.v.s. helt over til „Kaninøen“, hvorfra det var håbløst at bjærge dem, kun enkelte overlevede flere ture. „Kaninøen“ hed den lille ø eller holm smukt bevokset, der lå i den østligste voldgrav, og som tilhørte Bådsmandsstræde Kaserne. Her havde officerer fra kasernen små haver med lysthuse, men om sommeren var det håbløst at komme over til denne spændende ø. Om vinteren derimod lod det sig gøre. Ganske vist blev der af soldater fra kasernen, såsnart isen dækkede voldgraven, slået pæle med pigtrådshegn midt i voldgraven udenom øen, men det kunne forceres, og blev det. Hvordan øen havde fået sit navn, forstod drengene ikke, for de så aldrig mindste spor af kaniner derovre.

Under sådan et vinterbesøg var der en dreng, vistnok fra Burmeistergade, der i et lysthus fandt det meste af en flaske portvin og drak det ... Han blev først fundet langt ud på natten efter, at forældrene havde

alarmeret politiet, som afhørte en række drenge i kvarteret. En af dem kunne fortælle, at den forsvundne havde været med ovre på Kaninøen om eftermiddagen. Og der fandt man ham helt stiv og blåfrossen, og han måtte en tur på hospitalet, men dagen efter fejlede han ikke noget, han var endda i skole.

... Ude midt i den vestlige voldgrav, den nærmest Langebro, lå vandcyklerne, to stykker fortøjet med en lang kæde med hængelås ind til land, når 'de ikke var i brug, men ellers var de beregnet til udlejning. De bestod af to pontoner med et cykelstel i midten og et par små skovlhjul i siderne. Trods de skærme, de var forsynet med, blev de vandcyklende altid oversprøjtet fra fødder til knæ. Alligevel var de meget populære om sommeren.

Martins og Elis storebror Eilif, der var bagersvend, tog en gang Villy med på en sådan tur. Det måtte man godt, blot passageren ikke var fyldt tolv år, og det var de selvsagt aldrig trods højde og drøjde. Den dag var kun den ene vandcykel i brug, den anden var til reparation, så køen af ventende var dobbelt så lang som ellers. Men omsider kom de da afsted, Villy stående på pontonerne med skrævende ben, og Eilif trampende i pedalerne så vandet sprøjtede højt op. Det var vældigt skægt indtil midt ude i voldgraven, at kæden knækkede. Det skete lige da udlejningsmanden piftede i sin fløjte for at kalde dem ind.

Nå, Eilif havde ikke særlig travlt med at komme ind, og Villy heller ikke, for der var jo dejligt ude på det stille solbeskinnede vand, og han havde jo dagen for sig, så de lod udlejeren pifte. Bag ham kunne de

skelne køen, der ikke var blevet mindre i mellemtiden. En gang imellem tjattede de lidt med hænderne i vandet som for at vise dem inde på bredden, deres gode vilje til at komme i land. Tilsidst nærmest drev de i land med strømmen. Udlejeren var rasende. De havde været næsten en time for længe ude, og den krævede han betaling for. Men Eilif manglede sandelig heller ikke kæft, den stod fuldt ud mål med udlejersens – Sådan en gammel, værkbruden jernseng af en vandcykel, der brød sammen, bare man pissede på den. Så gav udlejeren sig fanden på, at Eilif ikke fik sit lommeur, som han havde sat i pant, før han betalte den time.

– Hah, han Eilif skulle nok få sit ur igen, og så ville han stramme ur og kæde om halsen på udlejeren, det gamle drukne svin, til hans dumme øjne stod ham langt ud af hovedet, og så kunne han forøvrigt rende ham noget så grusomt.

Udlejersens svarsalve var slet ikke ilde, og et pænt opløb begyndte at samle sig om de to. Dengang havde folk altid tid til et godt opløb, ikke som nu, hvor folk går forbi med dette – endelig-ikke-blande-sig-udtryk i ansigtet. Ah, dette var herligt, det bedste Villy havde oplevet den dag. Han begyndte at pippe med og konstaterede glad de mange vildt viftende næver i luften, der forkyndte, at nu gik man ligestraks over til slående argumenter. Det begyndte at ligne et sydlandsk gedefærd.

Han blev ikke skuffet, der blev virkelig udvekslet drøje hug blot ikke mellem Eilif og udlejeren, men mellem to af tilskuerne, der var henholdsvis for og imod udleveringen af uret. Så kom der en patruljeren-

de betjent til, stor som et fjæld. Han var helt upartisk til at begynde med, for de to kombattanter fik lige mange knubs, og derefter afgjorde den „bredbenede“, betegnelsen dengang for politibetjente, at Eilif skulle have sit ur igen, for han kunne jo ikke gøre for, at kæden var knækket.

Så først faldt der ro over sceneriet, d.v.s. Eilif tilbragte endnu en rum tid med oppe fra gadens rækværk at fremsætte svidende bemærkninger til udlejeren om hans udseende og åndelige habitus, begge dele af en meget ringe beskaffenhed. Heller ikke den stakkels mands familie gik ram forbi, skønt Eilif ikke kendte spor til den. Der var injurier nok til en snes sagsanlæg. Joh, Eilif havde skam også haft en god dag.

... Fra voldgraven med vandcyklerne gik der under gaden mellem Akciseboden og Ravelinen en rund cementseret tunnel over til den anden voldgrav, den østre. Den var der for at regulere vandstanden mellem de to voldgrave og havnen og i den anden ende Øresund, muligvis også for at forny vandet i voldgravene. Den var godt en meter i diameter og, hvis man bøjede hovedet, passabel, når man soppede, og det altså ikke var højvande. I almindelighed nåede vandet kun til knæene. Lys kom ind fra begge ender af tunnelen og fortonede sig gradvist indefter til et næsten totalt mørke for atter at tage til ved udgangene.

Det var meget spændende at soppe her og det føltes næsten som kærtegn at mærke de grønne tangklatter glide forbi mod benene, men man skulle gå yderst varsomt, for bunden var glat og slimet. Med mellemrum hørtes en rullende, buldrende torden dernede fra spor-

vogne der kørte på gaden ovenover. Hvis man ikke var flere sammen, var det nu ligegodt lidt uhyggeligt, for sæt nu, gaden brasede sammen og man fik en linie-2 i skallen?

Herinde kunne man også fange hundestejler, og når man råbte højt, rullede ekkoet igennem det store rør og videre ud til de to voldgrave, som råbt gennem en gigantisk højttaler. Men så druknede en lille pige fra Amagergade derinde, og kort efter ulykken blev der sat et gitter for begge ender af tunnelen, og så var det slut med den fornøjelse.

... Der var altid noget at opleve på Volden. Der var f.eks. „Solskinssangerne“. Det var en halv snes mennesker, hver med sit musikinstrument, som om sommeren samledes deroppe for at synge og spille kristelige sange. Men det var skam muntre sange, og de blev foredraget med megen appel, fornøjeligt at høre på. Der var nu den: „Slip det glade solskin ind. Slip det glade solskin ind. Vil du ha det herligt, når det er besværligt, luk det glade solskin ind“ – og – „Han spreder skyerne, Jesus vor frelser alting formår“ – og – „Ro sømand, ro sømand frejdigt mod land“ – og så kom der noget om – „sikker er redningsbåden, frelses du kan, slip det gamle, skøre vrag og styr imod land“, og mange andre sange.

Lederen var en stor, tyk, gemytlig mand. Han var indehaver af en musikforretning vistnok på Nørrebro, og man sagde, at han og hans solskinssangere tog rundt til syge og fattige og på alderdomshjem og spillede og sang for beboerne. Men der er jo intet så smukt og uegennyttigt uden, at der altid findes personer til at

kaste smuds på det. En voksen dagdriver med et „skod“ vippende i en surt nedtrukken mundvig, betroede med et hånligt fnys Villy, at ham den gamle dér var en rigtig fidusmager. Han havde bare startet foreningen for at sælge musikinstrumenter til medlemmerne. Nå, Villy kunne alligevel godt lide den joviale, tykke mand og tvivlede på de påståede egoistiske motiver. Og hvad så, om det var sådan. Musikken lød vel lige godt for de gamle og syge og hvem der ellers nød godt af den. Desuden havde den tykke mand sådan en flot med perlemor indlagt tenorbanjo, der glimtede i solen, og han spillede knagende godt. En sådan mand kunne man tilgive alt.

Frelsens Hærs lokale afdeling på Christianshavn var iøvrigt heller ikke ringe, hvad sang og musik angik som f.eks. når de spillede „Kristi stridsmænd, ser I mærket?“ Og bom, bom, bommelom på stortrommen. Det var dramatisk, når de med vajende faner kom marcherende gennem Torvegade til møde på Volden. Villy huskede engang fra et sådant møde, at en frelseløjtnant forkyndte, at nu ville oberst den og den sige nogle ord.

Villy havde en ganske bestemt mening om, hvordan en oberst skulle se ud – stor, kraftig og bringebred og med et martialske overskæg, og han blev derfor meget forbavset og lidt skuffet ved at se, at obersten var en lillebitte, spinkel og noget skrutrygget morlil med hvidt hår og små, røde alderdomsrindende øjne. Hun kunne ikke engang have været bedstemor til den oberst Villy kendte fra kasernen.

... Og så var der St. Bededagsaftenerne også med

musik og taler og boder med te og varme hveder, og der var politiske møder også med musik til indledning og i midten og til afslutning, vel sagtens for at få fraserne til at glide lettere ned. Når musikstykket var forbi, blev fanerne stillet op ad et træ, og medens taleren så talte og gestikulerede, tog musikerne de stive hatte af, tørrede sveden af panden og dykkede ned i den medbragte ølkasse. Jo, der skete altid noget på Volden.

... Ja, selv om aftenen, når mørket faldt på, og tjørnene udsendte deres bedøvende duft, så tilhørte Volden Gud Amor og alle de elskende par. Der blev hvisket og tisket fra næsten hver eneste bænk. Pigestemmer, som dydsiret sagde – Nej, nej, la' nu være ... og dybe, dæmpede, overtalende mandsstemmer, der argumenterede, bønfuldt og svor evig troskab og forlovelsesringe. Hård trampen og sporer, der klirrede, forkyndte, at her søgte en trænsoldat en ledig bænk til sig og pigen, og en ny hvisken og mumlen føjedes til de øvrige, og pigen måtte helst ikke være for længe om at overgive sig, for krigerne skulle være tilbage på kaserne klokken halv elleve. Der blev gjort kur på alle landets dialekter, sjællandsk, fynsk eller jysk. Soldaterne vekslede fra år til år, men pigerne var stort set de samme, små tjenestepiger eller fabrikspiger, der havde det omvendt af Napoleons garde – de overgav sig ustandseligt, men levede videre i bedste behold.

... Drengene forsøgte tit i mørket at snige sig tæt ind på de elskende for at få deres nysgerrighed med hensyn til „det“ tilfredsstillet, men de så sjældent noget og ikke ret meget, for der var jo det, at blev man på-

grebet som „spaner“, d.v.s. lurer, så vankede der. Disse trænsoldater var landboudom med hårde, barkede næver, og de slog hårdt. Villy havde heldigvis for ham selv ikke prøvet det, men han og et par kammerater havde overværet, da en „Spaner“, oven i købet en voksen mand, blev taget i krebsen. Han var formentlig i sin iver kommet for tæt på, og så sad han i saksen. Du milde, hvor han skreg! Soldaten var ustyrlig rasende. Han slog og slog, til manden sank sammen som en hulkende bylt, og soldatens pige måtte lægge sig imellem. De hørte hende råbe: Hold dog op, hold dog op, du slår ham jo ihjel! Så gik soldaten og pigen, og drengene så, hvordan manden langsomt og stønnende kom på benene og nærmest kravlede afsted op mod Torvegade.

... Dette skete næsten lige ud for Lille Mølle, den smukke, gamle Møllebygning, hvor maleren professor Oscar Mathisen boede, og en mere idyllisk bolig kunne næppe tænkes. Villy syntes, det måtte være spændende at bo i en sådan mølle, selvom den ikke længere var udstyret med vinger. Professorens mølle var stor, og murene svære omtrent som i en middelalderlig fæstning. I den ville man sagtens, mente han, kunne udholde en lang belejring, hvis man altså havde vand og mad nok derinde. Måske havde møllen stået der allerede dengang ham svenskekongen gik over isen i Øresund og ville indtage København.

Det havde længe været hans største ønske at se, hvordan møllen så ud indvendigt, og en dag da han og en kammerat, mon ikke det har været Robert? havde stået udenfor i lang tid og drøftet, hvordan de ville

indrette møllen, hvis den var deres, fik han sit ønske opfyldt.

Ud kom professoren, en pæn, statelig mand med hvidt fuldskæg, stiv, grå hat, knæbenklæder og sportsstrømper, med sin kone. Han skulle åbenbart gå, og hun var fulgt med ud for at vinke farvel ... Så kom hun i snak med de to drenge og var vældig rar. De spurgte og spurgte hende ud om møllen, og tilsidst inviterede hun dem indenfor. Det var nemmere, sagde hun, end at besvare de mange spørgsmål.

Og der var meget at se, det var rent ud sagt et vidunderligt hus med dets kantede vægge, med de svære pommerske bjælker under lofterne og de mange forunderlige trapper, der førte op til møllens øverste etager. Og overalt var der malerier helt op til første sal, hvor professoren havde sit atelier. Også her var der mange malerier, næsten allesammen i blindrammer, nogle kun halvfærdige andre kun lige påbegyndt. Rammer og pensler og tuber med maling lå overalt, og der var en vidunderlig duft af farver og terpentiner. Alle billederne fik de lov til at bese, og damen syntes at more sig over deres kommentarer og sagde ved en lejlighed – Det skal jeg huske at fortælle min mand. Det var navnlig billederne fra det miljø, som de kendte, Christianshavn med motiver fra Volden og kanalen med skibe, der optog dem. Så spurgte professorinden dem om, hvilke billeder, de syntes bedst om. De måtte vælge tre ialt. Det gjorde de så, alle tre var motiver fra Christianshavn, og hun sagde, det ville glæde hendes mand, for det var billeder, han selv satte stor pris på.

Så trakterede hun dem med saftevand og nogle vanilliekranse, de fik endda lov til at stikke nogle i lommen, og så sagde de tak for i dag. Efter det hilste de altid pænt på professoren, når de mødte ham på Volden eller på gaden. Han så hvergang lidt desorienteret ud, men han hilste da altid igen. Og sjov var det, at de nu kunne fortælle kammeraterne, hvordan der så ud inde i møllen.

Til kamp mod Pólakkerne

... Fra „White Star“ gik ingenmandsgrænsen videre langs Enveloppevej, der ud mod voldgraven var kranset af en række gamle krogede træer, langs Amager Boulevard og op til Langebro, der dengang var en svingbro, som drejede rundt om en akse midt i broløbet. Det var en stor forlystelse for den tids drenge, ja, for den sags skyld også for mange voksne mennesker at blive stående på broen, når den svingede for at give passage for et skib. Når skibet så var igennem, befandt man sig ovre på bysiden, og havde man god tid, blev man stående i den ende, til det næste skib skulle igennem, og så var man tilbage på Amagersiden. Men en dag gik det galt. En dreng blev dræbt eller livsfarligt kvæstet, da han for tidligt ville springe i land. Så blev der også sat en stopper for den leg.

Bagved lå så Islands Brygge som en enklave for sig selv, for bryggedrengene ligesom en lille stat klemt inde mellem to større, og den fik selvfølgelig aldrig lov

til at forblive neutral, når „nitterne“ og „amar’kanerne“ slogedes, havde måske heller ikke lyst til det, for der var skam mange skrappe drenge blandt dem. Men de kunne aldrig rigtigt gøre op med sig selv, hvilken side de sympatiserede med. Nogle hældede til Amager, andre til Christianshavn, så det var et mærkeligt splittet folkefærd.

Disse kampe opstod altid om foråret. Ingen af parterne ville bagefter være i stand til at redegøre for årsagen, måske var der intet andet motiv end foråret, der gærede i alt og alle og skulle have udløsning. Der var aldrig tale om nogen egentlig sejrende part eller om afgjort slagte, kun om – At nu skulle de altså have nogen på tæven. Og det fik de, begge parter. Efter en stor forårsoffensiv ebbede det hele ud i nogle mindre træfninger for tilsidst helt at uddø, og så var *det* forår etableret.

... Men inden hovedslaget udspillede, havde der først været nogle mindre, lokale træfninger og opvarmingskampe indenfor selve Christianshavn. Heller ikke her var der nogen årsag eller noget motiv at få øje på, men på grænsen mellem vinteren og det spæde forår, i reglen omkring midten af februar, lød råbet i gaden – Til kamp mod pólakkerne! Udtalt med tryk på første stavelse. Disse pólakker boede i nogle fattige, male- riske, men stærkt forfaldne rønner i Skt. Annagade, og nogle af børnene var måske afkom af polske indflyttere, andre børn af jøder, begge kategorier skyllet herop af dønningerne fra første verdenskrig. Der var adskillige skræddere, skomagere og andre små håndværksfolk imellem dem og små forretningsdrivende.

De passede sig selv, levede stille og fredeligt og ønskede sikkert heller ikke andet, men deres børn var jo unægteligt noget anderledes end børnene i de tilstødende gader, mange af dem mørkøjede, sortkrøllede, nogle med svagt mandelformede øjne og med navne, der klang fremmedartede i danske øren, og derfor skulle de en gang om året kanøfles.

Det må imidlertid siges, at skønt de var underlegne i antal, så forsvarede de sig med en indædt forbitrelse og med stort mod, stærkt opmuntrede af deres barmsvære mødre, der fra små vinduer, hvis knuste ruder ofte var erstattet med papstykker eller avispapir, skingrede opmuntrende, opildnende ord på et mærkeligt sprog til deres afkom. Nogle af disse djærve kvinder, der gennemgående var godt i stand og med guldsmykker i det sorte, krusede hår, havde også af og til ganske betragtelige mustacher. Når deres drenge kæmpede med en sådan desperat vildskab, hang det måske sammen med, at de, eller i hvert fald deres forældre, stadig bar på mindet om forfølgelser og pogromer i deres oprindelige hjemland. De kæmpede, som om selve deres liv stod på spil, der var ikke hos dem blot tale om forårsfornemmelser, der skulle have udløsning. Nej, ikke sjældent flød der blod, for der blev kæmpet med stokke, sten og pakkassebrædder, fra hvilke man end ikke havde fjernet de rustne søm.

Derfor måtte invasionshæren som oftest tilkalde forstærkninger fra andre gader – Til hjælp Amagergade! Til hjælp Prinsessegade! lød det, og var situationen helt desperat, blev der pr. stafet rekvireret assistance helt fra Andreas Bjørnsgade og Burmeistergade. For

danskerne var det ikke noget ærefuldt felttog.

Ved én lejlighed havde en af pólakdrengene bevæbnet sig med et strygejern bundet i en snor, og dette frygtelige våben svingede han hvirvlende rundt og rundt og tvang fjenderne til at retirere og nøjes med på afstand at angribe eller forsvare sig med stenkast. Så enten mistede han taget i snoren eller, den knækkede, men strygejernet hvirvlede gennem luften og strejfede en dreng, der styrtede om på gaden.

Øjeblikkeligt holdt de stridende parter inde og kiggede forfærdet på den ramte, der lå stille og blødte fra det ene øre, og som ved et trylleslag blev alle vinduer lukket fast i. De sorthårede mødres skingre skrig forstummede, og man anede kun lige deres ansigter, der bag gardiner spejdede ned på gaden. De lukkede vinduer udtrykte tydeligt – Vi har intet set, intet hørt, ved intet.

Men så rørte drengen lidt på sig, kom møjsommeligt op i siddende stilling, tog sig til øret og stirrede måbende på sin blodige hånd. Et lettelsens suk lød fra begge de stridende parters lejre – han var altså ikke død, og så stormede de atter frem, medens et par kammerater tog sig af den sårede og førte ham udenfor kampzonen. Men det var ligesom håndgemængtet havde nået klimaks, gejsten forlod de kæmpende, og skærmydslen opløstes i grove, men uskadelige skældsord og trusler om, at næste gang, man mødtes så ... Ja, så var kampen forbi for det år. Når så det store opgør med Amar'kanerne kom, kunne man godt regne med, at ikke så få af pólakkerne deltog – på den rigtige side altså, for trods al fremmedartethed følte de sig allige-

vel som „nittere“. Og nu var tiden inde til at tænke på Fastelavn.

Fastelavn er mit navn

... For alle „nitterne“ og i huset, hvor Martin, Eli og Villy samt alle de andre boede, betød dagene forud for Fastelavns mandag stor travlhed med forberedelser med at kreere kostumer og masker og udvælgelse af de sange, de ville divertere med i gårdene. Indianer- og cowboydragter var out, de var for banale, kun for de mindste og dem uden fantasi. De tre gik mere ind for det klovnagtige groteske, des større udsigt var der til at få godt med skillinger i bøssen, og det var ikke det mindst vigtige.

Martin havde udstyret sig med et gammelt kjolesæt og en høj hat, som han havde kapret, Gud ved hvorfra, måske stjålet på et pulterkammer. Dertil havde han anlagt sig en dyne af et fuldskæg fremstillet af optrevlet værk, så han frembød stor lighed med en derangeret landsbydegn eller en Storm P. vagabond. Hans rolle under deres tourne var nærmest at opsamle de penge, der måtte blive kastet ned, sandelig ikke noget ubetydeligt job, for han skulle være lynhurtig og rap i kæften, at ikke andre og større konkurrenter skulle negle byttet.

Villy havde udstyret sig med en af sin mors gamle nederdele samt en kirsebærrød bluse, som han havde udstoppet foran, så der fremkom en barm, der, om den

havde været rigtig, ville have fået ham til at styrte på næsen ved sin vægt. Den førte en urolig tilværelse derinde under bluselivet, uafledeligt måtte han skubbe den på plads snart nedefra og opefter snart fra siderne og frem. Desuden havde han en flosset stråhat samt et par gamle grå og sorte damestøvler med knapper i siden fra omkring århundredskiftet. Men det fornemste ved udstyret var en formidabel papnæse, et sandt forbjerg, som han længe havde sparet sammen til. Ud fra tidligere års erfaringer var han imidlertid klar over, at et sådant klenodie ville frembyde en altfor stor fristelse for de bisser, der ved fastelavn drog rundt og slog papnæser flade med ordene – Er der klang i paptuj'en, brormand? og sådan en brækket tud var ikke til at rette op igen.

Men det år mente han nu at have fundet på noget til at imødegå disse angreb og samtidig tilføje næseknuserne følelig smerte. Såsnart han havde købt den attræede tud, under hvilken et afskyeligt rødt skæg tittede frem, stoppede han den fast ud med halvvdåd avispapir, så hårdt det var ham muligt uden at beskadige myreslugersnabelen, hvorefter han tørrede den på kakkelovnen. Da den var tør, var den blevet til en papmachemasse, så hård som en sten. Nu kunne de bare komme, forkyndte han stolt for de andre, de slår bare deres egne næver i stykker.

Villy skulle, akkompagneret af lille Eli, synge. Eli havde et kostume, nogle altfor store overalls, der fik ham til at ligne Jackie Coogan, den populære drenge-skuespiller, som var med i mange Chaplinfilm. Ligheden understregedes, dog uden at være tilstræbt, af en

stor, ternet kasket, der hang ned over hans lille ansigt. Han så rørende ud og med sin musikalske færdighed på mundharmonikaen, var han trioens største aktiv, når det gjaldt om at få „kællingerne“ til at ryste op med janterne. Villy kunne mange sange såsom: „Der er lys i lygten, lille mor“. „Nu piber alle fløjter“, „Kongsdalvisen“ en meget bedrøvelig vise om en ung mand, der kommer til søs, lever vildt og pådrager sig en grimme, grimme sygdom ved omgangen med de „sminkede piger“ og ender med at dø under frygtelige smerter på et fremmed hospital langt borte fra hjemmet, bittert angrende sit lastefulde liv. Og der var visen om „Den svenske konstabel fra Sverige“ og „På Samsø var en pige“ og „Hjalmar og Hulda“ og „Adolf var af stand velbåren“ og „Hils fra mig derhjemme“, som var helt ny og mange andre, og lille Eli kunne spille dem alle.

De havde opdaget, at de rigtigt snot-sentimentale viser, var dem, der gav mest i bøssen, og derfor afstod de fra de gængse fastelavnssange som „Mallebrok er død i krigen“. Dem gad folk ikke høre. De mere mun-tre sange var imidlertid gode på værtshusene, når altså indehaveren gav dem lov til at synge. De halvfulde mænd var som oftest flotte med honoraret, og de helt fulde var tit så langt ude, at de kunne finde på at sige: Her min dreng, har du til en bajer. Joh, de kunne godt tjene en pæn skilling på en sådan fastelavns mandag. Foruden at synge skulle Villy også holde øje med Martin, at han ikke i distraktion stak nogle af pengene indenfor kjoleskøderne, det duede lille Eli ikke til, han var helt optaget af sine musikpræstationer. Martin

blev aldrig flov, når han blev afsløret, men lagde resigneret pengene, eller i hvert fald de fleste af dem, ned i bøssen.

... Det blev en meget indbringende Fastelavn. Da de fleste gårde og værtshuse på Christianshavn var besøgt, og de voksne var begyndt at blive fedtede med deres bidrag, havde de fået et udbytte, der svarede til, at de alle tre kunne komme i „Loppen“, den lokale biograf, tre gange. Hvad Martin så havde tryllet udenfor hovedstolen, ville det være omsonst at kræve ham til regnskab for. De fattigste gårde havde givet mest, dog et fornemt sted i Strandgade, hvor et verdenskendt tandpastafirma havde kontorer, fik de et uhyre flot bidrag, men så måtte de skam også ind til chefen, der opholdt sig i et pompøst kontor. Han var en stor, tyk mand, og han sagde gennem en sky af cigarrøg noget til dem på et fremmed sprog og grinede, så hans stærkt røde teint gik over i det lilla.

Alle kontordamerne dånedede over lille Eli og var ved at kramme ham ihjel – Er han ikke bedårende, den lille? Eli fandt sig gudhengivent i omfavnelserne „Kællinger er jo tossede“, og der var jo desuden forretningen at tage hensyn til. Så fik de en masse reklametuber med tandcreme og pålæg om at bruge det til de „små bisser“, og det gjorde de skam også i de efterfølgende dage, sådan da, for de spiste det som bolcher, det smagte af pebermynte, for sandt at sige ejede ingen af dem en tandbørste, eller de havde smidt den væk eller gemt den, brugte den i hvert fald aldrig.

Så selv om det havde været en kold og blæsende dag, var Martin godt tilfreds med udbyttet og udtalte

sig rosende om Elis og Villys optræden. Men de to var midt i det hele lidt kede af det, for Eli havde spillet så ihærdigt, at han var helt hudløs i mundvigene, og desuden var der opstået et par falske toner i mumlegøgen på grund af overbelastningen. Villy, fordi der ikke, til trods for, at han hele dagen havde viftet udfordrende med papgynteren havde vist sig en eneste af de marodører, der slog papnæser ud af facon.

Ikke før de næsten havde nået huset i Overgaden og Villy med fryd så frem til det øjeblik, hvor han kunne smide damestøvlerne, der gnavede infamt på hælene, da dukkede ikke færre end tre af den slags fyre frem. Villy kendte den ene af dem fra året i forvejen og stablede sig udfordrende i vejen, så næsevandalerne ikke kunne undgå at se ham og hans Kap Horn.

Den samme som året i forvejen havde „aflivet“ et utal af papnæser nærmede sig henrykt med de rituelle ord: Nå, brormand, ska vi se om at der er klang i paptuj'en i år? Han rettede et veloplagt slag mod gigantprotesen, som sikkert ville blive den største skalp i hans bælte det år. Villy havde ikke regnet med den virkning dette dommedagsslag skulle få, da han pansrede sin paptud så hårdt. Han havde blot tænkt at beskæmme fjenden, hvad der for så vidt også skete, for den anden skreg: Av for helvede! Men samtidig sortnede det for Villys øjne, for den hårdt stoppede tud ramte hans egen, som var den af sten.

Da han så den anden danse rundt som en dervish af smerte, måtte det anses for uundgåeligt, at han i tilgift ville få en gevaldig røvfuld. Man generede ikke

ustraffet drenge, der var større end en selv. Men så hørte han et forundret udråb:

– Novra, vil du se der, Kresjan, paptujen bløjer sgu! Og det forholdt sig skam rigtigt nok. Blodet vældede ud af Villys ansigtsprydelse og farvede hans bedrøvelige skæg endnu mere rødt. De tre næsevandaler forlod grinende stedet. Dermed sluttede denne fastelavns mandag.

Cowboyfilm i „Loppen”

Udbyttet af deres tourne dække som nævnt fint tre til fire ture i „Loppen“, så de behøvede altså ikke være så artige igen et betragteligt stykke tid, selvom de for et syns skyld alligevel tiggede derhjemme til „Loppen“s forestillinger for ikke at komme ud af vanen. Fik man skillingerne, var det jo udmærket, hvis ikke kunne man klare sig en rum stykke tid. Tre uger var dengang en evighed, og så kunne man jo altid forbedre sig når de var gået.

Wildersgades Kino, „Loppen“ kaldet så på grund af de livlige smådyr man kunne hente med hjem derfra, var et lille snusket hul af en biograf. Men det tænkte drengene ikke over, det var sjældent de kom over broerne ind til byen, så de kunne anstille sammenligninger med de mere fine derinde. Men „Loppen“ var også fuldt tilfredsstillende for dem. Den opfyldte deres behov fra dramatik og spænding og muntre løjer, og dette behov kunne de hver søndag eftermiddag få tilfredsstillet for beskedne femogtredive øre

for de tre forreste rækker. Pengene fremkom ved utalige løfter om god opførsel i den kommende uge, sjældent som belønning for den forgangne, eller de blev fremskaffet ved salg af effekter hos „Jerngummibenogkludeflasker“, eller ved direkte rapserier i tallerkenrækken eller endelig ved tiggeri hos voksne i Torvegade et par timer før forestillingen – Undskyld hr., men jeg skal i biografen, jeg mangler bare lige fem øre. Femørerne hang imidlertid ikke løst hos folk dengang, så det kunne godt blive en besværlig affære at få pengene kradset hjem.

Spændingen og dramatikken blev leveret af den tids drengedoler, cowboys var de foretrukne, komikken og humoren leverede Chaplin, senere Gøg og Gokke, Fyr-tårnet og Bivognen, Fatty og endnu senere Buster Keaton. Men uanset hvem og hvilken en genre, et mere taknemligt publikum end „Loppen“s har disse hedenfarne aktører aldrig haft ... Men lad en sådan søndag eftermiddags forestilling belyse stemningen ved de fleste.

Af deres barndoms helte husker Villy i dag kun én med større tydelighed. Til gengæld står han meget levende for ham som ingen senere cowboyhelt, Tom Mix iberegnet, for han mærkede bogstaveligt Villy for livet.

William S. Hart hed han, af drengene kaldet William Sart, uden at man dog må lægge noget vegt og umandigt i denne sammentrækning. Tværtimod var William S. Hart indbegrebet af alt mod og mandighed, den ædle, den uovervindelige, den tavse, stærke mand. Og tavs var han ifølge sagens natur nødt til at

være, for det var i stumfilmens dage, men man kunne af hans få mundbevægelser på lærredet alligevel se, at han ikke var meget talende. De få ord, der mimisk undslap ham, virkede som var hans mund en stålsaks, der klippede dem over. Teksterne på lærredet var af forståelige grunde afkortet det mest mulige.

Denne søndag eftermiddag var de fire fra huset i Overgaden, der stilede mod „Loppen“, hver med sine femogtredive øre knuget i hånden, for bukselommers tæthed var ikke altid til at stole på. Det var Martin, lille Eli, Villy og Malle ågerkarlen. Ingen havde inviteret ham, han klistrede sig bare på.

Allerede oppe i Torvegade kunne de se de farvehidsige plakater lyse fra „Loppen“s facade som giftige valmuer i den skiddengrå gade. Titlen lovede godt – „Revolverrøg i Colorado“. Martin og Villy var egentlig ikke meget for at have lille Eli med, for han kunne endnu ikke læse teksterne, men forstyrrede dem ideligt med sit – Hvad står der nu, Martin? og når storebror ikke gad svare – Hvad siger han nu, Villy? Men lille Eli var af brødrenes mor blevet tvangsindlagt, og egentlig ville det jo også være synd at snyde ham, når selveste William Sart var på plakaten. Udenfor biografen begyndte han med det samme: Hvad hedder det Martin? Revolverrøg i Coloradó, svarede Martin med tryk på sidste stavelse. Novra, det er nok godt! hviskede lille Eli saligt ...

Og det var det skam også for dem og hele salens ungdommelige publikum af skoledrenge, bybude, lærere og mælkedrenge. Det var det årtusinder gamle eventyr om ridderen, dragen og den skønne prinsesse

og samtidig et pust ude fra den store verden, fra cowboyland, hvor der var bjerge og endeløse prærier, og hvor man kunne skyde med revolvere af hjertens lyst.

Udenfor var nogle drenge allerede i vildt slagsmål, ikke for alvor, men sådan virkede William S. Hart altid på drenge. Så endelig slap de ind kæmpende vildt med arme og ben for at sikre sig en plads på den bageste af de tre forreste rækker, der var forbeholdt dem, der kun havde femogtredive øre. I denne kamp udmærkede Martin sig altid, fik dem bjærget ud af den sydende malstrøm, hvor de blev hvirvlet rundt som stumper af vraggods, og på tredje række sank de hen i tyggegumignaskende forventning.

Skyderiet begyndte med det samme. Det vil sige fra tilskuerpladserne, hvorfra mælkedrenge, bybude og læredrenge gav sig til at bombardere pianistinden, en ældre, gråhåret dame, med tyggede papirkugler. Hendes nakke var kun ufuldkomment dækket af et grønt gardin og – blald, blald! sagde det, når en fuldtræffer gik ind. Dette bombardement fortsatte indtil forestillingen begyndte, under pauserne og, når pianistinden under de vilde ride- og kampscener oppe på lærredet var for længe om at slå over i en mere inciterende musik – Lad os så få noget dundermusik, luft under sutterne, moster! blev der hylet eller – Spark til jammerkassen! Først når hun anslog betydeligt mere ildfulde toner, holdt skyderiet inde. Denne eftermiddag var hun imidlertid i fin form, og klaverets levetid blev sikkert forkortet med flere år.

Stykket vekslede med vilde ridt over prærien og gennem bjerge. Drabelige kampe mellem helt og skurk,

den aldrig endende kamp mellem det gode og det onde. Øjnene sved i den tætte tobakståge, åndedrættet blev kort og stakåndet. Fingrene klæbede og knugede om et stykke uænsset pebermyntechokolade. Handlingen holdt dem tryllebundne.

Det var helten, den mandige William Sart med de smalle sammenknebne øjne og skurken med det viltre, sorte skæg. Pigebarnet, heltinden med guldhåret, betød intet for drengene. Hun var nærmest irriterende, som når hun f.eks. stod trykket skælvende op i en krog af bjælkehuset og med dumme, vidtopspilede øjne fulgte kampen mellem de to, der sloges, så hytten rystede. Af hendes mimik fremgik det, at hun bare stod og sagde oh! oh! uden at foretage sig noget nyttigt. Fuldstændig overflødig i stykket eftersom hun aldrig reagerede på salens tilråb – Ryggen, pas på ryggen Villiam! når skurken angreb på en særlig lumsk måde.

Ærlig talt, de forstod ikke, at helten gad ofre tid på sådan en pjattet tøs, men de tilgav ham trods alt denne uforståelige svaghed, når den altså bare ikke varede for længe, og således afkortede de spændende kampscener. Men noget skulle de vel have at slås om, William og skurken. Nå, det må siges at William i reglen var prisværdig kortfattet i sit kurmageri, et kys til pigen og så op på hesten og afsted til nye kampe med den fæle skurk, som han kunne have plaffet ned hundreder af gange, hvis han ikke altid holdt på, at det skulle ske ansigt til ansigt. Og hvor var han altid let kendelig, den fæle skurk, på sit sorte, gulvmåttelignende skæg, der hang helt ned over det øverste af den sølvknappede vest. Det, at man dengang straks ved en

films begyndelse kunne se, hvem der var skurk, var nu rosværdigt. Det sparede tid, og man sad ikke det halve af filmen og spildte sympati på en uværdig. Men tilbage til filmen.

Handlingen ruller med iltogsfart over lærredet. Banditternes anfører har lagt sig i baghold ved stien, der fører over et meget smalt bjergpas. Og nu kommer den intetanende William Sart i munter galop på vej til sit stævnemøde med den guldklukkede mø med de store svedskeøjne (glimt af hende, da hun rider fra bjælkehytten efter kærligt at have kysset sin gamle fader, hvis ranch banditterne er ude på at frarøve ham, han er syg og sengeliggende, men det tager de ikke hensyn til). Til trods for, at det er en stumfilm, kan man ligefrem høre hende synge – Her er så skønt i denne skov, her er slet ingen røvere, tralulalej, tralulalej! Ja, vent du bare søster, du blir meget klogere.

Nu skal der åbenbart ske William noget ondt. Hvad vil han osse med det dumme pigebarn, der altid bringer ham i vanskeligheder? Han har jo sin dejlige revolver, som han kunne gå og skyde med, så tosset han ville. Han og skurken kunne nok finde noget andet at slås om, nå, men videre.

Derhenné bag en busk ligger nu skurken parat til at lassoe den intetanende William. Man kan tydeligt se pulden af hans sombrero over busken og se – nu titter hans modbydelige fjæs frem. Han griner. Huh, hvor er han ful og fæl! tænderne lyser i det sorte kratskæg. Pas på, William, pas på! hylér hele „Loppen“. Eli knuger Villys arm.

Nu, nu hvirvler lassoen gennem luften og nagler den

brave Williams arme fast til hans sider. Flot kastet af en skurk at være. William rives af hesten. Frem styrter banditten med et skadefro grin og sparker fejlt til den værgeløse William. Åndeløs spænding i salen. Vil William i sidste øjeblik overraske med et af sine mange trick? Men nej, skurken slæber sit næsten bevidstløse offer hen til afgrunden i nærheden. Det er tydeligt, William skal ud over gelænderet. Men atter nej. Skurken er mere raffineret end som så. Med djævelsk langsomhed firer han, hjulpet af et par af sine mænd, der er omtrent lige så stygge at se på, William i et tov ud over den svimlende afgrund. Åh, han vil rigtigt nyde sit offers skræk, når han vågner op af bevidstløsheden.

Nu vågner helten op, ser sig forvildet omkring og får så øje på sin dødsfjendes ansigt over kanten af klippen. William sender ham et foragteligt blik skråt opefter. Skrap gut, den William! Nu svinger skurken en kniv i luften, og langsomt, djævelsk langsomt begynder han at file i rebet. Filer og filer og filer, nyder rigtigt sit offers hjælpeløse tilstand. Nærbillede af rebet, hvis tråde man ser flosse op en for en. Åh, det er ikke til at holde ud ... Det stemmer for brystet. Blodet næsten stivner i årerne.

– Tror du, han klarer den, Martin? hvisker Villy ud i mørket.

– Ja, svarer Martin fast, William Sart klarer den altid. Men Villy tvivler, og hans tvivl forplanter sig til lille Eli. Malle siger ingenting. Han sidder bare der i mørket og lister karameller op, lister for at de ikke skal høre det, men de har sandelig andet at tænke på en karameller.

Endelig kommer pigebarnet ridende, men i et enerverende langsomt tempo. De får en anelse om, hvad det vil sige at vente på kvinder. Tilsidst kan en af de mange mælkedrenge blandt tilskuerne ikke holde det ud længere. Han vifter en ophidset knytnæve op mod lærredet og galer: – Se så for fanden at vovne op, kælling! Villy tør næsten i dag sværge på, at hun eller hesten stejlede ved denne tiltale. Hun så i hvert fald nu i den rigtige retning og opfattede omsider situationen. I strakt karriere sætter hun afsted mod sin helt. Endelig et glimt af fornuft hos det dumme pigebarn. Sten og grus hvirvler op fra hestens hove. Vil hun mon nå det? Så – mørke – og derefter de hvide, flimrende bogstaver på lærredet – *Fortsætter næste uge med: „På liv og død over afgrunden“.*

Alle vandrer ud, dem fra de forreste rækker med stive nakker, som de virrer med for at få stivheden rystet væk. Øjnene svider af cigaretrøgen fra Flag, Clubmann, Viking og Capstan, bølger efter dem og fortoner sig i en blågrå tåge opefter. Luften bliver så dejlig frisk, som man ikke ville have troet det muligt i denne sidegade. Ude i rendestenen fortsætter nogle brushaner kampene fra Coloradobjergene, men de fire skynder sig hjem, mor venter med middagen.

På trappeafsatsen ud for sidehuset på første sal, hvor Martin og Eli bor, standser de et øjeblik.

– Du, Martin, siger Villy, jeg tror altså ikke Villiam Sart klarer den denne gang, men Martins tro på Villiams evner er klippefast – Jo han gør. William Sart klarer den altid, nemlig! Og Martins stædige underkæbe får en tak fremefter. Men Villy gør gældende,

at aldrig har William befundet sig i en så desperat situation. Det ser håbløs ud.

– Jamen Villy, siger så den sagtmødige Eli, selvfølgelig klarer han den, hvordan kan filmen ellers fortsætte? Det var meget spidsfindigt sagt, men Villy tror ikke længere på frelsen.

– Måske skal vi se ham blive begravet, og så bare se at hans cowboykammerater hævner ham, foreslår han mørkt.

– Det kan da osse være, at hende kæresten gør et eller andet, siger Eli, dog uden særlig overbevisning.

– Hende! fnyser Martin hånligt, hun duer sgu ikke til noget, men William skal nok klare sig uden hende.

– Han klarer den (Martin). Han klarer den ikke (Villy). Frem og tilbage mange gange, og Martins hage skyder om muligt endnu længere frem. Han er i det farlige hjørne, men Villy giver sig ikke. Det er sin bedrøvelige overbevisning, han forsvarer.

Pludselig griber Martin fat i hans krave og siger med en stemme, der dirrer – Vil du så sige, at han klarer den. Hagen er nu fremme i yderste position. Sig det så, hvisler han, men kujonere Villy til at svigte sin triste overbevisning kan han dog ikke. Nej, svarer Villy fast – *Og så sker det!*

En knytnæve farer ud og rammer ham i øjet med et knald. I forskrækkelsen tumler Villy bagover mod trappegelænderet, der gammelt og mørt giver efter. Ned gennem trappeskakten tumler han, vender en halv omgang i luften og lander på hagen nede i gennemgangen ... Hvad man dog kan stå for i den alder! Han slap med at få en fortand slået løs samt med et

hul i hagen (den dag i dag kan han føle arret).

... Resten af ugen var der kold luft mellem ham og Martin, og lille Eli var ulykkelig. Al leg i gården var suspenderet, og næste søndag fulgtes de ikke ad til „Loppen“, hvor de satte sig hver for sig, så overhovedet ikke hinanden.

Nuvel, det stod skrevet, (i filmmanuskriptet) at William, den ædle og virkelig uovervindelige heller ikke denne gang skulle lide døden, men leve videre til glæde for „nitterne“ i mange senere film ... De nærmere omstændigheder ved redningen, husker Villy ikke, kun, at det var pigebarnet med de sindssvagt store glugger, der besørgede det. Måske har omgangen med den handlekraftige William haft en gavnlig indflydelse på hende. Hun var måske, som de senere udtrykte det, „slet ikke så skeløjet endda“. Villy følte en befrielse så overvældende, at han måtte meddele sig til de andre, og ved udgangen stiledede han over mod Martin.

– Kan du se, han klarede den? spurgte Martin, men der var ingen hoveren i hans stemme, og Villy så nu klart, at grunden til Martins ubeherskede vredesudbrud simpelthen var, at hans kærlighed til William S. Hart på ingen måde var mindre end hans egen. Det havde ikke så meget været Villy som sig selv, han havde villet overbevise med sit – Han klarer den! Inderst inde havde han, betroede han dem, været lige så skideangst for deres helt, alle drenges William ... Glade over forsoningen sjoskede de hjemefter.

En håndfuld Nittere

... Nu kan man jo spørge, hvad var det så, der gjorde Christianshavn og christianitterne til noget særligt og adskilte den og dem fra andre københavnske bydele. Ja, der var jo det, at man kendte hinanden, i hvert faldt ansigterne, sådan som man gør det i mindre provinsbyer. Det var faktisk en mindre provinsby, løsrevet, eller rettere, aldrig sammenvokset rigtigt med storbyen.

Mødte man hinanden derinde i staden, så nikkede man genkendende og sagde måske et par ord i forbifarten med den – Hej, en landsmand-følelse, som når danskere møder hinanden i udlandet, for de var jo christianittere. De tusinder, der i myldretiderne suste gennem den dengang så smalle Torvegade om morgenen på vej til arbejdet, om aftenen på vej hjem til Sundbyerne og Amager, regnede man simpelthen ikke med. Det var bare trækfugle, skønt som bebyggelsen på Amagerlandet tog fart, kom der jo flere og flere af dem.

Torvegade og den gamle Knippelsbro var forlængst blevet for smal til at kunne tage den voksende trafik, og man begyndte så småt at tale om en udvidelse af gaden og om en ny bro. Det gjorde man så i adskillige år, til man gik over til at drøfte en tunnel under havneløbet, så man undgik de lange trafikkkøer, når broen gik op og ned. Det talte og skrev man meget om endnu en årrække, men omsider gik man da igang med at udvide gaden og at gøre forberedelse til en ny bro. Hele den lange række af gamle huse i venstre side fra

broen at regne blev et for et revet ned. Det var nødvendigt for udvidelsen, det være indrømmet, men behøvede man at erstatte dem med den samling fantasi-løse ens bygninger, der kun har ét karakteristisk præg – kedsomhedens? Nå, men inden man var færdig, konstaterede byens vise fædre som sædvanligt, at man havde disponeret for småt, og atter kom der en ny bro, der også straks efter viste sig at være for lille, og der er man så i dag.

Samtidig åd nye bygninger, hele komplekser, større og større stykker af den gamle by, uden at tilføje den nogen ny skønhed. Med dem kom også mængder af ny mennesker, så mange, at de nu ikke længere er ansigter for hinanden og ikke kommer hinanden mere ved end mennesker i et hvilket som helst andet bykvarter. Særpræget er udslettet.

Men nu de mennesker, der dengang boede og færdedes på Christianshavn, hvad var det for mennesker?

Ja, det var ikke supermarked og S-togstyper, skønt det er måske at gøre nutidsmennesket uret, forholdet var nok blot det, at man der og dengang havde tid og lejlighed til at kende enkeltindivider og de små ejendommeligheder, der gjorde dem til typer og personligheder. Findes der sådanne i dag, og det gør der vel, så drukner de blot i myldret og rotteracet.

Man må huske, at mange af den tids christianshav- neren levede der fra vugge til grav, boede der, alene fordi de kunne lide det, ikke fordi de ikke kunne finde andre steder at bo. De var børn dér, stod i lære dér i lokale virksomheder eller fik jobs i det mylder af småforretninger, der fandtes, og hvor man altid havde tid

til en sludder, de giftede sig dér og boede videre, og sikkert er det, at mange boede der i årevis uden at komme udenfor voldene eller over broerne. Skete det, klædte man sig skam i stadstøjet og betragtede København med turistøjne.

Torvet i skyggen af Kvindefængslets administrationsbygning var som torvet i en lille, slumrende provinsby, et slags mødested eller udgangspunkt. Her lå også på hjørnet af Overgaden oven Vandet det århundrede gamle gæstgiversted „Løven“, der i sin tid var bedested for amagerbønderne på vej til eller fra Grøntorvet med deres produkter læsset på højfjælede vogne. Der fandtes endnu, medens Villy var lille, stalde til hestene, og fra porten udgik en lun duft af halm og hestegødning.

Ved Børnehusbroen over kanalen lå et fiskeudsalg indrettet i en af de gamle pæreskuder fra Femø, et gammelt tykmavet fartøj, der var så mørt, at det med mellemrum gik til bunds. Hver gang blev skuden dog hævet og pumpet læns og holdt så lige til, at den i en hård vinterstorm endeligt og uigenkaldeligt gik ned, så kun taget af udsalgsskuret på dækket og skiltet med „Fiskeudsalg“ ragede op.

Og for politiet?

... Her kunne man tidligt om morgenen se en ældre, kraftig inspektionsbetjent i fuld uniform med hvide bomuldshandsker, som politiet jo havde dengang, med cykelstyrskæg og hjelm og med en vældig indkøbspose over armen. Han plejede at stå længe og studere de

udstillede fisk, så rømmede han sig kraftigt: – Hh, hm, hvad koster så den fisk der? og en tyk, hvid bomuldsfinger pegede på den største og flotteste. Når han så hørte prisen, der med skyldig respekt for uniformen og myndigheden var betydeligt lavere end for almindelige dødelige, men alligevel forekom ham for dyr, kom det: Hm, hm, ja så. Men hvad koster den så for *politiet*? Det sidste sagt med kraftig røst, og så fik prisen igen en tak nedefter... Fisken i tasken og hen til grønthandleren, der var ved at udstille sine varer i kasser på fortovet udenfor butikken, og samme forestilling om igen: Hvad koster det dejlige blomkålshovede? Og de porrer der? Javel så, men så for *politiet*? Her var prisreduktionen sikkert endnu kraftigere, for grønthandleren og andre handlende, der udstillede varer på fortovet, havde han krammet på. Han havde jo den ubehagelige notesbog i opslaget på sin uniformsjakke, en lille sort bog, der kunne resultere i bøder for at de udstillede varer ragede for langt frem på fortovet.

– Hør min gode mand, er Deres kasser ikke kommet lovlig langt ud på fortovet i dag? Har De en tomme-stok, jeg må låne? Så kom grøntsagerne ned i posen og til en pris, lovens håndhæver kunne akceptere, og så eventuelt videre til slagteren. På den måde supplerede den gamle slubbert, som sikkert aldrig ville avancere til overbetjent endsige politiassistent, ganske skamløst sin beskedne tjenestemandsløn. Og ingen tog vist rigtig forargelse af det. Han var politiet, magten og æren – Amen.

En filosof

... Med en mængde tykke bøger under armen i en af kommunebibliotekets brune papirposer kommer Filosoffen fra Prinsessegade slubrende i sin gamle frakke, grøn og frynset af ælde. Han har ikke meget andet på, sommer såvel som vinter, for indenfor reversen kan man blot se en ikke alt for prøber undertrøje. Altid barhovedet og håret strittende langt og vilt. Øjnene vandede, blå og verdensfjerne bag nogle enormt tykke brilleglas i sygekassestel, frynsede benklæder, skæve, udslidte sko med sejlgarn som snørebånd. Altid med en bogpakke, tykke, svære bøger, som man om sommeren oppe på Volden kunne se ham fordybet i uden at ænse det levende liv omkring ham.

De, som kendte lidt til ham, sagde, at han havde læst sig tosset i al den filosofi, der var i verden, at han var meget lærd og skingrende skør og talte, så ikke en jækel kunne forstå ham, men ellers meget skikkelig. Det er ikke så mange år siden, at Villy fra en bus fik et glimt af ham i Torvegades vrimmel, stadig med en bogpakke under armen, men som en nødtvungen indrømmelse til nutiden, nu i en plasticpose. Men skoene og frakken var tilsyneladende de samme fra dengang. Alderen kunne kun ses på ham ved, at han var lidt mere grå og ligesom skrumpet stærkt ind.

Tiggerparret

Og så var der de to professionelle tiggere, som boede i Torvegade. Manden var invalid, helt skæv i ryggen og haltede stærkt, over armen havde han en kurvfuld

af violbuketter. Kvinden var fattigt klædt, så forhutlet ud og slæbte altid et spædbarn med sig.

Mange ældre københavnere kan sikkert huske dem fra Strøget, hvor de havde fast stude ved gitteret ind til Helligåndskirken. Manden med det ynkeligt udtærede ansigt, gult, magert og lidende, skæv som et kroget træ og med en violbuket strakt frem i en rystende hånd. Kvinden i sine ynkelige klude med et sjal over skuldrene og spædbarnet i en bylt på armen og med alverdens kummer i blikket, så ynkelige at se til begge to, så politiet sikkert har ladet som om, de ikke så dem. Mange forbigående betænkte dem med en almisser, og de fleste nænnede ikke at modtage violbuketten. Det fik dem til at føle sig gode uden at tænke på at få noget igen. Skete det endelig, at en og anden nærig sjæl modtog blomsterne, så havde den holdt så længe, at der sikkert aldrig havde eksisteret så dyr en violbuket.

Villys mor havde en veninde, gift med maleren Magnus Bengtsson, som tit kom der forbi, og altid gav hun den stakkels kvinde en skilling, indtil hun, år senere, undrede sig over, at det spædbarn syntes at stå i stampe i væksten og sagde noget til kvinden herom. Og – en, to, tre – forsvandt kvinden i en fart omkring hjørnet. Hun fik ikke flere almisser fra moderens veninde, men stod der alligevel endnu i mange år med sit evindelige spædbarn.

Hos en skolekammerat, der boede i Torvegade i et af de nu nedrevne huse, traf Villy sommetider parret. De plejede altid at dukke op sent på eftermiddagen, når dagens gerning var endt, for de kendte kamme-

raten, Oves, mor, og Villy konstaterede undrende, at violsælgeren nu var knapt så kroget og meget mere livlig i bevægelserne end på gaden, og en gang overværede han, at en ung kvinde kom og hentede barnet, der åbenbart var hendes.

Skolekammeratens mor var også invalid, men ernærede sig flittigt sommer og vinter med at lave julenisse-mænd af uldtråde og vat, og derudover syede hun sutsko i lange baner. Hun var vældig rar. Men når de to kom om eftermiddagen, og når de havde siddet ved spisestuebordet og talt dagens udbytte op i stabler, holdt hun inde med at sy, og så blev der lavet kaffe og fortæret rosenbrød med masser af sukkerfnadder på, og violmanden lagde al ynkeligheden bort, grinede og fortalte vittigheder, så de alle måtte grine. Også han havde god appetit på rosenbrødene, han åd, så det var et under, at han „på arbejdet“ kunne vedblive at se så udtæret ud. Alle havde det muntert mellem nisse-mænd og sutsko, og Villy syntes, det var et godt sted at komme.

Et urettens offer

... Omme i Amagergade boede en underlig størrelse, som kun sjældent viste sig på gaden, en grå mandsling. Han havde en lille butik, vistnok en urtekram, men hans butiksrude syntes kun at have et formål, nemlig at skringe al den uret, som han mente at have været genstand for, ud mod verdenen, for det var helt optaget af et vældigt stykke pap, der fyldte hele vinduet, så der ikke var plads til varer. På pappet var med

blæk prentet hele hans jammersminde. Inde i butikken stod på hylderne nogle rækker støvede flasker mellem millioner af døde fluer. Pappet var falmet, helt gult, og det skrevne næsten ikke til at læse. Efter alt at dømme måtte uretten, virkelig eller indbildt, være sket ham årtier tilbage. Butikken lå iøvrigt i det hus, der i fjernsynet var „Huset på Christianshavn“, og manden kunne med sin grå kittel godt frembyde en vis lighed med vicevært Meyer, dog uden hans hygge og fornøjelige væsen.

Villy gjorde sig engang den ulejlighed at stave sig gennem teksten så meget af den, som han nu kunne tyde. Den bestod mest af svovlende beskyldninger for svindel og korrupsion fra myndighedernes side i en sag, hvor butikkens indehaver var blevet uskyldigt dømt på løgne og falske vidneudsagn. Det gik ikke op for Villy, om det var en civil eller kriminel sag, men samtlige beskyldninger var rettet mod navngivne personer, forlængst afgåede ministre, dommere, politidirektører og mod alle retsinstanter, ja, selv kongehuset gik ikke ram forbi.

Der var noget patetisk ved dette nødskrig ud til en lille gade, hvor næsten ingen færdedes, dette skrig på retfærdighed, der ikke fremkaldte anden reaktion end et fjoget uforstående grin hos en og anden tilfældig dagdriver, der havde gjort sig den ulejlighed at læse lidt af teksten og en henslængt bemærkning – Han er sgu skør. Nu var skriget med alle krav, beskyldninger og injurier døet hen, falmet i glemsel og uden retslig påtale fra dem, de var rettet imod, og det betragtede den lille urtekræmmer måske i virkeligheden som

den største uret. Også her havde samfundet snydt ham.

Medens Villy stod og stavede, dukkede manden op i døren, grå og vissen, men med et fanatisk blik bag brillerne. Måske sad han til stadighed inde bag ruden og lurede som en edderkop på, om dog ikke en og anden skulle standse op og læse hans jammersminde.

– Ja, det er rigtigt, knægt, gnækkede han, læs og se, hvordan dette rådne samfund, denne korrumperede, sammenspiste og sammenpulede bande af fine tyveknægte behandler ærlige borgere. Den lille, tørre, grå mand harkede og spruttede. Hadets og indignationens ild flammede usvækket trods de mange år i hans blik. Villy flygtede.

Manden med næsen

Umiddelbart efter mødet med den samfundsbitre mand mødte Villy en anden tragisk skæbne, et møde, der rystede ham ulige mere end det med urtekræmmeren fra Amagergade havde gjort det.

Det var i Dronningensgade, omtrent hvor han havde ment at høre Vorherres dommedagsrøst tale dun-der til menneskeheden. Dette møde afslørede ikke som noget teknisk vidunder, men snarere som et ualmindeligt ondt påfund fra naturens side. Det var en aften med tåge og ruskregn, han var blevet sendt i byen med en kjole, som hans mor havde syet til en kunde, der partout skulle have den netop den aften. Vejret var så tåget og usigtbart, at man havde sirenerne i gang i havnen, klagende og uhyggeligt sammen med tågehyl

fra skibene. De få gaslygters skær var afgrænset til en mat lysende kugle, der lignede en mælkebøtte i frø. Tågen var så tæt, at den omgående blev fortættet til fin regn, der gennemvædede alt.

Netop som Villy, der altid havde fart på, suste omkring et hjørne, busede han mod en skikkelse, en mand, som mumlede noget undskyldende, som om forseelsen var hans. Dette var så usædvanligt, at Villy i stedet for at fare videre, som han ellers ville have gjort, forbløffet standsede op. For den gang var skylden altid de forbandede ungers, en beskyldning så almindelig, at man ikke engang gad høre den til ende. Han kiggede op i mandens ansigt, der var spøgelsesagtigt grønligt belyst i gaslampens skær, og hans hjerte stod stille i grublandet rædsel.

Det, der skulle have været mandens ansigt, var en ond karikatur, en grotesk maske, skønt ingen ville have kunnet udtænke en så uhyrlig og afskyelig maske. Det første indtryk var en levende, blævrende, sitrende, dirrende, rødviolet masse. Svampet og poret, slasket som en gople. Det, der var næsen, det der skulle have været næsen, var en klump, der bredte sig helt oppe fra øjenkrogene ud til siderne og videre nedover en mund, der ikke længere kunne ses og videre på vej nedover hagen. Vægten af denne svampede uhyrlighed, der levede næsten som et væsen i sig selv, havde ligesom trukket øjnene indefter, så de sad små og plirrende tæt omkring, rudimentet af en næserod.

Villy stod fastnaglet og stirrede op i den rødviolette masse, der berøvede det, der skulle have været et ansigt, kønt, grimt eller blot ordinært, ethvert menneske-

ligt udtryk. Villys fødder føltes som bly, han kunne simpelthen ikke flytte dem for at flygte for synet. Hvorlænge de stod der, ligesom fastlåsedede i hinandens blik, ligesom ventende på et magisk ord, der kunne løse dem af fortryllelsen, havde Villy ingen anelse om, kun at det føltes som evigheder, som noget, der aldrig skulle holde op.

Så rørte manden sig, slap sit tag i lygtepælen, han havde støttet sig til, en bevægelse der satte hele den svulstagtige geleklump i nye sitrende svingninger fra side til side, og fortryllelsen var brudt. Hjem styrtede Villy uden tanke for at aflevere kjolen, og ingen menneskelig magt ville have kunnet tvinge ham mere ud på gaden den aften.

Men hans mor skammede ham ikke engang ud. Hun gav ham endda et røræg med sukker og kakao. Det hjalp jo ikke så lidt, og da han var faldet til ro, gik hun selv med kjolen. Hun forstod ham.

Da hun kom tilbage, fortalte hun, at hun havde hørt om den mand, men heldigvis aldrig selv set ham. Han var, sagde hun, offer for en grufuld sygdom, som lægerne ikke kendte noget middel imod og derfor var ude af stand til at kurere. Det var en sygdom, sagde man, som bevirkede, at næsen stadig ville vokse og vokse, og det forlød, at manden havde solgt sin næse til lægevidenskaben, for at den kunne blive nærmere undersøgt, når han var død. Man kunne næsten blot ønske for ham selv, at det snart måtte ske, for det måtte være en frygtelig tilværelse at se ud, så alle mennesker blev bange for en. Det var derfor, manden kun gik ud om aftenen, når det var mørkt og altid i de

mindst befærdede og dårligst oplyste gader.

Villy mødte endnu kun få gange den stakkels monstrøse mand og kun om aftenen. Men nu, hvor han altid, hvis han var ude om aftenen, var forberedt på muligheden, gjorde det ikke så stærkt indtryk på ham som første gang, skønt fælt var det nu alligevel. Når det skete, knyttede han næverne fast i bukselommerne, tvang sig til at gå forbi ham, sagde tilmed, som en slags besværgelse, Godaften, men med en stemme han ikke kendte som sin egen. Manden mumlede Godaften igen, næsten uhørligt, velsagtens fordi den nedhængende næse gjorde det svært for ham at tale. Villy var helt stolt af sig selv, når han var vel forbi manden.

Når han senere som voksen genkendte sig mødet med den af skæbnen så hårdt ramte stakkel, var det nu ikke så meget den deformede næse, han så for sig, men snarere øjnene der, det forstod han nu, afspejlede en afgrund af ensomhed og fortvivlelse, en bøn, et uartikuleret råb om hjælp, om overbærenhed og forståelse.

... *Der var også en, de kaldte „Rotten“.* En tynd, mørk fyr, altid klædt i sort og med kasketten trukket langt ned i panden. Under skyggen spejdede nogle mørke øjne stjålent, vagtsomt omkring, så og noterede sig alt, men veg altid bort, hvis nogen så direkte på ham. Han havde en olieagtig måde at komme glidende på, så man egentlig ikke bemærkede ham, hvilket sikkert passede ham udmærket. Der var noget koldt og krybende over ham, der vakte ubehag, blev man klar over hans nærvær.

Om aftenen stod han gerne i en gadedør i nærheden

af et eller andet værtshus, så, hvem der kom og hvem der gik, men gik aldrig selv indenfor, stod bare og pattede på sin snadde, talte aldrig med nogen, var bare en skygge.

Han kaldtes Rotten af to grunde, den første fordi man vidste, at han bl.a. levede af at fange rotter eller i hvert fald skaffede sig en ekstraintægt ved at fange og dræbe rotter ude på lossepladsen ved Islands Brygge, hvor rotter huserede i stort tal. Det var dengang man, vistnok kommunen, i et forsøg på at begrænse rotteplagen betalte 10 øre pr. dræbt rotte. Den anden grund til det lidet smigrende tilnavn var, at han blev afsløret som stikker for politiet, men det var først senere.

... Villy og hans skolekammerat Jens Peter fra Burmeistergade kendte ham godt, for de kom selv ude på „Lossen“ og fuskede lidt med rottejagt, dog uden større held, skønt der var rotter i overflod. Men hvis det endelig lykkedes dem at knalde et par stykker ned med en kæp eller med murbrokker, så ned i skoletasken med dem og afsted til Kløvermarkens Brandstation, hvor de inkasserede „Skalpepengene“, som de kaldte det.

I begyndelsen mødte de op med hele rottekadavere, men fik så at vide, at det var tilstrækkeligt af aflevere halerne. Så måtte de selv med en sløv lommekniv eller med låget fra en rusten konservesdåse file de skællede, skabede haler af.

„Rotten“ skulede til dem, når han mødte dem derude, mente måske de gik ham i bedene og skræmte hans rotter væk.

En eftermiddag havde Jens Peter og Villy heldet med sig og det en dag, hvor rotterne havde været særlig årvågne og undgået alle efterstræbelser ... Men i en hullet balje gemt under et lig af en sofa fandt de et helt depot af rottelig og haler, åbenbart gemt af vejen til senere afhentning enten af andre drenge eller af „Rotten“. Der var elleve haler og fire kadavere, og hele sylten kom ned i Villys rygsæk.

Det var den rare brandmand, der den dag stod vagt i det lille skilderhus udenfor brandstationen. Han kendte dem helt godt efterhånden, sludrede tit med dem, og han betalte dem de halvanden krone, der tilkom dem for skalpene. En del af pengene blev straks omsat i to store poser med små lakridsfigurer, som de saligt gumlede på. Så gik de tilbage til deres ven, brandmanden for at at sludre og bød ham af deres poser, men han var vist lidt af en gavtyv. Med alle tegn på afsky afslog han traktementet – Nej, Vorherre bevares! At I gider æde det stads. Ved I ikke, hvad man laver lakrids af? Nej, det vidste de da ikke.

– Det ved da ellers alle, sagde deres ven med grav alvorligt ansigt. Engelsk lakrids blir lavet af hesteblood, men de små lakridser der, koger man på rottehalerne. Hvorfor tror I ellers, man giver ti øre for hver hale? Jo, han var en skælm, den brandmand, men det gik først op for dem senere. Den øjeblikkelige virkning var, at de holdt op med at spise lakrids i lang tid.

... Den anden årsag til, at „Rotten“ havde fået sit tilnavn og til at det blev hængende ved ham, var, at han blev afsløret som stikker for politiet, indberettede alt, hvad der kunne tænkes at have interesse for or-

dens- og kriminalpolitiet på Strandgades politistation. Der kunne jo for nogle af den tids „nittere“ godt være et og andet, som de ikke brød sig om skulle komme politiet for øre, og noget af det kunne godt sættes i forbindelse med et særligt stort forbrug på værtshuse- ne. Det, som rotten indberettede, har sikkert været så- dant noget samt, hvilke kammerater og piger de holdt til med og hvad de ellers i en brandert kunne prale højlydt med, kort sagt alle rygter.

Men så var „Rotten“ blevet set have sin gang hos politiet af nogle, der måske netop på grund af hans virke, i nogen tid havde været afskåret fra at færdes i det fri, og så faldt hammeren. „Rotten“ fik en sen aften sådan en omgang tærsk at han var hospitalsind- lagt i længere tid. Derefter forsvandt han ud af bille- det. Villy så ham i hvert fald ikke mere.

Reserve Jesus

En anden figur, man ofte mødte på Christianshavn var „Reserve Jesus“, en ung sælsomt klædt mand med, hvad der dengang var højst ualmindeligt, skulderlangt hår redt i Jesus- eller Rasputinfrisure, hvad man nu vil foretrække, under en blød hat. Altid klædt i blå fløjelstøj med hvid kniplingskrave og med en stor, nø- gen brystudskæring. Sommer som vinter bare ben i sandaler og aldrig overfrakke uanset, hvor koldt det var. Lille og spinkel og med et sekterisk jeg-er-så-glad- for-jeg-er-frelst-blik trippede han ilsomt afsted med afmålte skridt og blikket rettet mod himlen uden at ænse den opsigt, han vakte, navnlig hos dem, der så

ham første gang. Der kunne falde enkelte tilråb efter ham, men ellers blev han aldrig forulempet. Han var, sagde man, vistnok organist ved en eller anden kirke.

Hungrige „Tykke Kaj“

Fed og indolent med næverne dybt i lommerne og de små, halvsøvnige øjne næsten begravet i fedtposer, kommer „Tykke Kaj“ med den enorme appetit glidende gennem Torvegade i grønne sutsko. En gang imellem standser han op, tager meget høfligt den fedtede kasket af og spørger med et inderligt, tryglende blik forbipasserende – Undskyld hr. De ku vel ikke hjælpe mig med en enkelt rusten tiøre til et måltid mad. Jeg har ikke fået en bid siden i går morges?

Pudsigt nok betlede han sjældent forgæves. Kontrasten mellem hans trivelige person og den påståede sult har utvivlsomt virket som en finger i siden på folk. De grinede og gav ham i reglen en skilling ... Det med sulten var dog rigtig nok. „Tykke Kaj“ led altid af en abnorm sult, og såsnart han havde samlet tilstrækkeligt til et måltid, sjuskede han afsted til det billige spisekøkken på førstesalen i en hjørneejendom på torvet og omsatte pengene i dagens ret. Næppe var den fortæret, før han genoptog betleriet for at være klar, til sulten atter meldte sig. Det gjorde den op til fem gange på en dag, sagde man. Han var ganske uden den bund, som selv fattigfolk hævdes at være i besiddelse af.

Når han følte trang til et rigtigt bastant måltid gik han imidlertid altid i Kirkens Korshærs lille spisekøk-

ken i en kælder i Overgaden oven Vandet. Her var ikke så spændende som på Torvet, hvor man fra vinduerne så hele gadens panorama. Atmosfæren her havde et let kristeligt anstrøg med bibelsentenser i broderi på væggene, og den kirkehælvingsagtige stemning dernede bevirkede, at man ikke talte højt. Kun „velbekomme“, når man kom og gik og „Tak i lige måde“, drønedes hult under hvælvingerne. Men her var pænt og rent, og man havde der det smukke princip, at ingen behøvede at gå sulten derfra, for man kunne altid bede om mere, og maden var skam god, rigtig hjemmemad.

En gang holdt „Tykke Kaj“ og tre kammerater, den ene var Villy, som da var begyndt at sejle, og som gik hjemme og søgte hyre, en ædekonkurrence dernede for at efterprøve sandheden af dette princip. Menuen stod den dag på risenvælling, stuvet hvidkål og kødboller så store som kanonkugler. De spiste hver en portion og alt brødet på brødbakken og drak alt vandet i karaflen og bad om en portion til. Portion nr. to gik for Villys og de to andres vedkommende betydeligt langsommere, men de spiste da helt op, endog brødet på brødbakken, men så kunne Villy og den anden ikke mere, og den tredie kammerat bad kun om en ekstra gang risenvælling. Da han havde spist den, så han nærmest syg ud. Alle tre sad de og gloede med stive øjne ud i rummet med livremmen i sidste hul. Kun „Tykke Kaj“ arbejdede sig ufortrødent videre gennem en fuld tredie portion og bad så om en portion risenvælling.

Det fik den unge mand, som serverede og trak lidt

på det ene ben og som med sit vandkæmmede hår så ud, som var han fra et kristent hjem med opretstående klaver, til med fin sarkasme at sige: – Det er skam ikke fordi, det ikke er dig vel undt, men er du ikke bange for at få ondt i kæberne?

„Tykke Kaj“ så op på ham med sine små flegmatiske griseøjne og med munden fuld af mad svarede han – Brormand, når du bare ikke får ondt i dit svingben der, skal du ikke bekymre dig om noget. Så mulde han på med resten af sit måltid og inden de gik, stak han brødet fra nabobordet i lommen og sagde så, for en gangs skyld virkelig tilfreds – Tjaeh, nu kan man da klare sig et par timer.

... Ja, det var så nogle af de typer og mennesker, man dengang kunne møde indenfor broerne og voldene. Der var selvfølgelig også pæne mennesker, sådan mere borgerlige, men de faldt jo ikke så meget i øjnene, selvom de sikkert også har anset sig for rigtige christianittere, eet med deres by og omgivelser.

Senere, efter at borgerkrigen i Spanien var endt, mødte man også en og anden hjemvendt fra borgerkrigen, flere af dem gamle skolekammerater, for der var ikke så få „nittere“ som tog derned som frivillige, nogle måske af idealistiske grunde, andre måske i desperation over arbejdsløshed og de dårlige tider i trediverne. Det var ligesom, de aldrig mere blev til rigtige mennesker, drev bare planløst omkring, ungdommen, og eventuel idealisme var udslukt i deres øjne. En langt mere alvorlig krig havde taget sin begyndelse. Den spanske Borgerkrig? Det var noget, som allerede forekom som noget fjernt, noget forhistorisk. Og dog

havde Villy gået i skole eller leget og været barn med nogle af dem, der ikke vendte tilbage, „Poul Nikotin“, „Skipper“, „Røde Erik“ og flere andre, der faldt på Ebrofronten eller under forsvaret af Madrid.

Og her slutter så minderne fra det Christianshavn, der bestod lang tid før Christiania, den såkaldte Fri-stad, og endnu længere tid, før den hårdhændede sa-nering begyndte. Hvis det er lykkedes at gengive noget af konturerne, lidt af stemningen fra dengang ud fra de brudstykker, der dukkede op ved gensynet med Christianshavn, lidt af den fine pastelagtige stemning, der herskede over gaderne, Volden og Kanalen, så er hensigten opnået.

En nostalgisk længsel efter at gense skuepladsen for den tidlige barndom og ungdom tilskyndede en dag Villy til at besøge og gennemvandre Christianshavn.

Det, Villy så, havde ikke megen lighed med det billede af Christianshavn, der i mange år havde levet i hans erindring. Der opstod rod og uorden i mosaikken. Kun hist og her dukkede en gammelkendt brik op og genkaldte noget af den tabte tid, men helheden og ånden var forstyrret. Men ud af de få brudstykker, der var levnet, dukkede alligevel noget af det svundne frem.

Villy er et af de heldige mennesker, der ligesom soluret kun tæller de lyse timer, altså når han erindrer og genkalder sig årene, der gik. I erindringen om barndommen er det derfor næsten altid solskin, hver dag. Trods de skyer og regnvejrsgage, der må have været, står det svundne som en lykkelig tid.

